

การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์
ในจังหวัดนครปฐม

โดย
พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์
ในจังหวัดนครปฐม

โดย
พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**A STUDY OF THE EXPECTATION OF BUDDHISTS THAT AFFECTS THE ROLES
AND PERFORMANCE OF MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE**

By

Phraplad Suwan Kovitho

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” เสนอโดย พระปลัดสุวรรณ โกวิท เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตังกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
3. อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวัน

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไผ่วิทย์ศิริธรรม)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรรณฉวี ประยูรพรหม)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)
...../...../.....

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวัน)
...../...../.....

50260316 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORDS : THE EXPECTATION OF BUDDHISTS / THAT AFFECTS THE ROLES AND PERFORMANCE/
MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

PHRAPLAD SUWAN KOVITHO : A STUDY OF THE EXPECTATION OF BUDDHISTS
THAT AFFECTS THE ROLES AND PERFORMANCE OF MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE.
THESIS ADVISORS:THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D., ASSOC. PROF.KANIT KHIAWICHIA, Ph.D. AND
LUYONG VERANAVIN. Ph.D. 206 pp.

The objectives of this research are as follow: 1) A Study of the Expectation of Buddhists that affects the roles and performance of monks in Nakhon Pathom Province 2) To compare the Expectation of Buddhists that affects the roles and performance of monks in Nakhon Pathom Province. The samples were 400 Buddhists in Nakhon Pathom Province, derired by a Multi-stage Random Sampling technique. The data was collected during November 2009 to December 2009 Instruments used in this were questionnaires constructed by the Rating Scale. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test, One – way ANOVA, and the Multiple Comparison Analysis, and the LSD

The findings were as follows:

1. The Expectation of Buddhists that affects the roles and performance of monks for the role of ruling were in average to high level ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661), For The role of Dhamma education were in average to high level ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653), For The role of welfare education were in average to high level ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678), For The role of Dhamma lecturing were in average to high level ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622), For The role of public aid were in average to high level ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635), For The role of public welfare were in average to high level ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667)

2. To compare The Expectation of income / The Meditation Education's Roles were different for the role of ruling significantly different at .05, The Expectation of Buddhists Dhamma Education's Roles were different for the role of Dhamma education significantly different at .05, The Expectation of income for the role of welfare Education were different significantly different at .05, The Expectation of income for the role of Dhamma lecturing were different significantly different at .05, The Expectation of Buddhists for public aid were different age, Education, career, income, Meditation, for the role of public aid were different significantly different at .05, The Expectation of Buddhists for the role of public welfare were different age, income, For The role of public welfare were different significantly different at .05

Department of Education Foundations Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009

Student's signature .....

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส
ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้
ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงด้วยดีตลอดมา

ขอเจริญพรแด่ อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ รศ.ดร.คณิต เขียววิชัย อาจารย์
ดร.ลุยง วีระนาวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแก้ไข
ข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรไว้ ณ ที่นี้

ขอเจริญพรแด่ ผศ.ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
และอาจารย์ ดร.พรณฉวี ประยูรพรหม ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่อง ทำให้
วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกับให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุธรรมนาถ พระมหาวีจิตร กลุณณจิตโต ผู้เชี่ยวชาญ
เป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย ขออนุโมทนา อาจารย์ สาธิต จันทรวินิจ ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือ
วิจัย และผู้อำนวยการโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ในกลุ่มประชากรวิจัย ได้ช่วยอนุเคราะห์นำแบบสอบถาม
แจกพุทธศาสนิกชน ครู ผู้ปกครองนักเรียน ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ทำ
ให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอเจริญพรแด่พุทธศาสนิกชนทุกท่านที่ได้ตอบแบบสอบถามทุกฉบับและถวายปัจจัยสี่
ในการดำรงชีพเพื่อการศึกษา ขอขอบคุณแต่เพื่อนสหธรรมิกทุกๆ รูป และนักศึกษาในคณะทุก
ท่านที่คอยได้ถามอย่างห่วงใยอยู่เสมอ อำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ สละเวลาในการ
ช่วยเหลือด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขออนุโมทนาแด่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณาจารย์
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์
ประสาทวิชาความรู้ทั้งหมด แนะนำความคิดอันเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการทำวิทยานิพนธ์
ผู้วิจัยขอมอบคุณประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มอบให้เป็นเครื่องบูชาแห่ง
คุณพระรัตนตรัย บูพพการีชนทุกท่าน มีบิดามารดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้ที่มีพระคุณทุกท่าน
ซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในวันนี้ ที่ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมจตุปัจจัยตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ
การศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2. วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง.....	12
ความหมายของความคาดหวัง	12
ประเภทของความคาดหวัง	15
ลักษณะของความคาดหวัง	15
พัฒนาการของความคาดหวัง	17
ปัจจัยที่ทำให้ความคาดหวังแตกต่างกัน.....	19
ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคาดหวัง.....	20
ทฤษฎีสัมัยใหม่	24
ทฤษฎีความต้องการทางด้านร่างกายของมาสโลว์.....	24
ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม	26
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	28
ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	28
ความหมายของบทบาท.....	30
ลักษณะของบทบาท	35

บทที่	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	37
บทบาทของพระสงฆ์	37
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม	41
บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์	59
บทบาทภารกิจด้านการปกครอง	59
บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา	63
บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	63
บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	72
บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ	77
บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	82
กรอบแนวคิดในการวิจัย	88
3. วิธีดำเนินการวิจัย	89
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	89
เครื่องมือในการวิจัย	93
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	94
การเก็บและรวบรวมข้อมูล	96
การวิเคราะห์ข้อมูล	96
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	98
ตอนที่ 1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม	99
ตอนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม	101
ตอนที่ 3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	109

บทที่	หน้า
ตอนที่ 4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	111
ตอนที่ 5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	116
ตอนที่ 6. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	121
ตอนที่ 7. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	127
ตอนที่ 8. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	136
ตอนที่ 9. ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม	142
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	150
สรุปผลการวิจัย.....	150
อภิปรายผล	156
ข้อเสนอแนะ.....	161
ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้.....	161
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	162
บรรณานุกรม.....	163
ภาคผนวก	174

บทที่		หน้า
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	175
ภาคผนวก ข	การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม (IOC).....	177
ภาคผนวก ค	แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	186
ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ หนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	198
ภาคผนวก จ	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	204
ประวัติผู้วิจัย		206

สารบัญญัตินำ

ตารางที่	หน้า
1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย.....	90
2. แสดงจำนวนประชากรและตัวอย่างในแต่ละตำบล.....	92
3. แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม	99
4. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง.....	102
5. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษา.....	103
6. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์.....	105
7. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	106
8. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ	107
9. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	108
10. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบตัวแปรเพศ กับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจ ด้านการปกครองโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test).....	110
11. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ	112
12. แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ.....	113
13. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD.....	115

ตารางที่	หน้า
14. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษา	116
15. แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษา	119
16. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD	120
17. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอาชีพ.....	121
18. แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอาชีพ.....	124
19. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD	126
20. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามรายได้.....	127
21. แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามรายได้.....	130
22. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD	131
23. แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวัง ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามการปฏิบัติธรรม	136
24. แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามการปฏิบัติธรรม	138
25. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD.....	140

ตารางที่	หน้า
26. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการปกครองของพระสงฆ์.....	142
27. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการศึกษาของพระสงฆ์.....	143
28. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์.....	144
29. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์.....	145
30. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการศึกษาพระปริยัติของพระสงฆ์.....	146
31. ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์.....	147
32. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม.....	148

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประดิษฐานพระพุทธศาสนาในชมพูทวีปของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในครั้งนั้น ต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากและใช้วิธีการอย่างหลากหลาย กลุ่มชนมีลัทธิความเชื่อเป็นของตนเองอยู่ก่อนแล้ว บางกลุ่มนอกจากจะไม่ยอมรับแล้วยังตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์อีกด้วย แต่ด้วยความอดทนอดกลั้นอยู่บนพื้นฐานความปรารถนาดีอย่างบริสุทธิ์ใจของเหล่าพระสาวก พระพุทธศาสนาจึงเจริญเติบโตมั่นคงขึ้นตามลำดับ โดยมีพระสงฆ์ พระสังฆาธิการทำหน้าที่สืบทอดพระธรรมของพระศาสดามา (พิฑูร มิถิลวัลย์ และไสว มาลาทอง 2533 : 1) สถานภาพของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง และยังเป็นแบบอย่างแก่พุทธศาสนิกชนในด้านคุณธรรม จริยธรรม และในขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ อาชีพ และด้านสุขภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอันเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา (พระราชวรมุณี 2527 : 249) บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551 : 1)

“ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มัวอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจิวรๆ บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัชบริวาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มัวอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันดี งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างก็อาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสละโอฆะเพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้” (พระราชวรมุณี 2527 : 196-197) การทำงานทุกๆ อย่างของพระสงฆ์ จึงดำเนินไปโดยยึดความสุข ความเจริญของชนหมู่มาก

ยึดประโยชน์เกื้อกูลของมวลประชาชนเป็นหลัก เมื่อพระสงฆ์ทำงาน โดยยึดหลักการอย่างนี้แล้ว ไม่ว่าจะเป็ นกิจกรรมใดๆ ที่พระสงฆ์ทำเองหรือให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือไม่ว่ากับรัฐหรือเอกชน จึงยอมเป็นไปเพื่อส่งผลคือประโยชน์สุขแก่มวลประชาชน จึงทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระสงฆ์มากกว่าเชื่อเจ้าหน้าที่ของทางราชการหรือคนอื่นๆ พระสงฆ์จึงสามารถช่วยเหลือชาวบ้าน สอนให้ชาวบ้านช่วยเหลือกันและกัน ได้ดีกว่าผู้อื่น เพราะเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในหมู่ประชาชนมาจนทุกวันนี้ (ส.ศิวรักษ์ 2525 : 254) ที่สำคัญคือ พระสงฆ์อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน รู้ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนดี รู้ปัญหาของประชาชนดี รู้ความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่จะสามารถแก้ปัญหาของประชาชนได้ดี

พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมความเชื่อต่างๆ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพสักและศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งคุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้นเพราะได้อาศัยพระสังฆาธิการอบรมสั่งสอนสืบทอด เป็นประเพณีทั้งในระดับราษฎร์และระดับหลวง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่อดีต (คณิงนิตย์ จันทบุตร 2532 : 217)

พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาโดยตลอด พระสงฆ์จึงเป็นกลุ่มที่สามารถดึงเอาพลังมวลชนมาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาที่ทรงพลังยิ่ง เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาแล้ว ในระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยมีความตื่นตัวในด้านการพัฒนามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเอกชนที่เป็นองค์กรทางศาสนาอันได้แก่วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทน ได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งลักษณะของการให้ความร่วมมือกับทางรัฐบาลและได้ดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยเฉพาะสังคมไทย องค์กรทางศาสนาพระสงฆ์ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก วัดจึงกลายเป็นประหนึ่งศูนย์กลางหรือจุดศูนย์กลางของประชาชน เป็นสถานที่ให้ชาวบ้านมาชุมนุมพร้อมเพรียงกัน อย่างเช่นที่ครามิงงานสนุกสนานรื่นเริง ก็จัดกันที่วัดหรือมีเรื่องทุกข์เดือดเนื้อร้อนใจก็ไปหาพระที่วัด วัดในบางครั้งก็กลายเป็นที่พักพิงของคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ของคนป่วยไข้ นอกจากนี้สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมสำคัญก็อยู่ที่วัด เมื่อคราวเรือใดมีกิจต้องใช้ก็ไปยืมจากวัด ประชาชนมีความรู้สึกที่วัดเป็นสมบัติส่วนกลางเป็นสมบัติร่วมกันของคนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำนักศึกษาที่ส่งลูกหลานไปรับการศึกษาฝึกอบรม พระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้นำของประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านสังคม เมื่อมีกิจเนื่องด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อน้ำ การสร้างถนน การสร้างสะพาน การสร้างหอประชุม การสร้างสถานเอนกนาคเป็นต้น พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น แจ้งให้ประชาชนทราบ งานนั้นจึงเป็นงานที่ทำด้วย

ความศรัทธา เมื่อการทำงานเป็นการทำงานด้วยความศรัทธา ในที่สุดก็จะเป็นระบบระเบียบอยู่ในตัว ฉะนั้นนอกจากจะทุ่มทุนการลงทุนแล้วยังเป็นผลดีต่องานการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย(พระราชวรมูณี 2547 : 27-28) การดำเนินบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ประชาชนได้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสดีของพระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ที่จะได้เผยแผ่ และถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนสู่ประชาชน และประชาชนจะได้อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนในสังคม เป็นแหล่งศิลปะวิทยาการ ทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ประชาชน โดยมีพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เป็นผู้นำ (กรมการศาสนา 2541 : คำนำ)

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา เช่น การจัดการศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาด้วยโอกาสทางการศึกษา การจัดอบรมวิชาชีพ ปัญหาเศรษฐกิจ สอนให้คนรู้จักประหยัดใช้อย่างเป็นประโยชน์ ปัญหาสุขภาพอนามัย โดยให้ความสนใจโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ ตลอดจนการบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ปัจจุบันภาวะสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เพื่อรับกับปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นพระสงฆ์จึงปรับตัวเองให้เกิดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง พระสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์จะต้องดำเนินไปตามกรอบแห่งกฎ เพื่อความเป็นระเบียบดังที่คณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และด้านสาธารณูปการ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33) และในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ข้อ 2) ระบุถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์” ฉะนั้นการจะดำเนินงานของพระสงฆ์ หรือบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ต้องยึดกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยดังกล่าวเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันอีก 2 ด้าน คือ ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมลภาวะ

จากการที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอย่างเข้มแข็ง ประชาชนจึงเกิดความผูกพันใกล้ชิดกับวัดมากขึ้น เพราะว่าจะต้องปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในสังคม ซึ่งต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พระสงฆ์มีหน้าที่ต้องส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้มแข็งด้วยคุณธรรม จริยธรรมเพื่อทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น หากสถาบันใดสถาบันหนึ่งต้องล้มลงหรือหลุดออกจากกันย่อมจะ

ทำให้สังคมนั้นอ่อนแอลงทันทีรวมทั้งสถาบันศาสนาด้วย (ประเวศ วะสี 2540 : 74)

การบริหารจัดการให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมไปถึงกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นั้น จะเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้ทำหน้าที่บริหารและปกครองวัด ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจึงเจริญเพราะความเลื่อมใสของประชาชน พระสังฆาธิการย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน (มนัส ภาควงศ์ และคณะ 2540 : 13)

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมที่มีความโดดเด่นในปัจจุบันประกอบด้วยพระสังฆาธิการหลายท่าน พระสงฆ์ผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนา เช่น ดร.พระอุดมประชาภาด (หลวงพ่อบึง) เจ้าอาวาสวัดบางพระ ตำบลบางแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสังฆาธิการที่มีบทบาทและเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนตำบลบางแก้วฟ้าให้เจริญรุ่งเรืองจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ท่านมีบทบาทในการพัฒนาหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีและศรัทธา ฯลฯ จนได้รับสมญานามว่า “เทพเจ้าแห่งลุ่มน้ำนครชัยศรี”(พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551 : 4) บทบาทของพระสงฆ์กับสถานการณ์สังคมในปัจจุบันและควรตระหนักในหน้าที่เดิมตามพระธรรมและวินัยด้วย บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งพระสงฆ์ต้องช่วยพัฒนาสังคม คือการช่วยพัฒนาจิตใจของคนในสังคม การพัฒนาจิตใจของคนเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เมื่อคนได้รับการพัฒนาดีแล้ว ยอมรับผิชอบชั่วดีในสิ่งที่พูดคิดทำลงไป และนำความสุขมาให้กับคนที่ได้พัฒนาจิตใจที่ดีแล้วปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ มีความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเป็นหลัก ถือว่าเป็นหน้าที่หลักสำคัญของพระสงฆ์ ซึ่งมีกล่าวไว้ในเรื่องของทศ 6 ดังนี้

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว คือพระสงฆ์พึงสั่งสอนพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติฝ่าฝืนศีลธรรมหรือจารีตประเพณีหรือทำความชั่ว โดยชี้ให้เห็นผลของการทำความชั่ว และพยายามชักจูงไม่ให้ทำความชั่วนั้นๆ

2. ให้ตั้งอยู่ในความดี โดยการแนะนำชักชวนให้พุทธศาสนิกชนทำความดีละเว้นความชั่ว ผู้ที่เคยทำความชั่วมาแล้วสั่งสอนให้ทำความดี ผู้ที่ทำความดีอยู่แล้วก็ให้ทำความดีเพิ่มขึ้น

3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม คือพึงสงเคราะห์คนทั่วไปด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ มเมตตา กรุณา โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

4. ให้ได้ยินได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง โดยปกติพุทธศาสนิกชน จะไม่รู้พระธรรม

วินัยอย่างลึกซึ้งเหมือนพระสงฆ์ พระสงฆ์เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็จะทำหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัยมากกว่าประชาชน ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องอธิบายสิ่งที่ประชาชนยังไม่รู้ให้ประชาชนได้รู้ให้เข้าใจชัดเจน

5. ทำสิ่งที่เคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง คืออธิบายสิ่งที่พระสงฆ์มาให้ประชาชนเข้าใจชัดเจนจนหายสงสัย

6. แนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประชาชนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม เพื่อความสุขในชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ 2533 ก : 69)

สังคมจะอยู่เย็นเป็นสุขได้ประชาชนต้องมีสัมมาอาชีพมีรายได้ เป็นปัจจัยสี่ที่จะเลี้ยงตนเองและเป็นหลักประกันในอนาคต ต้องอาศัยต้นทุนความรู้ พุทธศาสนาสอนให้คนมีสติปัญญา มีความรอบคอบไม่ประมาท ไม่มกมายในความคิดแบบไสยศาสตร์ พระสงฆ์เป็นแกนนำของประชาชน ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีบทบาทที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

ดังนั้นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นหลัก ปัญหาเกิดขึ้นในสังคมหลักเลี้ยงไม่ได้ปัญหานั้นก็ตกอยู่กับคนที่อาศัยในสังคมนั้น แม้หน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรต่างๆ ก็ตามที่มีส่วนร่วมเข้ามาแก้ไขปัญหา แต่คนในชุมชนก็ต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้เจริญ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนชุมชน การพัฒนาชุมชนที่จะทำให้มีความยั่งยืน ต้องพัฒนาแบบองค์รวมตัวมนุษย์เอง ทางสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มนุษย์เป็นปัจเจกชนเป็นสัตว์วิเศษ ด้วยความมีเจตน์จำนงที่สามารถประดิษฐ์ปรุงแต่งคิดสร้างสรรค์ระบบต่างๆ ทางสังคม ประสานให้เข้ากับธรรมชาติได้อย่างสมดุลกัน การพัฒนามนุษย์และมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาไปสู่ส่วนอื่นๆ เพราะเป็นปัจจัยตัวกระทำ มีความสัมพันธ์อาศัยกันและส่งผลต่อกัน เป็นปัจจัยแก่กันในกระบวนการพัฒนา จะพัฒนามนุษย์นั้นต้องพัฒนาในระบบประกอบด้วยสามด้านแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ ด้านปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ 2550 : 230-237) ในเมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาในส่วนต่างๆ ที่ดีแล้วย่อมนำไปสู่ความร่วมมือกระบวนการพัฒนาชุมชน ทรัพยากร หน่วยงานรัฐ องค์กรทางสังคมอย่างเหมาะสม

พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็ตาม ย่อมเกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โดยมีสถาบันพระสงฆ์และตัวของพระสงฆ์เองเป็นผู้สืบทอดนำหลักธรรมไปเผยแผ่ต่อสังคมเป็นกำลังสำคัญสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เองมีความสัมพันธ์กับประชาชนในด้านต่างๆ และอยู่ในฐานะมีบทบาทมีความสำคัญกับสังคมกับชุมชน

ที่อยู่อาศัย แต่บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากบทบาทเดิมที่เคยมีมาในอดีต ยังคงบทบาทหลักทางด้านการอบรมสั่งสอนอยู่ พระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนให้เข้าทำการพัฒนาชุมชนจากรัฐบาล ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการต่างๆ ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ขยายกว้างขวางมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม อย่างเช่นบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชน บทบาทในการส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชน บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา บทบาทการเป็นครู บทบาทผู้นำชุมชน และบทบาทในการสงเคราะห์ชุมชน (พระมหาสุภา อุทโท 2541 : 21) เมื่อพระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องรู้เท่าทันสังคม ถ้าพระสงฆ์ไม่รู้เท่าทันสังคม ย่อมไม่สามารถทำประโยชน์ที่แท้จริงแก่สังคม และบางครั้งอาจตกเป็นเหยื่อของสังคม พุทธศาสนาก็จะถึงกาลเสื่อมอย่างรวดเร็ว (ประเวศ วะสี 2540 : 3)

สภาพสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยภายในและภายนอก ทำให้บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ได้รับผลกระทบ เช่น ด้านการศึกษาที่สถาบันสงฆ์เคยมีหน้าที่จัดบริการให้การศึกษาแก่ประชาชน แต่ปัจจุบันรัฐบาลเข้ามาดำเนินการทั้งเรื่องหลักสูตรและการบริหารจัดการ พระสงฆ์จึงถูกลดหน้าที่ลงมาเป็นเพียงผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน จนกระทั่งในหลายชุมชน พระสงฆ์มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธหรือทางความเชื่ออื่นๆ เท่านั้นปัญหาเหล่านี้ก็มาจากตัวพระสงฆ์เองที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ซึ่งระบบต่างๆ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น พระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาหาความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่มากนักจึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจสภาพปัญหาและโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนไป จนกระทั่งต้องสูญเสียภาวะแห่งความเป็นผู้นำทางปัญญา อาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันไล่ไม่ทันความชั่วร้ายของโลกปัจจุบัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2543 : 151)

สังคมข้อมูลเทคโนโลยี ได้เกิดกระแสโลกยุคข่าวสาร ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ เทคโนโลยีดิจิทัล มนุษย์เกือบทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ วัตถุที่เอื้อให้มันสมองของมนุษย์สามารถคิดปัญหาได้อย่างรวดเร็ว สามารถติดต่อกันและส่งข้อมูลข่าวสารให้กันได้ภายในพริบตา เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นอีกครั้งหนึ่งของมนุษย์ “คลื่นลูกที่ 3” การปฏิวัติข้อมูลข่าวสาร (Information society) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) เป็นเทคโนโลยีในอนาคตของสารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศบนเว็บ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้เกิดการรุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง วัฒนธรรมจากซีกโลกหนึ่งได้หลั่งไหลไปยังอีกซีกโลกหนึ่ง โดยผ่านข้อมูลข่าวสารและการศึกษา ผลจากการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ตัวเอง (ไสว บุญมา 2549 : 8) ขณะที่สังคมความรู้ได้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยของการใช้ข้อมูลเป็นฐาน มนุษย์ได้ก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งความรู้ การพัฒนาทางด้านความรู้ ซึ่งมีการพัฒนามากในการเรียนการสอนทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย ผู้บริโภค

จำเป็นต้องใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สังเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร เหล่านี้ควรแก่การเรียนรู้ ซึ่งจะเป็น “สังคมฐานความรู้” (Knowledge based society) (นรินทร์ สังข์รักษา 2550 : 3) เนื่องจากปัจจุบันนี้สภาพสังคมได้เปลี่ยนไป วิถีชีวิตของประชาชนก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น การดำรงชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้มากขึ้น เพื่อความอยู่รอดและมีเหตุปัจจัยต่างๆ ทางสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนแต่ปัจจุบัน ได้เกิดมีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมารองรับ การเผยแผ่คำสอนทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ต้องมีการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เหมือนว่าบทบาทของพระสงฆ์ได้ลดลง (พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551 : 7)

จากเหตุผลดังกล่าว ในฐานะผู้วิจัยเป็นนักศึกษาศาสนาวิชาพัฒนศึกษาที่มุ่งสร้างความรู้ในเรื่องการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยการบูรณาการ (Integrate) องค์ความรู้จากสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสงฆ์ จึงเชื่อมโยงกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วไปในจังหวัดนครปฐม ซึ่งถือเป็นกรณีที่น่าสนใจ เพราะเป็นบทบาทที่ใช้อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เพื่อที่จะทำให้ทราบผลของการใช้บทบาทดังกล่าวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มีปัจจัยอะไรที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรค มีกรอบในการดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนในเขตจังหวัดนครปฐม ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์นั้น ได้อาศัยกรอบแห่งบทบาทของพระสงฆ์จึงถือว่าเป็นบทบาทหลัก ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เป็นหลัก โดยเฉพาะมาตรา 15 ตรี ได้แบ่งบทบาทไว้เป็น 6 ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังตามพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยจะศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอ นครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสามพราน และอำเภอพุทธมณฑล รวมทั้งสิ้น 843,599 คน

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน อำเภอสามพราน รวมทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้เลือกเทคนิคการสุ่ม โดยใช้สูตรยามานะ (Yamane 1988, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 284 - 285) การคำนวณกำหนดขนาดตัวอย่างของแต่ละตำบล ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้คลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ตามสัดส่วนของประชากรซึ่งเป็นชาวพุทธศาสนิกชนเป็นตัวแทน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

3.1.1.1 เพศ

3.1.1.2 อายุ

3.1.1.3 การศึกษา

3.1.1.4 อาชีพ

3.1.1.5 รายได้

3.1.1.6 การปฏิบัติธรรม

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

บทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน

1. บทบาทภารกิจด้านการปกครอง

2. บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา

3. บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์

4. บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
5. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ
6. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พุทธศาสนิกชน หมายถึง ผู้ที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาตามสถานภาพของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ผู้ถือศีล 5 และศีล 8 ของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม

2. ความคาดหวัง หมายถึง ความคิดเห็นหรือความมุ่งหวังของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับความเชื่อมั่นหรือความหวังต่อบทบาทในการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

3. การปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง ภารกิจของพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์จะพึงปฏิบัติโดยชอบธรรมแก่ทั้ง 6 ด้าน

3.1 บทบาทภารกิจด้านการปกครอง หมายถึง การบริหารการจัดการด้วยการสั่งการ การบังคับบัญชาตามสายงาน การสอดส่องดูแลให้ผู้ที่อยู่ในการปกครองดูแล อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขร่มเย็นภายในวัดนั้นๆ

3.2 บทบาทภารกิจด้านศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่พุทธพจน์ พระธรรม และพระวินัย แก่พระภิกษุสามเณร ประชาชนและเยาวชนทั่วไป

3.3 บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณร ประชาชนและเยาวชนทั่วไป ตลอดจนถึงการสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ทางการศึกษาอื่นๆ

3.4 บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ประชาชนทั่วไป เกิดความรู้ความเข้าใจตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา นำไปปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

3.5 บทบาทภารกิจด้านสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง จัดอาคารสถานที่ภายในวัดให้เป็นสัดส่วน พร้อมการบูรณะปรับปรุงศาสนวัตถุ เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตศาลาบำเพ็ญกุศล เขตภavana เขตอุบาสกอุบาสิกา เขตแม่ชี เขตรับประทานอาหาร เขตห้องนี้ห้องสุขา จะต้องจัดให้เป็นระบบระเบียบ มีขอบเขตที่อยู่อาศัยตามบริบทของวัด เพื่อเจริญศรัทธาผู้มาบำเพ็ญกุศล

3.6 บทบาทภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ แก่สถาบันของรัฐบาล และเอกชนที่เป็นประโยชน์แก่สังคมหรือราชอาณาจักร

และศาสนจักร การพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น การสร้างถนน สร้างสะพาน สร้างน้ำประปาให้ชุมชน เพื่อประโยชน์แก่คนในสังคม

4. การปฏิบัติธรรม หมายถึง พุทธศาสนิกชนได้เข้าวัดมาประพฤติหรือปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิ กรรมฐานเป็นระยะเวลาไม่น้อยเพียงใดต่อปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ และการปฏิบัติตามบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

2. ได้ทราบถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ต่อไป

3. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปปรับปรุงส่งเสริมต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด ทฤษฎีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

- 1.1 ความหมายของความคาดหวัง
- 1.2 ประเภทของความคาดหวัง
- 1.3 ลักษณะของความคาดหวัง
- 1.4 พัฒนาการของความคาดหวัง
- 1.5 ปัจจัยที่ทำให้ความคาดหวังแตกต่างกัน
- 1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคาดหวัง
- 1.7 ทฤษฎีสมัยใหม่
- 1.8 ทฤษฎีความต้องการทางด้านร่างกายของมาสโลว์
- 1.9 ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

- 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 ความหมายของบทบาท
- 2.3 ลักษณะของบทบาท

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

- 3.1 บทบาทของพระสงฆ์
- 3.2 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม
- 3.3 บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์

- 5.1 บทบาทภารกิจด้านการปกครอง
- 5.2 บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา
- 5.3 บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 5.4 บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
- 5.5 บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ
- 5.6 บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

1.1 ความหมายของความคาดหวัง

บุคคลที่มีความหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งเกิดจากการที่สังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม ซึ่งการที่บุคคลตัดสินใจกระทำการใดก็เพื่อให้บรรลุสิ่งที่คาดหวังไว้ เช่น พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ความคาดหวังจึงเป็นลักษณะทางจิตวิทยา ซึ่งมีได้จำเพาะเจาะจงที่การกระทำอย่างเดียว แต่จะรวมไปถึงแรงจูงใจ ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติและค่านิยมอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้การแสดงออกจะแตกต่างกันออกไปจากกลุ่มอื่นๆ ซึ่งแต่ละบุคคลถูกคาดหวังให้กระทำในระบบ มีหลายท่านให้ความหมายความคาดหวังไว้ ดังนี้

วอลตอน (Walton. 1965 : 218) อธิบายว่า ความคาดหวังของสมาชิกในสังคมที่ซับซ้อนไม่ได้ขึ้นอยู่กับการแสดงบทบาทเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการเข้าร่วมลงมือปฏิบัติจริงหรือการเข้าร่วมโดยการคาดคะเนต่อระบบต่างๆ ของสังคมกระบวนการเรียนรู้การเข้าใจ การประเมินผลและการแสดงบทบาทต่างๆที่เป็นไปตามปทัสถานของกลุ่ม ทำให้เกิดลักษณะสำคัญของกระบวนการในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมของแต่ละบุคคลสมาชิกในสังคมเข้าใจดีว่าอะไรคือสิ่งที่เขาคาดหวังในตัวบุคคลซึ่งมีสถานภาพเฉพาะอย่างประสบการณ์ที่ได้จากการแสดงบทบาทอย่างหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อการประพฤติอย่างอื่นด้วย เช่น คนงานที่มีความชำนาญและถูกกำหนดให้ทำงานจะถูกคาดหวังว่า เขาจะสามารถดำเนินงานของเขาได้ ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่า การแสดงบทบาทจะต้องสอดคล้องกันเสมอไป โดยเฉพาะในกลุ่มซึ่งเกิดจากการรวมตัวแบบชั่วคราวและไม่ใช่ความสัมพันธ์ส่วนตัว บทบาทที่คาดหวังและสังคมนั้นๆ

ซิลล์ (Sill. 1968 : 230 - 261) ให้ความเห็นว่า ความคาดหวังหมายถึงการกระทำหรือคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งผู้อยู่ในตำแหน่งนั้นควรจะมี ผู้ได้ตำแหน่งไม่เพียงแต่แสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคาดหวังของคนอื่นๆ ในสังคมทั่วไปยังต้องแสดงบทบาทซึ่งจะทำให้การ

ครอบครองตำแหน่งของตนเองอยู่ตลอดไป การที่จะแสดงบทบาทให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับความต้องการของบุคคลนั้น

เมอร์รี่ (Murray, อ้างถึงใน สุพัตรา คงขำ 2545 : 10 - 11) ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง ระดับผลงานที่บุคคลกำหนดว่าจะทำได้ เพื่อให้บุคคลทำงานที่ตนเองเคยทำ และความคาดหวังนั้น เป็นระดับที่บุคคลปรารถนาจะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการทำงานแต่ละครั้งและเขาได้กล่าวถึงบทบาทที่คาดหวัง (Role expectation) ว่าหมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ทั้งกระทำหรือไม่กระทำ ดังนั้น บทบาทที่คาดหวังนั้นจะออกมาในรูปของการกระทำที่บุคคลคิดว่าควรทำตามสิทธิหรือหน้าที่ในตำแหน่งนั้นๆ ที่ตนครอบครองอยู่

สุรางค์ จันทรเอม (2524 : 128) กล่าวถึงความคาดหวัง หมายถึง จุดหมายที่ตั้งไว้เป็นความคาดหวังที่น่าจะเป็นไปได้ ชีวิตของคนเราทุกคนย่อมขึ้นอยู่กับความคาดหวังด้วยกันทั้งสิ้น พฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกในปัจจุบัน เราย่อมคาดหวังผลในอนาคต ฉะนั้นความคาดหวังจึงเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคล

อานนท์ ผกากรอง (2529 : 16) กล่าวถึงความคาดหวัง หมายถึง เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร และถ้าความคาดหวังนั้นจะมีผลต่อผู้แสดงความคาดหวังแล้วสามารถชี้ถึงความตั้งใจในการปฏิบัติงานจากระดับความคาดหวังได้

ชัชฎกร พรภาณวิษณุ (2540 : 6) กล่าวถึงความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลอื่นที่คาดหวังในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือคาดหวังเอาไว้

สุภัคญานี สุขสำราญ (2544 : 40) กล่าวถึงความคาดหวัง หมายถึง สภาพการประเมินความสามารถของตนเองกับความตั้งใจในการทำงานสู่เป้าหมายที่ต้องการ หากบุคคลมีความสามารถต่ำไม่ตั้งใจก็จะนำไปสู่ความไม่สำเร็จในการทำงานตามที่หวังผล

รีดเดอร์ (Reeder.1971 : 157 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิชาธรรมรัช. 2543 : 15) กล่าวถึงความคาดหวัง หมายถึง ทำที่ของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวโดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ

เทอร์เนอร์ (Turner.1986 : 412 อ้างถึงใน ชัชฎกร พรภาณวิษณุ.2540 :25) ให้แนวคิดไว้ความคาดหวังเป็นลักษณะของความคิดหรือความต้องการของบุคคล ความต้องการหรือความคาดหวังต่อกันทั้งที่ตนเองซึ่งเป็นผู้กระทำ ก็มีความคาดหวังในการกระทำหรือสังคมมีความคาดหวัง มองสังคมเป็นเครือข่าย (network) ของตำแหน่งทางสังคมหรือสถานภาพ โดยปัจเจก

บุคคลเป็นผู้แสดงบทบาท ความคาดหวังที่เป็นกรอบปฏิบัติของแต่ละสถานภาพมีอยู่ 3 ประการ

1. Expectation from the “script” ความคาดหวังจากความจริงของสังคมเป็นเหมือนบท (script) ที่สามารถอ่านได้ มีบรรทัดฐาน (norms) ระบุว่าปัจเจกบุคคลจะต้องปฏิบัติอย่างไร เพราะฉะนั้นบทที่บรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดพฤติกรรมภายใต้เงื่อนไขต่างๆ กัน

2. Expectation from the other “player” ความคาดหวังจากผู้แสดงอื่นเมื่อผนวกการสร้างพฤติกรรมตามบรรทัดฐานกับความสัมพันธ์ทางสังคมเข้าด้วยกัน ทฤษฎีบทบาทให้ความสนใจความต้องการที่ผู้แสดงคนอื่นฉายออกมาในสถานการณ์ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ อันจะเป็นพลังสำคัญทำให้การกระทำของมนุษย์ชัดเจนขึ้น หมายความว่า ผู้แสดงอื่นเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของเพื่อนผู้แสดงด้วยกันเอง

3. Expectation from the “audience” ความคาดหวังจากผู้ชม ความคาดหวังอย่างสุดท้าย มาจากผู้ชมที่มีต่อปัจเจกบุคคลผู้ยึดครองสถานภาพ ผู้ชมอาจจะมีจริงๆ หรือจินตนาการขึ้นก็ได้ ความคาดหวังของผู้ชมจะเป็นคำแนะนำสำหรับแสดงพฤติกรรม หมายความว่า ผู้แสดงต้องหาบทบาทตามความต้องการของผู้ชม ซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิง (frame of reference group)

มณฑิกา สุจริตกุล (2540 : 13 – 14) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึงความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวัง หรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่นให้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต ความคาดหวังนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจในการกระทำอะไร เพราะบางครั้งคนเราจำเป็นต้องตัดสินใจเพื่อเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในกรณีที่มีความต้องการหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน และการที่บุคคลจะมีการตั้งจุดมุ่งหมายหรือความคาดหวังเพื่อให้ไปสู่ความสำเร็จตามที่บุคคลหวังเอาไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่น้อยที่จะทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมา

พนัส หันนาคินทร์ (2541 : 203) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึงความนึกคิดของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งได้มีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และกับเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำที่เกิดจากพฤติกรรมนั้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ พิจารณาการประเมินสถานการณ์และการประเมินความสามารถของตนเอง

สมยศ พันธุ์กสิกร (2542 : 6) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้น และสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น หากสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นตามความคาดหวัง จะทำให้บุคคลที่คาดหวังในสิ่งนั้นมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น และสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่เกิดขึ้นตามความคาดหวัง จะทำให้บุคคลที่คาดหวังในสิ่งนั้นไม่มีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความคาดหวัง หมายถึงสิ่งที่คาดคะเนต่อตนเอง หรือความคาดหวังเป็นความคิดเห็นที่บุคคล เป็นความมุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดในอนาคต หรือบุคคลอื่นให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ถึงเป้าหมายที่ตนปรารถนา ต้องการความจริงของสิ่งคมนั้นๆ ให้เป็นไป

1.2 ประเภทของความคาดหวัง

ประเภทของความคาดหวัง คนๆ เดียวอาจมีความคาดหวังหลายประเภท จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้การแสดงออกจะแตกต่างกันออกไปจากกลุ่มอื่นๆ ซึ่งแต่ละบุคคลถูกคาดหวังในการกระทำซึ่งอาจประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จล้มเหลวก็ได้ มีหลายท่านให้ความหมายประเภทของความคาดหวังไว้ ดังนี้

ไพบูลย์ เทวรักษ์ และสิริวรรณ อิศกุล (อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารมรช 2543 : 89) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังทางบวกว่า เมื่อบุคคลต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องทำบางสิ่งให้สำเร็จ ความหวังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงาน เป็นการยากที่จะกระตุ้นตนเองให้มีความหมายและอดทน ในการกระทำสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะประสบความสำเร็จ

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1973 : 184-185 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารมรช. 2543 : 88) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังที่บุคคลตั้งไว้ มีทั้งความคาดหวังในระยะสั้น และความคาดหวังในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีความคาดหวังในทางบวกและความคาดหวังในทางลบ ความคาดหวังนี้จะนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกันไป

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ประเภทของความคาดหวังมีทั้งในทางบวกและทางลบ ในระยะสั้นและระยะยาว ความคาดหวังเป็นตัวกระตุ้นหรือสิ่งเร้าให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ความคาดหวังทางบวกเป็นไปในทางที่ดีมักก่อให้เกิดความพยายาม ความคาดหวังด้านลบนั้นทำให้เกิดความวิตกกังวล ขาดความสมดุลชีวิต

1.3 ลักษณะของความคาดหวัง

ลักษณะของความคาดหวัง เป็นลักษณะของแต่ละบุคคลซึ่งมีประสบการณ์จากภูมิหลัง มีสภาพแวดล้อมทำให้มีทัศนคติและค่านิยม ซึ่งส่งผลให้การแสดงออกแตกต่างกันออกไป มีหลายท่านให้ความหมายลักษณะของความคาดหวังไว้ ดังนี้

แนดเลอร์ และ ลอร์เลอร์ (Nadler and Lawler, อ้างถึงใน กอบกาญจน์ จิตต์กระจ่าง 2544 : 35) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของแต่ละบุคคลเช่น ภูมิหลัง ประสบการณ์ การศึกษา การฝึกอบรมทักษะและอายุ เป็นต้น มีผลทำให้บุคคลมีทัศนคติ ความต้องการหรือความคาดหวัง

แตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันสิ่งแวดล้อมของงาน เช่น ลักษณะของผู้นำ ระบบการจ่ายค่าตอบแทน ก็ มีผลต่อความคาดหวังของบุคคลด้วย

สุพัตรา คงจำ (2545 : 12) ได้กล่าวถึงลักษณะของความคาดหวังไว้ว่า

1. ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม ความคาดหวัง และการแสดงออกจึงแตกต่างกัน เพราะความคิด ความต้องการของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน
2. ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมา และผลตอบแทนหรือความพอใจที่จะได้ หรือโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนนั้น
3. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิด และการคาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้นๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ได้ จะเป็นการประเมินค่า โดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ชนิดเดียวกันก็อาจจะแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้นๆ ของแต่ละบุคคล

เกทเซลส์ (Getzels, อ้างถึงใน รัชชก โสภพิศ 2542 : 66 - 68) ได้กล่าวไว้ว่า ในสังคม หรือองค์กรนั้น บุคคลต่างก็สังเกตบทบาทซึ่งกันและกัน และเข้าใจว่าตนเองควรแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไรจึงจะถูกต้องเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ควรจะแสดงบทบาท หรือพฤติกรรมเช่นไรด้วย ซึ่งพฤติกรรมในองค์กรดังกล่าวได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อหาเหตุผลว่าทำไมบุคคลในองค์กร จึงแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันไปอะไรมีส่วนให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น เกทเซลส์ (Getzels) ได้สรุปเป็นทฤษฎีพฤติกรรมภายในสังคมทุกชนิดว่า พฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ของสังคมมนุษย์นั้นเป็นผลจากตัวการ 2 ตัวการ ดังนี้

1. ตัวการจากสถาบันหรือที่เรียกว่าสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) ประกอบด้วย สถาบัน (Institution) หรือองค์กร(Organization) บทบาทตามหน้าที่ (Role) ซึ่งบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งหนึ่งในสถาบัน หรือองค์กรควรจะทำ และความมุ่งหวัง (Expectation) จากบุคคลภายนอก สถาบันหรือองค์กร ทั้งที่เป็นลูกค้าของสถาบัน และที่เป็นประชาชนทั่วไปที่มองสถาบันนั้นอยู่
2. ตัวการจากตนเอง หรือที่เรียกว่า บุคลามิติ (Idiographic Dimension)ซึ่งประกอบด้วย ตนเอง (Individual) หรือความเป็นตัวของตัวเอง บุคลิกภาพ (Personality) ประกอบด้วยทัศนคติ ส่วนตัว การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ จิตใจ สภาพร่างกายของตนเอง ความต้องการส่วนตัว (Need-Disposition) ซึ่งตัวเองคิดว่าจำเป็นที่จะต้องสนองความต้องการนั้น หรือทำให้ความขาดแคลนนั่นๆ หดสิ้นไปเพื่อความสุขของตนเองจริงๆ ตัวการทั้งสองประการดังกล่าว ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทั้งนั้นซึ่งได้แก่วัฒนธรรมธรรมเนียม และค่านิยม ซึ่งสังคมแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สถาบันหรือองค์กรที่ตั้งอยู่คนละประเทศหรือคนละที่ ย่อมมีสิ่งแวดล้อมไม่

เหมือนกัน ดังนั้นการกระทำของบุคคลจึงได้รับอิทธิพล

จากสิ่งเหล่านี้ ลักษณะของสถาบันมีอิทธิพลต่อบุคลากร ลักษณะเฉพาะของบุคลากรก็มีอิทธิพลต่อการปรุงแต่งลักษณะรูปโฉมของสถาบันด้วย

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความคาดหวังของผู้ปกครอง เป็นความคาดหวัง เป็นความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มุ่งหวัง หรือคาดการณ์ต่อตนเอง หรือบุคคลอื่นให้กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ถึงเป้าหมายที่ตนปรารถนาหรือต้องการให้เป็นไปให้ได้ ความคาดหวังของผู้ปกครองในพฤติกรรมการเรียน ก็คือการคาดหวังเด็กนักเรียนให้มีพฤติกรรมการเรียนไปในทางที่ดี ได้รับการเรียนรู้อย่างเต็มที่ มีความพร้อมในการเรียนระดับต่อไป

1.4 พัฒนาการของความคาดหวัง

พัฒนาการของความคาดหวัง เริ่มต้นจากวัยเด็กได้พัฒนาระดับของความคาดหวัง ก่อนที่จะเข้าสู่วัยรุ่น มักจะคิดว่าโตขึ้นเขาควรจะเป็นอย่างไรในอนาคต ซึ่งความคาดหวังอาจจะสอดคล้องกับความจริงก็ได้ มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1973 : 184 – 187 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารมชช. 2543 : 91) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังของบุคคลได้พัฒนามาจาก

1. การฝึกฝนในวัยต้น (Early Training) ก่อนเข้าสู่วัยรุ่นบิดามารดาฝึกฝนให้ลูกได้รับความสำเร็จในตนเอง โดยบิดามารดาจะตั้งความหวังไว้ และหวังว่าลูกควรจะทำให้ได้มากน้อยเพียงใด และจะสอนให้ลูกลองทำดู

2. ความทะเยอทะยานของบิดามารดา (Parental Ambitions) บิดามารดามักจะใฝ่ฝันหรือหวังให้ลูกเป็นอะไร ตั้งแต่เด็กยังไม่คลอดสิ่งที่บิดามารดามักจะตัดสินใจไว้เลยว่าลูกควรจบการศึกษาระดับใด เรียนได้ดีเพียงใด ประกอบอาชีพอะไร สถานภาพทางสังคมระดับใดและควรมีกิจกรรมอะไรมาช่วยส่งเสริมความสามารถของลูกการที่บิดามารดามีความทะเยอทะยานอยากให้ลูกเป็นตามการตั้งความคาดหวังจากตัวของบิดามารดาเอง และทำไปโดยไม่พิจารณาถึงความสามารถของลูกว่าจะทำได้หรือไม่

โกลเดนสัน (Goldenson. 1986 : 333 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารมชช. 2543 : 92) ได้ทำการศึกษาพบว่า บิดามารดาจะหวังให้ลูกมีในสิ่งที่ตนเองไม่เคยมีมาก่อน เช่น เงิน รถยนต์ เพื่อน การศึกษาที่ดีหรือกิจกรรมที่จะทำให้มีชื่อเสียง ความคาดหวังของบิดามารดาบางคนเกิดจากการแข่งขันกับบิดามารดาผู้อื่นๆ โดยอยากให้ลูกของตนดีกว่าลูกของคนอื่น นอกจากนี้ยังมาจากประสบการณ์ส่วนตัว การมองเห็นคุณค่าหรือการได้รับผลตอบแทนในอาชีพที่ดีมีผลทำให้บิดามารดาอยากให้ลูกประกอบอาชีพนั้นๆ

1. ความคาดหวังจากบุคคลภายนอก (Expectation of Significant Outsiders) ความคาดหวังของเด็กจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลที่เด็กคิดว่าสำคัญอื่นๆ เช่น ครู เพื่อน
2. การแข่งขันกับเพื่อน (Competition with Others) ความคาดหวังบางอย่างมีพื้นฐานมาจากการอยากชนะคนอื่น จึงมีการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นทั้งในระดับเดียวกัน และสูงหรือต่ำกว่า เช่น เปรียบเทียบความสามารถทางการเรียน
3. วัฒนธรรมจารีตประเพณี (Cultural Traditions) ในสังคมประชาธิปไตย เชื่อว่าเด็กมีศักยภาพในการคิดและการกระทำ ซึ่งมีสังคมอเมริกันมากกว่าสังคมอื่นๆ ที่ยังจำกัดขอบเขตทำให้เด็กไม่สามารถแสดงออกในสิ่งที่ต้องการ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ การที่เด็กถูกสกัดกั้นทำให้ไม่มีความมั่นใจ ระดับความมุ่งหวังก็จะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง
4. สื่อมวลชน (Mass Media) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของวัยรุ่น รวมทั้งการรับเอาแบบอย่างของบุคคลในอุดมคติ แสตรก (Strahg.1957 : 24 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารธรรมช. 2543 : 22) ศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคาดหวังระยะยาวมากกว่าความคาดหวังระยะสั้น
5. ประสบการณ์ (Past Experiences) ถ้าบุคคลมีความจำกัดในประสบการณ์ทำให้ไม่สามารถประเมินความสามารถที่แท้จริง ได้ถูกต้องในด้านความคาดหวังทางอาชีพ นอกจากจะมีประสบการณ์ ซึ่งเป็นตัวตัดสินความคาดหวังว่าจะได้รับผลสำเร็จเพียงใด หรือจะหลีกเลี่ยงความล้มเหลวที่เคยเกิดขึ้นในอดีต
6. ความสนใจและค่านิยม (Interests and Values) ความสนใจมีอิทธิพลเหนือความคาดหวังอยู่ 2 ประการคือ
  - 6.1 ความสนใจหรือสิ่งตัดสินว่าความคาดหวังนั้นพัฒนาขึ้นอย่างไร
  - 6.2 ความสนใจเป็นสิ่งที่บอกถึงระดับความคาดหวัง ถ้าในสังคมนั้นมีค่านิยมหรือให้ความสำคัญต่อสิ่งที่บุคคลสนใจมากพอ ความคาดหวังก็จะสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันถ้าสังคมไม่ยอมรับสิ่งที่บุคคลสนใจความคาดหวังของเขาก็จะอ่อนลง

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า พัฒนาการของความคาดหวังของบุคคลเกิดจากแรงผลักดันใจจากความหวังและการฝึกฝนตนเองให้มีความมุ่งมั่นตั้งแต่เด็กโดยมีผู้ปกครองเป็นตัวอย่างอยากให้ลูกตัวเองมีประสบการณ์มากๆ เพื่อชีวิตจะมีความสุข ความสำเร็จ ไม่ก่อให้เกิดความล้มเหลวในอนาคต

1.5 ปัจจัยที่ทำให้ความคาดหวังแตกต่างกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคาดหวังมีความแตกต่างกันออกไปนั้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก ประเพณีวัฒนธรรม ประเภทของครอบครัว สถานภาพทางสังคม เพศ สถานภาพในกลุ่ม กลไกทางจิต การบอกความคาดหวัง ความล้มเหลวและความสำเร็จในชีวิต เพศ เชื้อชาติปัญหา บุคลิกภาพมี นักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

เซอร์ล็อก (Hurlock. 1973 : 191 – 194 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยารมช. 2543 : 23) ระดับของความคาดหวังเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรม (Cultural Ideals) ทำให้แตกต่างกัน ย่อมทำให้มาตรฐานความคาดหวังความสำเร็จ ทิศนคติต่อความสำเร็จความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคม แตกต่างกันไป

2. ประเภทของครอบครัว (Kind of Family) วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีความมั่นคง มีแนวโน้มตั้งจุดมุ่งหมายในอนาคตสูงกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวไม่มั่นคง ต้องโยกย้ายถิ่นบ่อยๆ ไม่สามารถคาดหวังได้

3. สถานภาพทางสังคม (Ordinal Position) ครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจพอปานกลาง และฐานะเศรษฐกิจสูง บิดามารดามีความคาดหวังและโอกาสแก่ลูกคนแรกมากที่สุด เฉพาะลูกชายตรงกันข้ามกับครอบครัวที่ฐานะเศรษฐกิจต่ำ ลูกคนสุดท้ายจะได้รับการส่งเสริมจากบิดามารดา และพี่ๆ มากที่สุด

4. วินัย (Discipline) วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบอัตตาธิปไตย มักจะตั้งความคาดหวังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะตั้งความคาดหวังที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

5. สถานภาพในกลุ่ม (Group Status) กลุ่มจะมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฐานะของวัยรุ่นในกลุ่ม ฐานะในกลุ่มมีความมั่นคง ระดับความคาดหวังก็จะใกล้เคียงความเป็นจริง คนที่มีบทบาทสำคัญและต้องการเลื่อนขั้นตนเองเข้าสู่ผู้นำในกลุ่ม ทำให้การตั้งความคาดหวังหลายๆ อย่าง ไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

6. การใช้กลไกทางจิต (Use of Escape Mechanisms) มีผลต่อการตั้งความคาดหวังมากที่สุดคือ การฝันกลางวัน เช่น ฝันอยากเป็นนางเอกหรือพระเอกตั้งความคาดหวังไว้ว่าจะต้องประสบความสำเร็จและหลีกเลี่ยงความล้มเหลว

7. การบอกความคาดหวัง (Verbalization of Aspirations) ความคาดหวังบอกกล่าว มักจะตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง มากกว่าคนที่เก็บไว้และคิดอยู่คนเดียว ความคาดหวังบอกกับบิดามารดาหรือครูใกล้เคียงความเป็นจริง

8. ความล้มเหลวและความสำเร็จในอดีต (Past failures and Successes) บุคคลที่

ประสบความสำเร็จเสมอๆ มีแนวโน้มที่จะตั้งความคาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จอีก คนที่ผิดหวังซ้ำๆ มักคิดว่าผิดหวังอีก ความคาดหวังอย่างไรรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมาประสบความสำเร็จมาก่อนความคาดหวังในการทำงานครั้งต่อไปจะสูง

9. เพศ (Sex) บรรยากาศของบ้านและโรงเรียนกระตุ้นให้วัยรุ่นชายตั้งความคาดหวังสูงกว่าวัยรุ่นหญิง บิดามารดาคาดหวังตัวลูกชายมากกว่าลูกสาว

10. เซาว์ปัญญา (Intelligence) วัยรุ่นในกลุ่มที่มีค่านิยมความสำเร็จมักจะตั้งความคาดหวังให้ตนประสบความสำเร็จเหนือเพื่อนๆ ในกลุ่ม อาจไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริง คนที่ฉลาดตั้งความคาดหวังจากความสนใจมากกว่าทำตามจุดมุ่งหมายและค่านิยมของกลุ่ม

11. บุคลิกภาพ (Personality) มีอิทธิพลต่อความคาดหวัง ความขมขื่น ความสามารถ ความมั่นใจของตนเอง มีความวิตกกังวลต่ำมีแนวโน้มตั้งความคาดหวังไว้สูง เพราะความเชื่อมั่นในความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว ตรงกันข้ามมีแนวโน้มตั้งความคาดหวังต่ำหรือสูงกว่าความเป็นจริงมาก

จริงมาก

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ความคาดหวังแตกต่างกันเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและความเป็นไปในอนาคตของบุคคล มีความวิตกกังวลต่ำมีแนวโน้มความคาดหวังสูง ทั้งนี้ย่อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ครอบครัว มีกฎระเบียบวินัยที่เหมาะสม เซาว์ปัญญา ประสบการณ์ของตนรวมไปถึงความคาดหวังหรือความต้องการที่มีต่อบุคคลอื่นด้วย

1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง เช่น บิดามารดาอาจมีความคาดหวังกับบุตรของตน บุตรจะต้องเรียนเก่ง เรียนให้สูงบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งมีนักทฤษฎีหลายท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับความคาดหวัง ดังนี้

ทฤษฎีอำนาจบิดามารดาและการยอมทำของลูก (Theory of Parental Power and Child Compliance) โรลลินส์ และ โทมัส (Rollins & Thomad. 1975 : 38 - 60) ได้ศึกษาว่าบิดามารดาใช้พฤติกรรมอย่างไร ในการขัดเกลาให้ลูกทำอย่างไร พบว่าบิดามารดาเป็นหน่วยพื้นฐานขัดเกลาทางสังคม ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูเป็นพฤติกรรมชัดเจนกระทำต่อลูก โดยการชมเชย การยินยอม การให้กำลังใจ การให้ความรัก การร่วมมือช่วยเหลือ

2. อำนาจของบิดามารดา บังคับให้ลูกกระทำไม่ตรงกับปรารถนาของลูก ทางตรงและทางอ้อมสามารถให้คุ้มและให้โทษได้ อำนาจมีอิทธิพลโดยตรง มีผลต่อลูก โดยการ

แสดงพฤติกรรมที่ชัดเจนในกำหนดให้ลูกทำตามที่บิดามารดาปรารถนา เช่น การควบคุมคำสั่งการ ปัญหา คำแนะนำต่อลูก อำนาจบิดามารดาและการยอมทำของลูกประกอบด้วยกรอบมเลี้ยวของลูกของบิดามารดา ชัดเจนล้าสั้งคมพื้นฐาน การชมเชย ให้กำลังใจต่อลูก ความพยายามที่จะควบคุมลูกแนะนำของบิดามารดาและการยอมทำตามของลูก

รัตน สุธะนินทร์ (2547 : 12 – 13) ได้กล่าวว่า ความคาดหวัง (Expectation) คือทัศนคติที่เกี่ยวกับความต้องการหรือความปรารถนาที่ผู้บริโภคคาดหวังว่าจะได้รับการบริการนั้นๆ องค์ประกอบของความคาดหวัง (The Component of Customer Expectation) ได้แก่

1. บริการที่พึงประสงค์ (Desired Service) เป็นสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังว่าจะได้รับหรือปรารถนาที่จะได้รับซึ่งระดับของความปรารถนานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการส่วนบุคคล และความเชื่อของลูกค้าที่มีต่อบริการที่ได้รับ

2. บริการที่เพียงพอ (Adequate Service) ระดับที่ต่ำสุดของการบริการที่ลูกค้าจะยอมรับได้โดยไม่เกิดความรู้สึกไม่พอใจ ซึ่งความคาดหวังระดับนี้เกิดจากการรับรู้ของผู้บริโภคต่อทางเลือกของผู้ให้บริการอื่นๆ

3. บริการที่คาดการณ์ (Predicted Service) ระดับการให้บริการที่ลูกค้าคาดว่าจะได้รับจากผู้ให้บริการ ในขณะที่ลูกค้าพบปะกับผู้ให้บริการที่คาดการณ์นี้มีผลกระทบ โดยตรงต่อการกำหนดระดับการบริการที่พึงประสงค์

รัชนิกร เศรษฐโช (2528 : 18) ได้กล่าวว่า ความคาดหวังจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องผลประโยชน์สองประการ 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 2) ผลประโยชน์ทางสังคม

ลูเทนส์ (Luthans : 1992) กล่าวว่า ทฤษฎีความคาดหวังมีกำเนิดมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับความคาดหวังในสาขาจิตวิทยาของเลวิน (Lawin) และทอลแมน (Tolman) จากแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเลือก และผลประโยชน์จากทฤษฎีด้านเศรษฐศาสตร์โดยวรูม (Vroom) เป็นผู้พัฒนาขึ้นในปี ค.ศ.1964 วรูมได้นำแนวคิดดังกล่าวนี้มาตั้งเป็นทฤษฎีความคาดหวังเพื่ออธิบายถึงการจูงใจในการทำงานโดยตรง และต่อมาทฤษฎีของวรูมก็ได้รับความนิยมในการนำมาศึกษาเกี่ยวกับการจูงใจในการวิจัยเป็นอันมาก

วีระศักดิ์ ไกรสิทธิ์ (2538 : 20-21) ได้อธิบายทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) หรือบางครั้งเรียกทฤษฎี V.I.E (V.I.E Theory) ว่าเป็นทฤษฎีพยายามคาดการณ์หรืออธิบายถึงระดับกำลังกายกำลังใจที่บุคคลอุทิศให้กับงาน ทฤษฎีนี้เชื่อว่า แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลถูกกำหนดโดยความเชื่อของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามและผลงาน และการเห็นความสำคัญของผลลัพธ์ต่างๆ ที่ได้จากความพยายามในระดับต่างๆ กัน

จิตวิทยาของบุคคลในองค์กรที่ Vroom ทำการศึกษาที่เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างไร เมื่อเกิดความต้องการพร้อมๆ กันหลายสิ่ง จะพิจารณา 3 องค์ประกอบ คือ

1. Expectancy หมายถึง ความคาดหวังหรือความมั่นใจของบุคคลว่า การออกแรงหรือความพยายามอย่างมากๆ จะทำให้ระดับการทำงานสูงขึ้น

2. Instrumentality เป็นค่าความเป็นไปได้ที่บุคคลเห็นว่าระดับผลการปฏิบัติงานจะนำไปสู่ผลตอบแทนอื่นๆ

3. Valence เป็นคุณค่าหรือความหมายของรางวัลหรือผลตอบแทนที่มีต่อบุคคล รุ่งทิพย์ สมานรักษ์ (2536 : 24 – 26) ให้ความหมายขององค์ประกอบทั้งสามดังนี้

การรับรู้คุณค่า (Valence : V) หมายถึง ความเข้าใจหรือการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่าของผลตอบแทน หรือตามภาวะที่เป็นจริง ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือจากคนทั่วไปสูงแล้ว เขาจะเห็นว่า การได้เริ่มต้นทำงานใหม่ๆ หรือการได้รับการสนับสนุนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สำหรับบุคคลที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าหรือต้องการทำตามอุดมการณ์ที่แท้จริงของตนสูง จะเห็นว่าความท้าทายของงาน หรือได้รับผิดชอบงานเพิ่มขึ้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในแง่ของการรับรู้คุณค่าตามภาวะความเป็นจริงนั้น ดังนั้นการรับรู้คุณค่า (V) จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการพิจารณาผลตอบแทนของบุคคล ผลตอบแทนที่จะมีค่าในทางบวกสำหรับบุคคล หากเขาต้องการมัน เช่น การสนับสนุน จะมีค่าในทางบวก

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ (Instrumentality : I) หมายถึงความเชื่อหรือความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับโอกาสความเป็นไปได้ที่ผลตอบแทนอันดับแรก หรือผลสำเร็จของงาน จะทำให้ได้รับผลตอบแทนอันดับต่อไปหรือรางวัลตัวอย่างเช่น บุคคลที่เข้าใจว่าเขาจะได้รับเงินเพิ่มขึ้นหรือได้รับสิทธิพิเศษ ถ้าหากเขามีผลผลิตสูง ซึ่งได้มาจากการพยายามทำงานหนักผลผลิตจึงมีค่าสัมพันธ์สูง นักเรียนเชื่อว่าหากเขาขยันเรียนอย่างหนักแล้วจะมีผลทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและผลการเรียนที่สูงนี้จะทำให้เขาได้มาซึ่งประกาศนียบัตรหรือการได้รับเลือกเข้าทำงานในสภาพที่ตลาดแรงงานมีการแข่งขันกันสูงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงมีค่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์สูง ค่าความน่าจะเป็นของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ จะมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 หาก $I = 1$ แสดงว่าได้รับผลตอบแทนอันดับต่อไปที่มีคุณค่าในทางลบ ตัวอย่างเช่น พนักงานที่ถูกขู่ว่าจะให้ออกจากงานถ้าหากดื้อรั้นในระหว่างทำงาน ซึ่งการดื้อรั้นจะมีผลทำให้ขาดสติในการทำงานอันเป็นสิ่งที่นำไปสู่การถูกไล่ออกจากงาน แต่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ในทางลบ ทำให้รูปแบบทฤษฎีนี้ยุ่งยาก จึงทำให้มีการหลีกเลี่ยงในการใช้ความสัมพันธ์ในทางลบ โดยเลือกที่จะกล่าวถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ในทางบวกอย่างเดียว สำหรับ $I = 0$ ไม่มีความสัมพันธ์ การได้รับผลตอบแทนอันดับแรกกับผลตอบแทนอันดับต่อไป

ความคาดหวัง (Expectancy : E) หมายถึง ความเชื่อหรือความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับโอกาสของความเป็นไป ที่ความพยายามในการปฏิบัติงาน จะส่งผลต่อระดับความสำเร็จของงาน (ผลตอบแทนอันดับแรก) ตัวอย่าง เช่น การที่บุคคลเชื่อว่าหากเขาทำงานหนักแล้ว จะทำให้ผลผลิตสูงด้วย เขาจะมีความคาดหวังอย่างสูงว่าการทำงานหนักทำให้ผลผลิตสูงขึ้น แต่หากเขาเชื่อว่าการทำงานหนักขึ้นไม่ได้ทำให้ผลผลิตสูงขึ้น กล่าวคือ ความพยายามในการปฏิบัติงานไม่มีผลต่อผลผลิต เขาจะมีความคาดหวังต่ำหรือไม่มีความคาดหวังเลยว่าการทำงานหนักจะทำให้ผลผลิตสูงขึ้น นั่นคือความพยายามในการปฏิบัติงานไม่มีผลต่อผลผลิต ($E = 0$) สำหรับค่าความน่าจะเป็นของความคาดหวังนี้จะอยู่ในช่วง 0 ถึง 1

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 15) ศึกษาแนวความคิดที่เรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม กล่าวว่า ความคาดหวังของมนุษย์ที่มีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมหรือไม่นั้น มี 2 ชนิด ความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรม เป็นการประมาณบุคคลว่าพฤติกรรมใดนำไปสู่ผลกรรมใด และความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน เป็นการประมาณความสามารถของตนในการกระทำพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ผลกรรมที่คาดหวังไว้ และแบนดูรา (Bandura. 1977 : 81 - 82) ได้เสนอองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความคาดหวังของตน ดังนี้

1. ความสำเร็จในการทำงาน (Performance Accomplishment) เป็นประสบการณ์ตรง จึงมีผลต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลอย่างมาก ความสำเร็จในการทำงานจะเป็นตัวเพิ่มความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคล และการไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงานหลายครั้งซ้ำกัน จะเป็นตัวลดความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตน ในกรณีที่ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถเกิดจากการประสบความสำเร็จหลายครั้ง จะเป็นแรงเสริมในการทำงานต่อไป แม้งานจะยากเพียงใด บุคคลจะเพิ่มความพยายามเพื่อให้งานนั้นสำเร็จ

2. การได้เห็นประสบการณ์ผู้อื่น (Vicarious Experienced) เป็นสิ่งแนะนำหรือตัวแบบที่บุคคลนำมาพิจารณาความสามารถของตน เมื่อบุคคลสังเกตเห็นผู้อื่นๆ ได้รับความสำเร็จในการทำงานบางอย่างโดยไม่มีผลเสียหายมาก ทำให้เกิดความคาดหวังว่าตนก็สามารถทำงานนั้นได้ ถ้าตั้งใจและพยายาม

3. การพูดยกย่องจากผู้อื่น (Verbal Persuasion) เป็นการรับเอาคำแนะนำชักจูงของผู้อื่นมาเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาความสามารถของตน ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นว่าตนมีความสามารถที่จะทำงานได้สำเร็จ ถึงแม้ว่าจะเคยทำงานไม่สำเร็จแล้ว เป็นการเพิ่มกำลังใจและความมั่นใจ

4. ความตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotional Arousal) บุคคลจะรับรู้ว่าคุณตื่นตัวเมื่อมีความวิตกกังวลหรือความกลัวจากอาหารกระตุ้นของร่างกาย ในสถานะที่ร่างกายถูกกระตุ้นมากมักจะทำให้การทำงานได้ผลไม่ดี หากบุคคลรับรู้ว่าคุณมีความวิตกกังวลในระดับสูง บุคคลจะคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนในการทำงานนั้นในระดับต่ำ

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ทฤษฎีความคาดหวัง คือแรงจูงใจที่เกิดจากการที่บุคคลมีความต้องการหลายอย่าง และเชื่อว่าถ้ามีพฤติกรรมตามวิธีนี้จะได้รับผลตอบแทนแล้วจึงตัดสินใจกระทำ เพราะมีแรงจูงใจให้ทำตามความเชื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนในระดับต่างๆ

1.7 ทฤษฎีสัมัยใหม่ (Modern Theory)

ทฤษฎีสัมัยใหม่ เช่น บิดามารดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ความคาดหวังของบิดามารดาต้องการให้บุตรจบการศึกษาย่างน้อย ก็เทียบเท่ากับบิดามารดา ซึ่งมีนักทฤษฎีหลายท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีสัมัยใหม่ ดังนี้

ทวิชัย วิริยะ โกลสล (2541 : 28) ผู้เสนอแนวความคิดนี้คือ Baldrige เป็นทฤษฎีอธิบายถึงอิทธิพลของความคาดหวังทางการศึกษาดังนี้

1. ทฤษฎีแบบอย่าง (Modeling Theory) คือการที่เด็กนำตัวแบบมากำหนดเป็นแนวการดำเนินชีวิต เช่น บิดามารดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ความคาดหวังทางการศึกษาย่างน้อย ก็เทียบเท่าของบิดามารดา สอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า บิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มกระตุ้นให้ลูกมีความคาดหวังการศึกษาสูงด้วย

2. ทฤษฎีแห่งโอกาส (Opportunity Theory) คือการที่ลูกจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความสามารถโอกาสที่ดี เช่น บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ครอบครัวขนาดเล็ก มีเพศที่เหมาะสม เพราะบิดามารดาจะคาดหวังและส่งเสริมลูกมากกว่าบิดามารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ อยู่ชนบทและมีครอบครัวใหญ่

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความคาดหวัง ทฤษฎีสัมัยใหม่ขึ้นอยู่กับแบบอย่างของบิดามารดาและโอกาสที่ดีมีฐานะทางเศรษฐกิจรวมทั้งขนาดของครอบครัวเล็กจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ลูกมีความหวังได้สูง

1.8 ทฤษฎีความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ของมาสโลว์

ทฤษฎีความต้องการทางด้านร่างกาย มนุษย์มีความต้องการด้านร่างกายมีหลากหลายแตกต่างกันออกไปไม่มีที่สิ้นสุด มีนักทฤษฎีหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2541 : 160 - 161) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการ ความต้องการและความคาดหวังเกี่ยวข้องกันแทบแยกไม่ออกเพราะเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการแล้วความคาดหวังก็จะตามมาพร้อมกับการกระทำพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย

มาสโลว์ (Maslow. 1980 : 35 - 47) ได้กล่าวว่า ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์และความคาดหวังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เมื่อคาดหวังของบุคคลได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์จะมีความต้องการในสิ่งที่สูงขึ้น จึงก่อให้เกิดความคาดหวังในสิ่งเหล่านั้นนั้นตามมาและมากขึ้นไปตามลำดับขั้นตอนของความต้องการดังต่อไปนี้คือ

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่สิ้นสุด เพียงแต่จะเป็นอะไรขึ้นอยู่กับว่าเรามีสิ่งนั้นแล้วหรือไม่ และเมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะมีความต้องการอื่นเข้ามาแทนที่

2. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้น ที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์จะซ้ำซ้อนกัน บางทีความต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองยังไม่สิ้นสุด ก็เกิดความต้องการด้านอื่นขึ้นมาอีก

4. ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับชั้นตามความสำคัญ กล่าวคือเมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีตอบสนองตามมาและแบ่งออกเป็น 5 ระดับชั้นตามความต้องการของมนุษย์ดังแผนภูมิที่ 1 คือ

แผนภูมิที่ 1 ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์

ที่มา: Maslow A.H. A Theory of Human Motivation (Cincinnati: South – Western Publishing, 1980),35-47.

ความต้องการส่วนใหญ่ในระดับที่ต่ำกว่าต้องได้รับการตอบสนองก่อนที่ความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไป ความต้องการมากกว่าหนึ่งระดับไม่อาจเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ความต้องการของมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการจูงใจ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีความต้องการไม่สิ้นสุด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายมีความต้องการเรื่อยไป ความต้องการจัดเป็นขั้นตอนตามความสำคัญจากต่ำไปสูง ซึ่งเรียกว่า ความต้องการมูลฐาน 5 ขั้น มาสโลว์จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้เป็นระบบเรียกว่า hierarchy of human needs ลำดับขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง (กาญจนา เรืองจิตปกรณ, 2532 : 227)

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการ ทฤษฎีความต้องการทางด้านร่างกายขึ้นอยู่กับความต้องการทางกายภาพความมั่นคงปลอดภัย ความรักและการยอมรับ การมีเกียรติยศ มีชื่อเสียงในสังคมและประสบความสำเร็จในชีวิต

1.9 ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom's Expectancy Theory)

ทฤษฎีความคาดหวัง เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเกิดความคาดหวังหรือสิ่งตอบแทน ถ้าพวกเขาทำงานขยันมากขึ้นเขาจะได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น มีนักทฤษฎีความคาดหวังได้กล่าวไว้ดังนี้

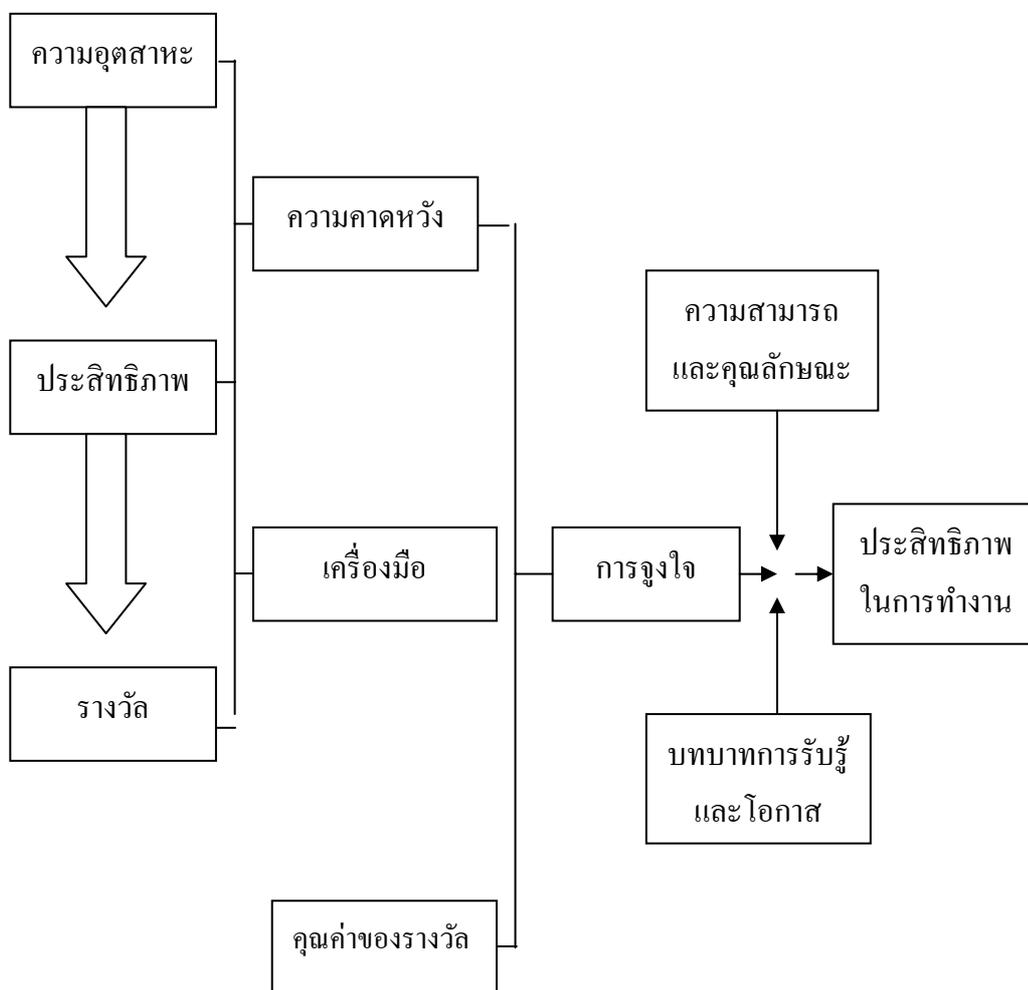
วรูม (Vroom 1990 : 146 อ้างถึงใน อำนวย แสงสว่าง 2545 : 81-82) เป็นนักทฤษฎีที่มาจากสมมติฐานที่ว่า การจูงใจให้ทำงานเป็นการวัดความเชื่อถือที่มีความมั่นคง หรือเป็นความคาดหวังที่ยึดถือของแต่ละบุคคล ทฤษฎีความคาดหวังของวรูมแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 การจูงใจในการทำงานเป็นหลักการของแต่ละบุคคลที่คาดหวังว่า ถ้ามีการใช้ความอดสาหะเพิ่มมากขึ้น จะเป็นผลให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้นตามปกติแล้วบุคคลทุกคนมีความเชื่อว่า ถ้าพวกเขาทำงานขยันมากขึ้นเขาจะได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น พนักงานขายมีความเชื่อว่า ถ้าเขาขายสินค้าได้มียอดขายต่ำ เขาก็จะต้องพยายามหาให้ได้ มิฉะนั้นจะเกิดผลกระทบต่อโอกาสที่เขาจะได้รับความสำเร็จในอาชีพ ทฤษฎีความคาดหวังเสนอแนะว่า แต่ละบุคคลจะถูกจูงใจให้ทำงานตามขอบข่ายที่เขามีความคาดหวังอยู่ในระดับสูงโดยการใช้ความอดสาหะและหวังผลงานจากการทำงาน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

ประการที่ 2 การจูงใจในการทำงานมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดต่อทรศนะที่ว่า ประสิทธิภาพการทำงานที่ดีย่อมได้รับผลตอบแทนเป็นรางวัล หรือเป็นเครื่องมือในการทำงานที่ดี

แต่ถ้าแต่ละบุคคลมีความเชื่อว่าประสิทธิภาพการทำงานที่ดีจะได้รับการยอมรับและได้รับผลตอบแทนเป็นรางวัลจะช่วยทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน

ประการที่ 3 คุณลักษณะของทฤษฎีความคาดหวังเป็นจุดศูนย์กลางของควมมีคุณค่า กล่าวคือ คุณค่าของบุคคลที่แต่ละบุคคลยึดถือ โดยมีความเชื่อว่ารางวัลทั้งหลายเขาจะได้รับจากการทำงานของเขา ซึ่งรางวัลจะมีคุณค่าสูงมากทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าเขาขาดศรัทธาความเชื่อในเรื่องคุณค่าดังกล่าว การจูงใจในการทำงานก็จะลดต่ำลง สิ่งที่กำลังกล่าวมาแล้วก่อให้เกิดความสำนึกที่ดี จะทำให้แต่ละบุคคลทำงานขยันมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลงานมากขึ้น ดังแผนภูมิที่ 2 คือ

แผนภูมิที่ 2 ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom)

ที่มา : อำนาจ แสงสว่าง. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ, 2545),81-82.

ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel. 2001 : 146 อ้างถึงใน วิไลวรรณ วิทยาธรรมรัช. 2543 : 15) ได้เสนอความคาดหวัง (the need of expectancy theory) กล่าวว่าบุคคลมีความต้องการที่จะคาดหวังในสิ่งที่ตนปรารถนาในอนาคต โดยเชื่อมั่นว่าสามารถปฏิบัติตามที่ตนคาดหวังจนบรรลุผลสำเร็จได้ ซึ่งผลสำเร็จนั้นจะนำมาสู่การได้รับรางวัล วิเคราะห์ว่า ทฤษฎีความต้องการในความคาดหวัง (the need of expectancy theory) ถูกกำหนดขึ้นมาจากแนวความคิดพื้นฐาน 3 ประการ ความคาดหวัง (expectancy) เครื่องมือ (instrumentality) และคุณค่า (value)

จากแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความคาดหวัง กล่าวสรุปได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามในการทำงานกับผลงานที่เกิดขึ้นหรือเป็นความเชื่อที่ว่าความพยายาม มีความคาดหวัง แรงจูงใจ มีโอกาสได้ทำงาน ได้รับคุณค่าผลของงาน เชื่อมั่นความสามารถ จะนำไปสู่ความสำเร็จได้

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ ที่ชูกการศึกษาเรื่องของปัจเจกชน อันเป็นเรื่องในขอบข่ายสาขาจิตวิทยา และการศึกษาปัจเจกชนที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเรื่องของบทบาท (Role) โดยทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึงลักษณะสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกชน แล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์ นักทฤษฎีบทบาทชอบที่จะเริ่มต้นด้วยกาอ้างบทละครอันมีชื่อของเชคสเปียร์ เรื่องตามใจท่าน (As You Like It) ที่ว่า โลกทั้งโลกคือละครโรงใหญ่ ส่วนหญิงชายก็เป็นเพียงตัวแสดงละครนั้น ต่างมีวาระเข้าและออกเวทีละครของตน ในชีวิตหนึ่งต่างมีบทบาทแสดงหลายบทบาท หลังจากนั้นจะเปรียบเทียบว่า สังคมมนุษย์ก็คือ โรงละคร และมนุษย์แต่ละคนก็คือ ตัวแสดงของละครเรื่องนี้ ตัวละครมีบทบาทที่แน่ชัดสำหรับแสดง มนุษย์แต่ละคนก็จะมีตำแหน่งต่างๆ ที่แน่ชัดจะต้องดำรง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ก็มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวแสดงต้องเคารพเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ในสังคมก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม มนุษย์ในสังคมต้องสวมบทบาทของผู้ชมประเภทต่างๆ และประการสุดท้ายขณะที่ตัวแสดงแต่ละคนต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดง มนุษย์ในสังคมก็ต้องอาศัยภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเป็นสไตส์ของตนเองในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2545 : 133-134)

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของ สถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพ ที่ครอบครองจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่างคือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2545 : 137)

1. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-related characteristics) ได้แก่ลักษณะต่างๆ ของบุคคลที่ เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตาม สถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวในการ ประพฤติตามสถานภาพ

2. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งเรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้ง สองสิ่งก็เกี่ยวสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและ ความสามารถในการแสดงนี้เองให้บุคคลแสดงบทบาทได้

สุพัตรา สุภาพ (2526 : 34) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า เป็นการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง การกำหนดบทบาทจะช่วยกำหนดความรับผิดชอบของงาน ต่างๆ ด้วย ดังนั้นบทบาทจึงหมายถึงข้อกำหนดแห่งพฤติกรรมระหว่างบุคคลซึ่งผูกพันกับบุคคล ประเภทต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวบางประการ “ประเภท” (Categories) ดังกล่าวคือ “สถานภาพ” (Status) หรือ “ตำแหน่ง” (Position) ทฤษฎีบทบาทได้ใช้สถานภาพ หรือ “ตำแหน่ง” เพื่อหมายถึง ส่วนหรือองค์ประกอบต่างๆ ของกลุ่มทางสังคมที่ได้รับการจัดระเบียบแล้ว จากแนวคิดหรือความ เชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของนักทฤษฎีที่กล่าวถึงบทบาทมีทฤษฎีที่สำคัญ 5 ทฤษฎีคือ (ชญญา สุภโศภณ 2535 : 23 – 24)

1. ทฤษฎีของกู๊ด (Good's Role Theory)

กู๊ด เป็นนักสังคมวิทยา ได้กล่าวว่า “บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ หน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ”

2. ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก ได้กล่าวว่า “ตำแหน่งสถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ หลายๆ อย่าง เช่นบุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”

3. ทฤษฎีของโนเดล (Nodel's Role Theory)

โนเดล เป็นนักมานุษยวิทยา ได้กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ประเภทคือ

3.1 ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่ง หรือมีอารมณ์ขัน

3.2 ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับคนร้าย

3.3 ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น

4. ทฤษฎีของโฮมันส์ (Homann's Role Theory)

โฮมันส์ เป็นนักสังคมวิทยา ได้กล่าวว่า “บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

5. ทฤษฎีของพาร์สัน (Parson's Role Theory)

พาร์สัน เป็นนักสังคมวิทยา ได้กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้น เป็นเงาตามตัว” จากทฤษฎีของพาร์สันจะเห็นได้ชัดเจน เช่น จากสังคมเล็กในบ้านทุกคนต้องรู้จักและติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รู้จักปฏิบัติตนต่อบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความสามัคคีต่อกัน

จากทฤษฎีบทบาทกล่าวโดยสรุป เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงพฤติกรรมมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมบทบาทตามสถานการณ์ของการดำรงตำแหน่ง เปรียบเทียบเป็นประเภทตามบทซึ่งการแสดงมีการปรับตัวละครให้เข้ากับผู้ชม ต้องอาศัยทักษะในการแสดงบทบาท พัฒนาจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทของแต่ละคนมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา แต่ละบทบาทต้องการปรับตัวแตกต่างกันออกไป อาจเกิดความขัดแย้งในบทบาท ความรู้ความชำนาญของตนเองช่วยในการแสดงบทบาท มนุษย์ในสังคมปัจจุบันเหมือนกันต้องอาศัยภาพตัวและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเพื่อเป็นการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

2.2 ความหมายของบทบาท

ความหมายของบทบาท หมายถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในสังคมนั้นๆ หรือการแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ประมวล รัตนจันทร์ (2519 : 12) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขและอำนาจหน้าที่ต้องกระทำเมื่อบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งใด และพฤติกรรมที่กล่าวถึงนี้ย่อมมีส่วนผูกพันกับความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความหวังของสังคมที่เห็นว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งควรจะกระทำ

ธีรวุฒิ เจริญราษฎร์ (2524 : 27) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขและสิทธิต่างๆ ในตำแหน่งหนึ่งๆ ตามความคาดหวังในบทบาทของตนเองและบุคคลภายนอก

สุพัตรา สุภาพ (2525 : 58) ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ เช่น บทบาทของครู คือการอบรมสั่งสอนนักเรียน โดยสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไรในสังคม บุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันก็อาจมีบทบาทต่างกันได้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527 : 50) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า (Role) หมายถึง การปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ เช่น ครูมีหน้าที่สอนหนังสือตามตำแหน่งแต่ครูใหญ่มีสถานภาพสูงกว่าครูประจำชั้นต้องรับผิดชอบมากกว่า ผู้ชายมีสถานภาพเป็นบิดา มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร แต่มีสถานภาพสูงกว่าบุตร บุตรต้องให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง เป็นต้น

พรพิทยา แก้วสามสี (2529 : 7) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง เป็นการกระทำหรือแสดงออกของผู้บริหาร ที่ปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ หรือได้รับมอบหมาย เพื่อให้การ ปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งวัดและประเมินผลได้จากทัศนยะของกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษายบทบาทแบ่งออกได้ 2 ด้าน บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation and Role performant)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 4) ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบตามสถานการณ์ที่แต่ละบุคคลหรือและกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ คือการแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ในสภาพที่ตนมีอยู่แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลจะแสดงบทบาทตามการรับรู้และคาดหวังของตนเอง การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทที่ครองตำแหน่งอยู่ สอดคล้องกับบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง

นิตยา เตวา (2538 : 20) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึงประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามแนวทางตามสิทธิและหน้าที่ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่

รวมทั้งการปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่นและความคาดหวังของตนเอง เช่น ครูต้องหมั่นค้นคว้าหาความรู้เสมอ และอบรมสั่งสอนนักเรียน เป็นต้น

ลัดดาวัลย์ เกษมพิทักษ์พงศ์ (2539 : 22) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง การแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่ง และสถานภาพตามที่องค์กรเป็นผู้กำหนดหากบทบาทนั้นสอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์จะเกิดการยอมรับบทบาทและปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือปฏิบัติตามการรับรู้และความคาดหวังของตนเอง

ซาร์บิน และจัวร์เนอร์ (Sarbin and Jurnur 1955, อ้างถึงใน พระมหาประยงค์อุปเสน 2539 : 19) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังว่าผู้อยู่ในแต่ละสถานภาพจะพึงกระทำ

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้ว่า บทบาท (Role) หมายถึง การหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

สมยศ พันธุ์สิกร (2542 : 7) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในสังคมนั้นๆ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่ทำตามหน้าที่หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือที่ได้ปฏิบัติตามความเป็นจริง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 131) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง ส่วนหนึ่งที่เป็นผลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพโดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่างๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท

สุชา จันท์ธรม (2524 : 28) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า คือสิ่งที่บุคคลได้สถานภาพต่างๆ พึงกระทำ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพโดยใดแล้ว บุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้นั้น

สุรพล พุฒคำ (2525 : 19) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า บทบาทเป็นของคู่กัน ซึ่งกำหนดควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้น จะได้รับบทบาทเป็นเงื่อนไขที่บุคคลดำรงตำแหน่งนั้น จะต้องทำรวมทั้งสิทธิต่างๆ ที่ได้มาพร้อมกับตำแหน่ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. บทบาทที่ได้รับมาพร้อมกับตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะแสดงบทบาทตามกฎหมาย ระเบียบ ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบและสิทธิที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน
2. บทบาทหน้าที่เป็นความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบทบาทที่บุคคลเกี่ยวข้องคาดหวังไว้ว่า บุคคลที่เข้าไปดำรงตำแหน่ง จะต้องมิแบบแผนพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่ง

อาจจะตรงกับแบบแผนที่กำหนดหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ประสบการณ์ ค่านิยม และ การศึกษาอบรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ไพบูลย์ ช่างเรียน(2525 : 31) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า สิ่งที่บุคคลแสดงออกมานั้นไม่ แน่นนอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับบทบาทที่ควรจะเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ก็เพราะว่า บทบาทที่บุคคลแสดงออกมามีจริงนั้น เป็นผลมาจากปฏิกิริยาแห่งบุคลิกภาพของบุคคลที่ครอง สถานภาพร่วมกับบุคลิกภาพของบุคคลอื่นที่มาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นต่างๆที่มีอยู่ใน เวลาและสถานที่เกิดการแสดงบทบาท

วรารคม ทีสุกะ (2527 : 174) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า เป็นหน้าที่บุคคลจะต้องทำและ คาดหวัง คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ตั้งเป็นข้อกำหนดว่า บุคคลใดก็ตามที่ดำรงตำแหน่งอย่างใดอย่าง หนึ่งในสังคมก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้น หน้าที่บุคคลพึงปฏิบัติตามสถานภาพที่เกี่ยวข้องกัน สิ่ง ที่บุคคลพึงกระทำที่สังคมได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ ดำรงตำแหน่งในสังคม แสดงตามบทบาท ระเบียบ รับผิดชอบเป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนดคาดหวังเอาไว้ ซึ่งเรียกว่า บทบาทที่ สังคมกำหนด

ณรงค์ เส็งประชา (2530 : 109) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตาม สถานภาพบทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคล กระทำตามบทบาทเป็น หน้าที่ที่เราจะต้องทำส่วนสถานภาพคือสิ่งที่เราจะต้องเป็น

อัลพอร์ต (Allport, 1964, p. 181 - 184) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของ บุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่างคือ

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของ ผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กร หรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่ บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role perception) เป็นการรับรู้บทบาทของตนว่าควรจะมีบทบาท อย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนได้ตามการรับรู้ที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับ ความ ต้องการของบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การรับรู้บทบาทและความต้องการของบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะ พื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิต และค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้อง กันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้ เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินยอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูก ผลักดันจากสังคม ให้ได้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากว่าบทบาทที่

ได้รับนั้น ทำให้ได้รับผลเสียหรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ที่พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้นของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง การแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งและสถานภาพตามที่องค์กรเป็นผู้กำหนด ถ้าหากบทบาทนั้นตรงกับความต้องการและประสบการณ์ก็จะเกิดการยอมรับบทบาทที่มีการปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง

ทิตยา สุวรรณชฎ (2510 : 9 – 10) แบ่งบทบาทออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ เช่น พ่อจะต้องรักลูกตลอดจนอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่บุตร

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติ เช่น พ่อแม่รักลูกก็มักแสดงความรักด้วยการพุดจา ให้อภัยหรือชื่นชมอยู่ในใจบทบาทที่เป็นจริงนี้ จะเป็นเรื่องของการนำเอาบทบาทตามอุดมคติมาแบ่งและดัดแปลงให้เข้ากับเหตุการณ์หรือบทบาทที่ปฏิบัติจริงนี้เป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงฐานะตามตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ รวมทั้งปฏิกิริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

สมเพียร เกษมทรัพย์ (2541 : 65 – 66) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (actual) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

จากความหมายที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า บทบาทเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาของเงื่อนไขตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ซึ่งการ

แสดงออกของบทบาทนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ตามที่สังคมกำหนดและความคาดหวังของผู้อื่น ซึ่งเป็นกลไกในการปะทะสังสรรค์และสร้างความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม ทั้งที่เป็นบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง และหากมีความขัดแย้งทางด้านบทบาทเกิดขึ้นจะทำให้บุคคลที่เผชิญความขัดแย้งนั้นเกิดความไม่แน่ใจในการกระทำของตน ผลที่ตามมาก็คือประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

2.3 ลักษณะของบทบาท

ลักษณะของบทบาท เป็นเครื่องแสดงสิ่งหนึ่งให้เห็นว่าต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง คุณภาพหรือประเภท เช่น บทบาทที่ถูกกำหนดหรือบทบาทในอุดมคติ บทบาทที่แสดงออกจริง นักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 23 – 24) ได้สรุปลักษณะของบทบาทไว้ 5 ประการ คือ

1. บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคมกลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่นๆ คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิดเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่ แสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งแต่อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมคาดหวังผู้อื่นต่างๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตน

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ของคนเราจะมีการเลือกรับรู้ และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วยอิทธิพลจากประสบการณ์หลายอย่างดังนั้น เมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาทโดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้น ในทางที่แตกต่างกันและอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543) และจางง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2545 : 37 – 38) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทที่คล้ายกันไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในอุดมคติ เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกอดกันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

โคเฮน (Kohen, อ้างถึงใน พระมหาสาขันธ์ นามเมือง 2538 : 12) ได้กล่าวถึงลักษณะบทบาทไว้ 2 ลักษณะคือ

1. บทบาทที่ถูกกำหนดหรือบทบาทตามอุดมคติ เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เขาก็ยังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งที่กล่าวมาพอสรุปได้เป็น 3 ประเภทคือ

2.1 บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ หรือ บทบาทตามอุดมคติ หมายถึง บทบาทที่ได้ถูกกำหนดสิทธิ ระเบียบ และหน้าที่ไว้โดยสังคม ชุมชน กลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ เพื่อให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในสังคมชุมชน กลุ่มหรือองค์กรได้ปฏิบัติตาม อันเป็นบทบาทที่สมบูรณ์แบบที่ผู้อยู่ในสถานภาพนั้นๆ ควรปฏิบัติ

2.2 บทบาทตามความคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบพฤติกรรมที่คนทั่วไปในสังคม มีความคาดหวังว่าบุคคลที่ดำรงอยู่ในสถานภาพหนึ่งๆ จะปฏิบัติและในขณะเดียวกัน ผู้ที่ดำรงอยู่ในสถานภาพนั้นก็สามารถที่จะรู้ว่าตนเองมีบทบาทอย่างไร และสามารถที่จะคาดหวังเองว่าจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่สังคมคาดหวังและตนเอง

2.3 บทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง หมายถึง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลที่ดำรงอยู่ในสถานภาพหนึ่งในสังคมได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งบทบาทหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น อาจจะไม่ตรงกับบทบาทตามที่สังคมกำหนด หรือบทบาทตามความคาดหวังก็ได้

บรูม และเซลซนิก (Broom and Selznick, 1977, p. 34 -35) ได้กล่าวถึงลักษณะบทบาทไว้ 3 ลักษณะคือ

1. บทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Idial Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิหน้าที่ไว้ตามอุดมคติ

2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลแต่ละคนเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดทุกประการ และอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ความกดดัน และโอกาสที่อำนวยให้กระทำได้ในแต่ละสังคมตามระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ปาลพ์ ลินตอน (Palph Linton) ได้แบ่งบทบาทออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. Ascribed Role คือบทบาทที่กำหนดแก่ปัจเจกชนตั้งแต่กำเนิด เช่นบทบาททางเพศ (ชาย - หญิง) บทบาทในครอบครัว เป็นต้น

2. Achieved Role บทบาทที่ได้มาด้วยการแข่งขันความพยายาม เช่น บทบาททางด้านการบริหาร เป็นต้น (จตุรพิช ชมพูนุช. 2524 : 35)

จากลักษณะของบทบาทดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า เป็นพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจะแสดงออกตามสถานภาพ ตามสิทธิของตน ตามความคาดหวังของสังคมหรือความเป็นจริง ตามอุดมคติของปัจเจกชน ได้มาด้วยการแข่งขันความพยายาม ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ตามที่บุคคลเข้าไปดำรงตำแหน่งที่สังคมกำหนด ซึ่งการแสดงออกของบทบาทแต่ละบุคคลอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

3.1 บทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นผู้แทนของสถาบันทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลในชุมชน เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงบัญญัติไว้ประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือและพระสงฆ์กับชาวบ้านมีความผูกพันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พระสงฆ์มีความเป็นอยู่ด้วยการอนุเคราะห์จากชาวบ้าน ขณะเดียวกันบทบาทของพระสงฆ์คือการบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี ดังพุทธพจน์ว่า“การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว การไม่กล่าวร้ายคนอื่น การไม่

เบียดเบียนคนอื่น ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในการฝึกฝนจิต คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (วิ.ม.4. 27-28) พระสงฆ์ยังมีความสำคัญกับประชาชน ดังนั้น บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ปฏิบัติตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย และมีในพระราชบัญญัติของคณะพระสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้ทั้ง 6 ด้าน คือ บทบาทภารกิจด้านการปกครอง บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ธรรม บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

1. บทบาทภารกิจด้านการปกครอง ได้แก่การบริหาร สอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาที่อยู่ในการปกครอง ให้ประพฤติปฏิบัติโดยชอบตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย ย่อมสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ของพระสงฆ์ ต่างจากคฤหัสถ์หรือฆราวาสผู้ครองเรือน พระสงฆ์จะคงความเป็นพระสงฆ์อยู่ได้ก็โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทนี้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ รูปแบบการปกครองเป็นลักษณะการปกครองแบบ มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ บริหารจัดการตามลำดับผู้บังคับบัญชา กำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติตราพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎระเบียบ คำสั่งและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ผู้ซึ่งในฐานะที่ทรงเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ส่วนภูมิภาคซึ่งได้แบ่งสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้นคือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล ตลอดจนระดับของวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลปกครองติดตามประเมินผล แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ หมวด 3 การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 20 ทวิ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 21 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครอง ดังนี้ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 22 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับดังต่อไปนี้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้นๆ ก็ได้

มาตรา 23 การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม(พ.ร.บ. พ.ศ.2505)

รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันคล้ายๆ กับการปกครองของรัฐบาล ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ เมื่อมองดูภาพโดยรวมแล้วเรียกได้ว่าเป็นแบบประชาธิปไตย แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีระบบอุปถัมภ์อยู่รวมอยู่ด้วย

สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุขปกครองคณะสงฆ์ โดยมีกรรมการมหาเถรสมาคมเป็นผู้บริหารงาน และการปกครองก็ยังแยกออกเป็น 2 นิภาย คือ มหานิกาย และธรรมยุตนิกายมีการปกครองตามลำดับชั้นเหมือนกับทางโลก คือ มีเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าหน้าตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งตามกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า พระสังฆาธิการตั้งแต่เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ (สัมมนาพระพุทธศาสนา 2549 : 10)

2. บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา หน้าที่ดูแลการศึกษาสำหรับภิกษุและสามเณรนั้นแต่เดิมมีการศึกษาอยู่กับอุปัชฌาย์อาจารย์ ศึกษาพระไตรปิฎกเพื่อสืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติธรรมเพื่อมรรคผลจริงจัง มาบัดนี้การศึกษาพระพุทธพจน์ได้แก่การจัดให้มีการเรียนการสอนและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบวิธีการต่างๆ เช่น จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมด้านนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณร จัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาทุกประการ เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านที่นับถือพระพุทธศาสนา ให้มีโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี นอกจากการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลีแล้ว ยังมีแผนกสามัญศึกษาในปัจจุบัน(พระราชวรดิฐ 2543 : 3) การศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามี 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ระดับมัธยมศึกษา - อุดมศึกษา)
2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา)
3. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา)
4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ระดับอุดมศึกษา) โครงการอบรมพระธรรมทายาท การศึกษาอบรมพระธรรมวินัยสำหรับผู้บวชระยะสั้น การปฏิบัติธรรมอยู่ปริวาสกรรม

โครงการศาสนทายาท โครงการแลกเปลี่ยนวิทยากร ฉะนั้นการศึกษาต้องศึกษาครบทั้งสามด้าน คือศีล ตำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย สมาธิ ตั้งใจมันชอบ และปัญญา คือความรอบรู้ในวิชาการต่างๆ หากปราศจากการศาสนศึกษาแล้วก็เท่ากับปราศจากจุดยืนที่มั่นคงของพุทธศาสนานั้นเอง หากพระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ พระพุทธศาสนาย่อมตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคงยังความเจริญให้แก่สังคมได้อย่างน่าชื่นใจ

3. บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ อันเป็นบทบาทซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องช่วยเหลือสังคมและชุมชน ให้การอุปถัมภ์สนับสนุนอุปกรณ์ครุภัณฑ์และทุนการศึกษา จัดสร้างโรงเรียน ห้องสมุด หอประชุม สถานที่ฝึกอบรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับการศึกษา ให้ที่พักอาศัยอำนวยความสะดวกในด้านการศึกษา ด้านศาสนา วิชาการ และวิชาชีพต่างๆ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ พระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมอย่างเต็มที่แล้วย่อมได้ชื่อว่ายังพระพุทธศาสนาใช้เป็นประโยชน์ต่อชาวโลกควรแก่การยกย่องสรรเสริญ พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ของตนให้กว้างขวางออกไปถึงสังคมและชุมชน เป็นการพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ให้การสงเคราะห์การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมแก่พุทธศาสนิกชน ปัจจุบันนี้เป็นการช่วยเหลือทางกำลังทรัพย์มากกว่า แม้การจัดการศึกษาที่ให้โอกาสแก่คณะสงฆ์จัดการศึกษาเองก็ตามที เป็นเพียงการแสดงศักยภาพทางกำลังทรัพย์มากกว่า เพื่อแสดงการไม่อยู่อย่างไร้ประโยชน์ในสังคมของตนเอง

4. บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรงเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาออกสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องและเหมาะสม เช่น การเรียนการสอน การเทศน์ การอบรม การให้คำแนะนำสนทนาธรรม เริ่มที่พระสงฆ์ก่อน ควรที่จะต้องมีความเข้าใจพระศาสนาอย่างถูกต้องอย่างน้อยควรเป็นผู้มีดวงตาเห็นธรรมหรือเป็นพระโสดาบัน เพราะจะเป็นผู้ที่แสดงธรรมได้ถูกต้องจริงไม่ทำให้ผิดไปจากคติที่ถูกแต่หาได้ยาก ที่เป็นดังนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการอำนาจในตำแหน่งการปกครอง อีกส่วนเกิดจากคุณสมบัติของพระภิกษุผู้ทำการเผยแผ่ธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวโลกอย่างยิ่ง

5. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ หน้าที่ดูแลและจัดการก่อสร้างสาธารณูปโภคของสงฆ์นั้นการบูรณะซ่อมแซม การปรับปรุงตัดแปลงอาคารสถานที่ เพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นเรื่องที่อยู่อาศัยในที่อยู่นั้นๆ จะต้องดูแลที่อยู่ของตนให้น่าอยู่ การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับที่อยู่ ต่อมาเกิดการแข่งขันกันสร้างสิ่งที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคเงินจำเป็นขึ้นมากมาย เช่น อवासสปายะ จัดอาคารสถานที่เป็นสัดส่วน ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตหอประชุม เขตศาลาบำเพ็ญกุศล เขต

ภาวนา เขตอุบาสกอุบาลิกา เขตแม่ชี เขตรับประทานอาหาร เขตห้องน้ำห้องสุขา จะต้องจัดให้เป็นระบบระเบียบมีขอบเขตที่อยู่อาศัยตามบริบทของวัด เพื่อเจริญศรัทธาผู้มาบำเพ็ญกุศล

6. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์กับชาวโลก ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ แก่สถาบันของรัฐและเอกชนที่เป็นประโยชน์แก่ราชอาณาจักรและศาสนจักร ที่คณะสงฆ์ทำอยู่นี้เปลี่ยนจากการแนะนำสั่งสอนธรรมที่ควรรู้ควรเห็น อันจะเป็นเหตุแห่งปัญญาที่จะนำพาผู้มีปัญญานั้นไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ งานสาธารณประโยชน์อื่นมากมาย เช่น งานอุปสมบท บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การพัฒนาชุมชนและสังคม เช่นการสร้างถนน สร้างสะพาน สร้างน้ำประปาให้กับชุมชน รวมถึงโครงการแสงธรรมนำชีวิตโครงการบำรุงรักษาคันไม้ในพุทธประวัติ โครงการธรรมเกษตรยั่งยืน สงเคราะห์ภิกษุสามเณร วัดที่ประสบภัยและขาดแคลน ปรับปรุงซ่อมตำรวจ สร้างตู้ยาม สร้างศาลาที่พักริมทาง สร้างที่พักสายตรวจ ช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ในการรักษาพยาบาล สร้างเครื่องมือแพทย์ บริจาคข้าวสารอาหารแห้งแก่ประชาชน องค์กรต่างๆ ที่ทำงานเพื่อสังคม พิธีมงคลสมรสในวัด อุปถัมภ์วัดที่ขาดแคลน โครงการพุทธบุตรอาสา (สังเคราะห์งานวิจัย 2545 : 48 - 50) เมื่อพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่อย่างนี้ ย่อมบังเกิดความสุขให้กับประชาชน

จากแนวคิดดังกล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้แทนของสถาบันทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลในชุมชน เพื่อให้บุคคลมีวิธีการในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท บทบาทของพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนทั้ง 6 ด้าน ซึ่งเป็นภารกิจหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง เป็นการถือกุศลแก่สังคมประชาชน ที่ได้ถวายปัจจัย 4 มีอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคแก่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ได้รับความช่วยเหลือจากสังคม พระสงฆ์ก็ต้องทำหน้าที่ของตน เพื่อเป็นการตอบแทนสังคมและประชาชน ด้วยการนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาสอน ส่งเสริมการศึกษา สนับสนุนทุนการศึกษา ฝึกอบรมก่อสร้างอาคารสถานที่ เพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นประโยชน์แก่ราชอาณาจักรและศาสนจักร

3.2 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม

พระสงฆ์คือบุคคลที่สละบ้านเรือนเข้ามาบวชในพุทธศาสนา ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาได้บัญญัติไว้ ด้วยเหตุที่เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จึงเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ต้องพึ่งชาวบ้านในด้านปัจจัย 4 เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุที่ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน พระสงฆ์และชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กัน และช่วยเหลือกันและกันตาม

ฐานะตามความเหมาะสม หน้าที่ของพระสงฆ์เป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน (ประเวศ วะสี 2540 : 3) ได้กล่าวถึงพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อสังคมว่า พระพุทธรูปศาสนาจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคม ถ้าพุทธรูปศาสนาไม่มีประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคม พุทธรูปศาสนาก็จะเสื่อม จะมีประโยชน์ต่อสังคมก็ต่อเมื่อพุทธบริษัทมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นอาทิรู้เท่าทันสังคม การรู้เท่าทันเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้รู้ความจริง การรู้ความจริงทำให้รู้ความถูกต้อง การรู้ความถูกต้องทำให้ปฏิบัติถูกต้อง การปฏิบัติถูกต้องทำให้เจริญ นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

รัชนิกร เศรษฐ (2526, อ้างถึงใน พระบุญเลิศ ต้นทอง 2543 : 25) กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยพอสรุปได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมศีลธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่างๆ
2. พระภิกษุอาวุโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้ป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระสงฆ์
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเองรวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่างปรับปรุง การเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันพระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จักการสร้างบ่อน้ำ การสร้างและใช้ส้วมซึม ตลอดจนหลักการสาธารณสุข
6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยงานแนะนำและให้การสนับสนุนงานชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยสำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ
7. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งเผยแพร่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอยและหันมานับถือพุทธศาสนา

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2529 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ได้รับการเคารพยกย่องให้มีเกียรติที่สุดในสังคมในฐานะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมโดยเคร่งครัด เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจริยธรรมทั่วไป จึงได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมาก พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของราษฎรในชนบท เป็นครูสอนหนังสือมาแต่สมัยโบราณ เป็นที่ปรับทุกข์ เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ไกลเกลี่ยคดีความ และเป็นผู้ประกอบพิธี

ทางศาสนาในทุกวงจรชีวิตของชาวบ้าน และในพิธีการทางราชการ ฉะนั้นพระภิกษุสงฆ์จึงมีส่วนช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้แก่สังคม

พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต 2527 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัด และพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดี เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เหนือกว่าประชาชนทั่วไป ซึ่งสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาขอคำปรึกษาได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมา ดังในสมัยสุโขทัยพระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพเพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่พระสงฆ์ในวัดต่างๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็จะแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และนิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัวและการเขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การอุปสมบทต่อไป และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 4 การศึกษาต่างๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้างหอมนเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นที่ให้ราชบัณฑิตสอบพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร และสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับวาดภาพถ้ำยี่ดัดตน เขียนตำรายาต่างๆ ไว้ตามระเบียงโบสถ์และวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

ประเวศ วะสี (2540 : 71) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. พระสงฆ์ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคม
3. พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

พระมหาประยูร ปยุตโต (2513 : 16) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่พระสงฆ์และวัดที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางด้านศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้นๆ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน
2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

3. เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายยารักษาผู้เจ็บป่วย
4. เป็นที่พักคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ หากความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ
8. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเปรียบเสมือน

พิพิธภัณฑ์

9. เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัด และขอยืมไปใช้เมื่อมีงานต่างๆ
10. เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจกรรม
11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆ

พระราชวรมุนี (2527 : 277) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรตระหนักมั่นอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ของตนตามธรรมวินัย และจากฐานะนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะหวงแหนห่วงเหนี่ยวบทบาทเดิมไว้และในปัจจุบันพระสงฆ์ก็โน้มเอียงไปในทางที่จะทำเช่นนั้น ส่วนการที่จะเริ่มบทบาทใหม่ ปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่อย่างไรมัน ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์

สุภาพรรณ ณ บางช้าง (2527 : 79) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำชุมชนมีบทบาท 2 ทาง คือ

1. บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรง คือเป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจส่งเสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน
2. บทบาทรอง ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านอาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางของการพัฒนาด้วยวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม ประสานการรวมตัวของชาวบ้านหรือสถานที่รวมกลุ่ม

สุรพล พยอมแย้ม (2541 : 59) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า บทบาทพระสงฆ์ที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ความอนุเคราะห์แนะนำช่วยเหลือ ด้านการสั่งสอนการอบรม การดำรงชีพประจำวัน การสาธารณสุขอนามัย เป็นสถานบันทางสังคมรูปแบบใหม่เข้ามาแทนที่บทบาทพระสงฆ์ไป บทบาทเผยแผ่ธรรมะอบรมจิตใจประชาชนแล้ว บทบาทพระสงฆ์ที่

เคยอยู่ในครอบครัวก็แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ตามความต้องการและจำเป็นของสังคมที่พระสงฆ์เกี่ยวข้องอยู่

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2529 : 1-3) ได้กล่าวถึงสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยกล่อมเกลาคจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคม แม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวคงมีอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท และได้กล่าวถึงความสำคัญของวัดที่ต่อสังคม คือ

1. เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน สิ่งนี้เป็นหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญที่สุดของวัด ประชาชนจะมาร่วมพิธีและกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางสังคมและทางศาสนา วัดจะเป็นแหล่งสำหรับการฉลองกันในทุกขั้นตอนของชีวิต ความเป็นอยู่และชีวิตของคนไทยมีความสัมพันธ์อยู่กับวัดและพระสงฆ์มาเป็นเวลานาน

2. เป็นโรงเรียนวัดในสมัยก่อน เป็นแหล่งการศึกษาแห่งแรกและแห่งเดียวที่ให้การศึกษแก่ราษฎร โดยให้ทั้งความรู้และวิชาชีพ โดยมีวัดเป็นโรงเรียนและมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูอาจารย์ ยิ่งกว่านั้นวัดยังเป็นแหล่งการศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์และเด็กวัด แม้ในปัจจุบันเราก็ยังมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดเป็นจำนวนมาก

3. เป็นสถานที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และการปลอบใจ มีชาวบ้านมาที่วัดเพื่อขอคำแนะนำคำปรึกษาหารือจากเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสงฆ์บางรูป เกี่ยวกับปัญหายุ่งยากภายในบ้านหรือในธุรกิจ การงาน ทำให้คลายความทุกข์กังวลไปได้

4. เป็นสถานพยาบาลและสถานจำเอย เป็นที่พักพิงสำหรับผู้เจ็บป่วย คนพิการ คนทุพพลภาพหรือวิกลจริต ผู้ถูกทอดทิ้ง บุคคลเหล่านี้ถ้าไม่มีครอบครัวหรือครอบครัวช่วยอะไรไม่ได้ จะมากินอยู่ภายในวัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์มีส่วนสำคัญในการรักษาโรคทางใจของคนไทยอยู่เสมอมา

5. เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน คนชรา และเด็กกำพร้าบางครั้งก็เป็นที่พักพิงพักรวมชั่วคราวสำหรับผู้เดินทางมาจากที่อื่น

6. เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นศูนย์กลางการเล่นกีฬา แม้เพียงเหยียบย่างเข้าไปในวัด ความทุกข์เดือดร้อนก็บรรเทาลง การละเล่นการรื่นเริงหรืองานฉลองต่างๆ ที่วัดกับ

ประชาชนร่วมกันจัดขึ้นจะมีอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อนต้องไปอาศัยที่วัดเสมอ เป็นทั้งสนามกีฬาและสนามเด็กเล่น

7. เป็นที่ทำการธุรกิจ ชาวบ้านอาจเช่าที่ดินปลูกบ้านด้วยค่าเช่าในอัตราสูง วัดอาจให้ความช่วยเหลือด้วยการให้ยืมเงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ในกรณีฉุกเฉิน หรือเกิดความทุกข์เดือดร้อนหรือรับฝากเงินตามควรแก่กรณี ยิ่งกว่านั้นวัดยังเป็นหอนาฬิกาอีกด้วย โดยมีกลองและระฆังเป็นสัญญาณบอกเวลาซึ่งจะได้ยินไปทั่วหมู่บ้าน

8. เป็นแหล่งจ่ายน้ำดื่มน้ำใช้ให้แก่ประชาชน วัดอาจมีบ่อน้ำ สระน้ำ หรือถังเก็บน้ำ ให้บริการแก่ชุมชนที่อยู่รอบๆ วัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูร้อน

9. เป็นแหล่งข่าวหรือศูนย์รวมข่าว วัดจะเป็นที่ปิดประกาศแจ้งความของทางราชการ เจ้าอาวาสกับชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ กันเป็นประจำ วัดทำหน้าที่เป็นสโมสรที่ประชาชนจะมีโอกาสมาพบปะสังสรรค์กันในวันสำคัญ หรือในวันเทศกาลและวันนักขัตฤกษ์อื่นๆ

10. เป็น฼าปนกิจสถานและเป็นที่พักผ่อนต่างๆ

จากแนวคิดดังที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า จะเห็นได้ว่าวัดและพระภิกษุสงฆ์มีความสัมพันธ์และผูกพันกับสังคมไทยมาช้านานทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทศนคติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ค่านิยม และมีบทบาทในการส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนา ให้กับประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ สร้างเสริมสังคมให้เป็นเอกภาพไม่มีการขัดแย้งถึงขั้นรุนแรง ยังเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนทั้งทางกายและจิตใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคี เป็นสถานที่พักผ่อนทางใจและเป็นที่พักผ่อนพิธิกรรมทางศาสนา

3.3 บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน

วัดและพระสงฆ์กับชุมชนหรือวัดกับบ้านมีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด เพราะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันมีความเกี่ยวเนื่องกัน พระสงฆ์ก็มีความเป็นอยู่ที่เนื่องกับชาวบ้าน ชาวบ้านก็ต้องพึ่งพาอาศัยพระสงฆ์ในการสั่งสอนหลักธรรม วิธีการในการประกอบพิธิกรรมทางศาสนา แนะนำปรึกษาด้านอาชีพ และเป็นที่พึ่งทางใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทต่อชุมชนมาก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในสังคมปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาสังคมนั้นจำเป็นต้องรู้เท่าทันสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุด ในเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันได้มีผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ชาเลื่อง วุฒิจันทร์ (2526 : 38 - 40) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน การช่วยเหลืองานทางราชการ

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมืองเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง บทบาทของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรทุกระดับอายุให้เข้ามาอยู่ในพระธรรมพระวินัยศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย

1.2 การเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันพระ และงานบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณีในงานเทศกาลต่างๆ การเทศน์ทางวิทยุ โทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะ เผยแพร่ในงานและโอกาสต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานตามโครงการอบรมประจำตำบล

1.3 การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

2. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ พระสงฆ์ได้สงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านขวัญและกำลังใจและวัดอุทิศด้วยดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านอาศัย

2.4 การดูโชคชะตาราศี การพรมน้ำพระพุทธรูป การให้ฤกษ์ยามแก่ชาวบ้าน

2.5 การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่วัดประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้งจัดงานหารายได้สาธารณกุศล ตลอดจนการให้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสถานต่างๆ

2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำก่อสร้างสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยจากธรรมชาติ เป็นผู้นำรวบรวมสิ่งของที่บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น

3. การช่วยเหลืองานทางราชการ พระสงฆ์พยายามที่จะช่วยเหลืองานทางราชการ ในด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ เช่น

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงแก่ประชาชนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่างๆ

3.2 ช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยได้รับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลให้การสงเคราะห์ในท้องถิ่นกันดารที่วัดอยู่

3.3 การช่วยทางงานราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ

พินิจ ภาทรานันท์ (อ้างถึงใน พระมหาไพสิทธิ สัตยาวัธ 2542 : 33 – 34) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” ในพื้นที่ภาคอีสาน จากพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน 38 รูปใน 9 จังหวัด พบว่าสาเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ชนบท เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ในท้องถิ่น ได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านที่จำเมาตั้งแต่เด็ก ไม่อาจนิ่งเฉยรอคอยได้ ซึ่งการดำเนินการช่วยเหลือจากภาครัฐบาลได้ จึงได้เข้าไปมีบทบาทใน 5 ลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้บริหารโครงการ จะพบมากในพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์เป็นพระสังฆาธิการในระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ซึ่งการทำงานพัฒนาชนบทจะไม่กำหนดเฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่จะดำเนินการร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบลทุกรูปภายในอำเภอนั้น เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมได้ทั้งอำเภอ ซึ่งการทำงานเช่นนี้มักจะประสบปัญหาด้านความร่วมมือจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ค่อยเข้าใจในหลักการพัฒนาชนบท

2. เป็นผู้นำการพัฒนา พบมากในชุมชนที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึกและความตื่นตัวในการพัฒนาชนบท โดยส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี ประชาชนไม่ค่อยเดือดร้อนในด้านเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่มากนัก เมื่อไม่มีปัญหา ความคิดที่จะต่อสู้ดิ้นรนเอาชนะปัญหาต่างๆ ก็ไม่มี พระสงฆ์ที่ทำงานในชุมชนเหล่านี้ ส่วนมากจะพยายามรณรงค์เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเลิกอบายมุขต่างๆ

3. เป็นผู้ประสานงานโครงการ ในแนวทางนี้พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นสื่อกลางที่ทำหน้าที่ประสานงานพัฒนาต่างๆ กับหน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรเอกชนจากทุกๆ ส่วนที่เห็นว่าสามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของชุมชนนี้ได้ แต่ขณะเดียวกันก็พยายามผลักดันให้ผู้นำชุมชนประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนร่วมกัน มิใช่มุ่งพัฒนาหรือจัดโครงการต่างๆ ให้ประชาชนหรือชุมชนแต่ฝ่ายเดียว

4. เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนา เป็นกลยุทธ์การพัฒนาชนบทที่พยายามสร้างเสริมการพึ่งตนเองของประชาชน โดยความพยายามผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การคิดริเริ่มโครงการพัฒนาโดยประชาชนในชุมชนนั่นเอง พระสงฆ์จะคอยแต่เพียงเป็นผู้กระตุ้น เร่งเร้า และคอยชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาก็สลับซับซ้อนเกิน

กว่าที่ต่างๆ จากภายนอกชุมชนที่พอจะสนับสนุนการพัฒนาในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและหา
ยากในชุมชนหรืองบประมาณการลงทุนที่สูงเกินกว่าความสามารถของประชาชนจะร่วมเสียสละให้

5. เป็นผู้สงเคราะห์พัฒนา เป็นกลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาชนบทกับการ
สงเคราะห์ชุมชน พระสงฆ์จะอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดหาบริการและดำเนินกิจการทั้งหมดเอง
ประชาชนจะอยู่ในฐานะผู้รับบริการต่างๆ โดยไม่ต้องคิดริเริ่มหรือออกแรงทำงานอะไรนัก คอยแต่
เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากงานพัฒนาเหล่านี้ อันเป็นการทำงานในลักษณะแบบสงเคราะห์ชุมชน
แต่ผลงานที่เกิดจากการสงเคราะห์ชุมชนเหล่านี้มิได้มีผลต่อการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของชุมชน
เท่านั้น แต่จะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนได้ ถ้าหากประชาชนสามารถ
นำสิ่งที่ได้จากการสงเคราะห์พัฒนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

พระมหาสุภา อุทโท (2542 : 21) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน 6 ประการคือ

1. บทบาทในการพัฒนาจิตใจ
2. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา
3. บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา
4. บทบาทการเป็นครู
5. บทบาทผู้นำชุมชน
6. บทบาทในการสงเคราะห์ชุมชน

อนันต์ วิริยะพินิจ (2525 : 45 - 46) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยว่า
งานที่กระทำโดยตรง คือ การสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนการสงเคราะห์ทางวัตถุจะกระทำได้ โดย
ทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ย
แบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและ
กาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชนประกอบด้วย

1. การให้แนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ
2. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่าง ตลอดจน
สถานที่ของวัดที่สงบร่มรื่นเป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจสังคมอย่างหนึ่ง
3. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น
4. ในสังคมกำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระสงฆ์ผู้นำ
ท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญ
ใหม่ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วย การเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะ
ทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและเป็นศูนย์รวมชักชวนให้ประชาชน

ทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่น จะเห็นสมควรหรือไม่เห็นสมควร

5. การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นเรื่องสำคัญในหลักธรรมทางศาสนา และยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ อันได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่างๆ

กฤษณา นันทเพชร (2540 : 156) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจิตใจว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาชี้ชัดว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จได้เพราะใจ” คำสอนนี้ได้มาเป็นคติแบบไทยๆ ที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ฉะนั้น หากมองในแง่ของการพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่สำคัญที่สุดและละเลยไม่ได้ก็คือการพัฒนาจิตใจ จิตที่พัฒนาแล้วเท่านั้นจึงจะทำให้การพัฒนาภายนอก คือการพัฒนาทางกายหรือวัตถุเป็นไปอย่างถูกต้อง พระสงฆ์จึงใช้หลักการของการฝึกสมาธิเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนให้เกิดการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์

เบลนชาร์ด (Blanchard 2959 : 403 – 404) ได้กล่าวว่า พระภิกษุสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพนับถือจากสังคมและใกล้ชิดกับจิตใจของประชาชนมากกว่ารัฐบาล พระภิกษุ นับว่าเป็นแบบฉบับชั้นอุดมคติในด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย เจ้าอาวาสทั้งโดยฐานะตำแหน่งและโดยบุคลิกส่วนตัวจะเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือและเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของชุมชนในแต่และท้องถิ่น

พระมหาชูศักดิ์ น้อยสันเทียะ (2545 : 27) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย จึงควรที่จะเข้ามามีบทบาทให้สอดคล้องและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม พระสงฆ์ควรดำเนินบทบาทต่อสังคมที่ไม่ขัดกับหลักการของพระธรรมวินัย ดังนี้

1. บทบาทผู้เรียนรู้และวิจัย คือการแสวงหาความรู้และความเข้าใจอย่างเป็นระบบในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชน กฎหมาย การสื่อสาร เทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น เพื่อการพัฒนาและช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนของพระสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทผู้สอนศีลธรรม คือการชี้แจงหรืออธิบายหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องให้แก่บุคคลระดับต่างๆ ได้

3. บทบาทผู้ให้การศึกษา คือพระสงฆ์ควรส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยที่ถูกต้องแก่ประชาชน ด้วยว่าในอนาคตการเมืองจะมีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ประชาชนจะมีอำนาจในการปกครองตนเอง มีบทบาทในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐและนำการเมืองมากขึ้น

4. บทบาทผู้เป็นที่ปรึกษา คือการให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตส่วนตัวแก่ประชาชนทุกระดับเพราะในอนาคตปัญหาต่างๆ มีแนวโน้มว่ามีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

5. บทบาทผู้ปลุกจิตสำนึก คือการปลุกจิตสำนึกให้คนมีความขยัน ประหยัด และรับผิดชอบและไม่ให้ตกเป็นทาสบริโภคนิยม โดยการประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องและทันสมัย

6. บทบาทผู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือพระสงฆ์ควรจัดวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาดและมีที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่เหมาะสำหรับพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ

7. บทบาทผู้สงเคราะห์ชุมชน คือพระสงฆ์ควรสร้างสถานที่รักษาผู้ป่วย เพราะในอนาคตปัญหาโรคร้ายต่างๆ จะแพร่กระจายรวดเร็ว เช่น คนป่วยโรคเอดส์ จะถูกครอบครัวยุติและสังคมทอดทิ้งมากขึ้น ปัญหาคนชราถูกทอดทิ้ง ปัญหาเด็กเร่ร่อน จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

8. บทบาทผู้ประสานงาน คือพระสงฆ์ควรประสานงานทุกฝ่ายไม่ว่าเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่เอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

9. บทบาทผู้ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน คือพระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการใช้ยาสมุนไพร ให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพการปลูกสมุนไพร รวมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรมเรื่องยาสมุนไพร เป็นต้น

10. บทบาทผู้รวมกลุ่ม คือพระสงฆ์ควรกระตุ้นให้คนร่วมกันคิดแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นบทบาทที่พระสงฆ์พึงทำต่อประชาชนเพื่อช่วยเหลือสังคมในการแก้ปัญหา หรือเป็นการป้องกันปัญหา ไม่ให้เกิดขึ้นและบทบาทที่สำคัญในปัจจุบันพอสรุปได้ ดังนี้

1. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ
2. บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์
3. บทบาทด้านการให้การศึกษา
4. บทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะ
5. บทบาทในการเป็นผู้วิจัย

6. บทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน

พระเจริญ พันธุ์ (2539 : 97 - 98) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดเรื่องสวดติในพุทธปรัชญาเถรวาท” ถึงการประพจน์พรหมจรรย์ ซึ่งหมายถึงการประพจน์หรือการมีบทบาททางพระธรรมวินัยทั้งหมดนั้นเองว่า “การประพจน์พรหมจรรย์เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นจากปุถุชนเข้าสู่กัลยาณชน และอริยชนในที่สุด” เป็นการชี้ให้เห็นถึงอานิสงส์ของการมีบทบาทตามพระธรรมวินัยตั้งแต่ขั้นต่ำถึงขั้นสูงสุดพระสงฆ์และพุทธศาสนาในกาช่วยเหลือสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่ประชาชนมีมานานแล้ว เนื่องจากพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องจิตใจเป็นอย่างดีและใกล้ชิดกับชาวบ้าน ดังในสังคาลสูตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 : 216) กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านไว้ดังนี้

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการ ย่อมอนุเคราะห์ กุลบุตรด้วยหน้าที่ 6 ประการคือ

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ให้

พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน และหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะตอบแทนชาวบ้านที่มีอุปการะบำรุงพระสงฆ์ ด้วยการสอนประชาชนให้ละเว้นการทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดีในหลักศีลธรรม อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจชัดและบอกทางสวรรค์ให้ จะเห็นได้จากหลักฐานนี้ว่า พระสงฆ์อยู่ในฐานะผู้นำประชาชนในหลักศีลธรรมรวมไปถึงด้านสติปัญญาด้วย

อานนท์ อภากิริมย์ (2517 : 81) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดมีบทบาทเป็นผู้นำด้านจิตใจของชาวชนบทในท้องถิ่นนั้น จึงเป็นหลักแห่งความยึดเหนี่ยว และมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท

ประเวศ วะสี (2521 : 17) ได้กล่าวว่า เรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยกับศาสนาแล้วเป็นเรื่องที่แยกจากกันไม่ออก เพราะศาสนาสนใจในการแก้ทุกข์ของมนุษย์ ไม่ว่าจะทุกข์นั้นจะเกิดจากเหตุใดก็ตาม และความทุกข์จากเหตุใดก็ตามจะทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น พระสงฆ์ในพุทธศาสนาต้องทำหน้าที่รักษาทั้งกายทั้งใจไปพร้อมกัน พวกมิชชันนารีก็เป็นหมอ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแต่โบราณก็ต้องให้การรักษาพยาบาลชาวบ้านมาตลอด

อัมพร มีสุข (2523 : 60) ได้กล่าวว่า เมืองไทยนั้นมีนักจิตบำบัดเป็นอันมาก คือ พระสงฆ์มีความรู้ลึกกว่าคนเข้าใจไขว้เขวอยู่ระหว่างคำว่า สุขภาพจิต กับ จิตเวช และมักคิดว่างานทั้งสองอย่างเป็นเรื่องของกระทรวงสาธารณสุขกระทรวงเดียว ทำอย่างไรจึงจะเปลี่ยนความเข้าใจอันนี้ได้ เรารู้กันดีว่ากระทรวงสาธารณสุขขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะด้านสุขภาพจิต ความจริงเรามีอยู่แล้วคือ พระสงฆ์ ทำอย่างไรจึงจะนำท่านมาช่วยงานนี้ได้

พระครูปริยัติกิตติธำรง (2551: 134-137) ได้กล่าวว่า เนื่องจากพระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ได้รับการเคารพนับถืออย่างสูงและสถาบันที่ท่านมีได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะเป็นที่พึ่งพิงทางใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนิกแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อสร้างบูรณาการภายในชุมชนและสังคมดังนี้

1. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อปลูกฝังศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น และการพัฒนาจิตใจของประชาชน การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตในด้านต่างๆ และการเป็นที่พึ่งทางใจ ให้ความร่มเย็นเป็นสุขทางจิตใจให้แก่ประชาชนในชุมชนและหมู่บ้าน

2. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในวัดหรือสถานศึกษาต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของประชาชน และเยาวชนของสังคม แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ดิ้นกลับเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้

3. พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์เผยแผ่ที่ดี เพื่อสามารถดึงจุดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง และให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมและแผ่นดินทอง ดังคำที่หลวงปู่พุทธทาสได้กล่าวว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะพินาศ”

4. พระสงฆ์และเจ้าอาวาส ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบันและทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอมในสถานการณ์ต่างๆ

5. พระสงฆ์ควรให้การช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคีในหมู่บ้าน เป็นผู้นำชุมชนโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของชุมชนในหมู่บ้านได้ เพราะโดยส่วนมากชาวบ้านจะศรัทธาและเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอยู่แล้ว

6. พระสงฆ์ควรให้การสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานแก่ชาวบ้าน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จาก วัด เช่น สถาปัตยกรรม การก่อสร้าง การเป็นช่างไม้ และฝีมือต่างๆ

7. พระสงฆ์ควรเรียนรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบพระสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาและ ดำเนิน โครงการต่างๆ ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนส่งเสริมงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐที่พระเป็นผู้ประสานงาน

8. พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นเงินหรือวัตถุ สิ่งของ แต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่างๆ พระสงฆ์ควรให้การสงเคราะห์ชุมชนในด้าน ต่างๆ เช่น การจัดงานการกุศล งานมงคล งานอวมงคล งานสืบสานประเพณีวัฒนธรรม และการ ให้ที่พักอาศัยแก่คนเดินทางตามสมควร

9. พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานกันเป็นทีม และทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและองค์กรของรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ และควรผลิต บุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ

พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น(2548 : 66) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่และแสดง บทบาทของพระสงฆ์ ต้องได้รับการช่วยเหลือจากสังคม เฉพาะหน่วยงานของรัฐเป็นกำลังสำคัญ เป็นแรงสนับสนุนให้งานของพระศาสนาหรือพระสงฆ์ให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้อง พระสงฆ์ในสังคมไทยเป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมีข้อวัตรปฏิบัติเป็นพระธรรม วินัย พระราชบัญญัติลักษณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของวัดที่สังกัด และกฎหมาย บ้านเมือง ทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้หรือปฏิบัติตามอย่างคล่องตัวได้ จำเป็นต้องอาศัยคลุ่ห้สัถ์อุปถัมภ์ สถาบันสงฆ์อยู่ภายใต้สังคมอุปถัมภ์ด้านปัจจัยสี่ เพื่อให้พระสงฆ์ ได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ไม่ขัดกับพระธรรมพระวินัยเนื่องจาก พระสงฆ์มีศักยภาพอยู่แล้วด้านจิตวิทยา มีทักษะในการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทการพัฒนาของ พระสงฆ์นั้นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญให้ความสำคัญสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์ จะเป็นข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ ความรู้ทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติพัฒนางาน อาจจะเป็นการอบรมสัมมนา ฝึก ปฏิบัติการและที่สำคัญควรสร้างความตระหนักให้พระสงฆ์ได้เห็นศักยภาพของพระสงฆ์เอง ความ ทุกข์ยากหรือปัญหาของประชาชน พระสงฆ์จะต้องแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยเหลือ สังคม การให้การสนับสนุนนี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญความจำเป็นการพัฒนา และส่งผลให้พระสงฆ์เกิดความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาได้ส่วนหนึ่ง

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 73) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาทั้งในส่วนองร่างกายและงบประมาณ และการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาที่สำคัญคือ

1. การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนหรือของกลุ่ม
2. การกำหนดแนวทางการดำเนินการให้บรรลุผลในการแก้ปัญหาหรือบรรลุเป้าหมาย
3. การระดมทรัพยากรทั้งในและนอกชุมชน
4. การปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้
5. การควบคุมติดตามและการประเมินผล
6. การจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ได้รับการยอมรับนับถือในตัวพระสงฆ์ของประชาชน เนื่องจากในสังคมนั้นประชาชนจะนับถือพระสงฆ์เป็นพื้นฐานอยู่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์เองที่จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาเคารพนับถือ การให้ความ เชื่อถือ ความศรัทธานี้จะนำไปสู่การร่วมมือ และเป็นปัจจัยนำไปสู่การได้รับการสนับสนุน ทางด้านบทบาทต่างๆ ของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งพุทธศาสนิกชนยังมีความคาดหวังต่อ บทบาทของพระสงฆ์ มีหน่วยงานของรัฐ มีองค์กรสถาบันต่างๆ และประชาชนทั่วไปช่วย สนับสนุน ซึ่งมีความสำคัญสามารถที่จะให้พระสงฆ์ได้พัฒนาบุคคลในชุมชนได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลไปในทางที่ดีต่อบทบาทในการพัฒนาของบุคคลในชุมชน สั่งสอนประชาชนให้รู้ผิดชอบ ชั่วดี จิตใจซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของชีวิตได้รับการพัฒนาแล้วการพัฒนาส่วนอื่นๆ ก็จะตามมา พระสงฆ์จึงควรตระหนักให้มั่นในบทบาทสำคัญอันนี้ เป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือและเป็น บุคคลสำคัญที่สุดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ความคาดหวังเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเกิดความคาดหวังหรือ สิ่งตอบแทน เช่นถ้าทำงานขยันมากขึ้นก็จะได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นหรือสิ่งตอบแทนมากขึ้น มี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ถัดดา คล่องแคล่ว (2540 : 65) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการหนีเรียนของนักเรียนชาย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บิดามารดาต้องการให้นักเรียนคบ เพื่อนที่เอาใจใส่การเรียน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า ให้สนใจเรียน ปฏิบัติตนให้ถูกตาม ระเบียบของโรงเรียนในเรื่องการแต่งกาย ทรงผม กระเป๋านักเรียน จัดเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ การใช้จ่ายเงินให้รู้จักประหยัดและไม่ควรกลับบ้านดึก

ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ (2541 : 116 – 117) ได้ศึกษาเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,370 คน ผลการวิจัยพบว่า

ความคาดหวังของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน กล่าวคือ ผู้ปกครองที่มีความคาดหวังกับพฤติกรรมการเรียน ตั้งเป้าหมายไว้สำหรับนักเรียนและต้องการให้นักเรียนประสบความสำเร็จโดยทำความเข้าใจ สนใจในการเรียน มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่ด้านการเรียนให้คำแนะนำให้กำลังใจ สนับสนุนส่งเสริม ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนที่ดี

วิไลวรรณ วิทยารธรรมชัช (2543 : 102) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของบิดามารดาต่อพฤติกรรมนักเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและหญิงรับรู้ความคาดหวังของบิดามารดาด้านการศึกษา ด้านความประพฤติและด้านการเลือกอาชีพต่างกัน นักเรียนชายรับรู้ความคาดหวังสูงกว่านักเรียนหญิง

เปรมวดี ทองสุโชติ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อสถาบันรับเลี้ยงเด็กกลางวันของสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคาดหวังไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย บริษัทเอกชนรับจ้าง ซึ่งเป็นอาชีพที่ยังมีฐานะยากจน ซึ่งผู้ปกครองจำเป็นต้องไปทำมาหากิน ไม่มีเวลาที่จะดูแลเอาใจใส่อบรมสั่งสอนอาชีพของบุคคลก็เป็นสิ่งหนึ่งที่กำหนดแนวคิด เจตคติรวมทั้งการปฏิบัติของบุคคล

วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม (2542 : 27 – 28) ได้รายงานผลวิจัยการมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนนักศึกษาที่มีความคาดหวังในด้านการศึกษาให้มีความขยันตั้งใจเรียน ทำงานให้เสร็จตามที่อาจารย์มอบหมาย มีความรับผิดชอบต้องการให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่ในผลการเรียนพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีการพัฒนามากขึ้น ส่วนด้านความประพฤติ ความคาดหวังของผู้ปกครอง ต้องการให้นักเรียนนักศึกษาอยู่ในระเบียบวินัย แต่งกายถูกต้องมีความเคารพในผู้ใหญ่มีสัมมาคารวะ พูดจาสุภาพ คบเพื่อนที่ดี เป็นคนมีน้ำใจต่อเพื่อนๆ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดต่างๆ มีความสามัคคี ประหยัด การเป็นคนตรงต่อเวลาและรู้จักหน้าที่ของตนเอง ด้านการเลือกอาชีพ ผู้ปกครองคาดหวังให้นักเรียนนักศึกษาเลือกประกอบอาชีพตามนัดทำงานในสถานที่ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ มีความตั้งใจทำงาน ต้องการให้นักเรียนนักศึกษาได้ทำงานใกล้บ้าน

วิชชุดา งามปลอด (2540 : 89-90) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังในด้านการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคาดหวังในด้านการเรียนการสอน คือคาดหวังให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้ครบตามหลักสูตรเหมาะสม

กับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษควบคู่ไปกับการเรียนการสอนและเน้นเนื้อหาและประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ชัยพร สกุลพนารักษ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน เขตบางแค กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน ทั้งภาพรวมและรายตัวแปรอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและระดับชั้นของนักเรียนในปกครอง ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามอาชีพความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ฉัฐนิชา นพคุณขจร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังในระดับสูง

ชานี แซ่ตั้ง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนของโรงเรียนเมืองปรางบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพจริงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.23 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .3741 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลางและความคาดหวังโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.69 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .2847 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

ธนวิษ ภูเกล้าล้วน (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองคาดหวังต่อการจัดการศึกษาในด้านบุคลากร ด้านสัมพันธภาพของบุคคล ด้านการบริหารการเรียนการสอนและด้านการประกันคุณภาพคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านงบประมาณกับด้านอาคารสถานที่คาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

มัลลิกา เกื้อปัญญา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในระดับปานกลาง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในทุกๆ กรณีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวในด้านเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน และ

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวในด้านอายุ อาชีพ และภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งที่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยทางด้านเพศ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งไม่แตกต่างกัน

รัตนา สุขะมินทร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและการรับรู้ที่มีผลต่อความพึงพอใจในบริการล้านช้างรีสอร์ทของนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส ถิ่นกำเนิด ถิ่นที่อยู่อาศัย กลุ่มประเทศที่เดินทางไปโดยส่วนใหญ่งบประมาณค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้งและวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ความคาดหวังปัจจัยส่วนบุคคลทางด้านอาชีพ รายได้ และงบประมาณค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้งที่แตกต่างกัน มีผลต่อความคาดหวังในคุณภาพการบริหารที่จะได้รับแตกต่างกัน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนใหญ่ด้านการรับรู้ที่ระดับการศึกษา อาชีพ กลุ่มประเทศที่เดินทางไปโดยส่วนใหญ่งบประมาณค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ละครั้ง และวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้คุณภาพในการบริการที่ได้รับแตกต่างกันระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

กรรวิ กันเงิน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อจำแนกตามสถานที่พักและการพักผ่อน ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง จำนวนครั้งในการเดินทาง ลักษณะในการท่องเที่ยว รูปแบบในการท่องเที่ยว การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จำนวนคืนในการพักและภูมิลำเนา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมหมาย ปราบสุธา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนด้านมะขามเตี้ยวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนด้านมะขามเตี้ยวิทยาคม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกันมีความคาดหวังต่อคุณภาพผู้เรียนต่างกัน

เดือนใจ บัวประเสริฐ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอาชีวศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังเรียงตามลำดับความสำคัญ 1) ผู้ปกครองที่มีเพศและจำนวนบุตรต่างกันมีความคาดหวัง

แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผู้ปกครองที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ ต่างกันมีความคาดหวังแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพจน์ เบญจามฤต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนพลูตาหลวงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองเพศชายและเพศหญิงมีความคาดหวัง อยู่ในระดับมากเช่นกัน การเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมและด้านบริหารทั่วไป ด้านงานปกครองนักเรียนและด้านงานบริหารอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองเพศชายและเพศหญิง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นความคิดเห็นของบุคคลที่มุ่งหวังหรือคาดการณ์ต่อตนเองให้ถึงเป้าหมายที่ตนปรารถนาหรือต้องการและ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิฐานะ น่าจะมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาและด้านการศึกษา ด้านความประพฤติ ด้านการเลือกอาชีพด้วย

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์

5.1 บทบาทภารกิจด้านการปกครอง

บทบาทภารกิจด้านการปกครอง การจัดการบริหาร ดูแลสอดส่องให้พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาที่อยู่ในเขตการปกครอง ให้ประพฤติปฏิบัติโดยชอบตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย การปกครองส่วนกลาง ซึ่งมีกรมการมหาดรสมาคมทำหน้าที่กำหนดนโยบายตราพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎระเบียบ คำสั่งและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งในฐานะที่ทรงเป็นประธานกรรมการมหาดรสมาคม ส่วนภูมิภาคซึ่งได้แบ่งสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น คือเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตลอดจนระดับของวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลปกครอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยคาดว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์แตกต่างกันน่าจะมีบทบาทการปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองของคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียง ดังนี้

กฤตดา มมตะขบ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัด เชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.2505 นั่นคือเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด อย่างไรก็ตามหลายๆ วัดมีคณะกรรมการซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นประธานคอยดำเนินการกิจการของวัด คูแลทรัพย์สินสมบัติของวัดและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัด ผลการสำรวจทัศนคติของพระสงฆ์ต่อ โครงสร้างอำนาจการปกครองวัดเห็นว่า พระสงฆ์ซึ่งโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทาง สังคม การเมืองของประเทศ ควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการ กระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหารการแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้า มามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้น และนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่ เหมาะสม

พระเทพปริยัติสุธี (2540 : 88- 99) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการ การควบคุมและการ ส่งเสริมการศาสนศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า การศาสนศึกษาเป็นกิจการของคณะสงฆ์ประเภทหนึ่งที่สำคัญยิ่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ (ม.15 ตรี แห่ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสน ศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” แต่จนถึงขณะนี้ก็ยังมิได้ดำเนินการวางระเบียบมหาเถรสมาคมแต่อย่างใด การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและ คฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสังฆกรรม 3 ของบรรพชิตและ คฤหัสถ์ แต่ในปัจจุบันพระปริยัติสังฆกรรมนั้น เรียกสั้นๆว่า “พระปริยัติธรรม” แต่เดิมนั้นองค์ พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการจนเรียกการสอบว่า “สอบในสนามหลวง” โดยอาราธนาพระมหา เถระ พระเถระเป็นแม่กองและกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเอง แต่ก็ ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระเบียบการจัดศาสนศึกษายังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติสืบ มา เพราะยังมีได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนศึกษา การแต่งตั้งแม่กองบาลี สนามหลวงและแม่กองธรรมสนามหลวงคงเป็นไปตามจารีตเดิม โดยหลักการแบ่งการศึกษาพระ ปริยัติธรรมออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกบาลี 1 แผนกธรรม 1 แผนกบาลีเรียนบาลีไวยากรณ์แล้ว เรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลีชั้นเรียนแผนกบาลี ใช้สังฆกรรม เป็นองค์จำกัดสิทธิแบ่งเป็น 9 ชั้น คือชั้นบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 ชั้นประโยค ป.ธ.3,4,5,6,7,8 และ 9 ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ.3 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเปรียญ คือทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณร เปรียญ” ชั้นประโยค 1-2 ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ.3-8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัศยศชั้น

ประโยค ป.ธ.9 ได้รับปริญญาบัตรและพัสดุเป็นปริญญาตรีทางศาสนา และถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทสามเณรรูปนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า“บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค (ชั้นประโยค ป.ธ.9) อยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินัดเท่ากับพระราชกณะชั้นสามัญ ผู้มีวิทยฐานะชั้นประโยค ป.ธ.3 หรือเท่ากับพระคณาจารย์เอกแผนกธรรม เรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว และได้เรียบเรียงเป็นสำนวนให้เหมาะสมมีเรียนอยู่ 2 ประเภทคือ สำหรับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า “นักธรรม”1 สำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า “ธรรมศึกษา”1 โดยชั้นจัดเป็น 3 คือชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เฉพาะนักธรรม จัดเป็นวิทยฐานะของพระภิกษุสามเณรในระดับหนึ่งแต่ละชั้นมีประกาศนียบัตรเป็นสำคัญ

พระราชวชิรดิถ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารและครูสอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานในกระบวนการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผู้บริหารและครูสอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน 3) ผู้บริหารและครูสอนที่มีอายุพรรษาและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารและครูสอนที่มีประสบการณ์ อายุจริงและวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ปัญหาการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ระบบการคัดเลือกบุคคลขาดความชัดเจน บุคลากรขาดขวัญกำลังใจและโรงเรียนมีงบประมาณน้อย ข้อเสนอแนะคือ ควรมีหน่วยงานเฉพาะดำเนินงานบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

พระศรีสุธรรมเมธี (2536 : 45-46) ได้ศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อความคิดทางการเมืองการปกครองของพหาลีไท ศึกษาเฉพาะกรณี : ไตรภูมิพระร่วง” (เตภูมิกถา) ผลการวิจัยพบว่า นักปกครองนั้นจะต้องมีคุณธรรมในการปฏิบัติ 10 ประการหรือทศพิธราชธรรม ได้แก่

1. ทาน การให้ คือการสละทรัพย์สินของ บำรุงช่วยเหลือประชาราษฎร์
2. ศีล ความประพฤติดีงาม สำรวมกาย วาจา สัจจะระวังให้ปราศจากโทษ เป็นตัวอย่างเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์
3. บริจาคะ การบริจาคเสียสละความสุขสำราญของตน เพื่อประโยชน์สุข เพื่อความสงบสุขเรียบร้อยของบ้านเมือง
4. อาชชวะ ความซื่อตรง ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาราษฎร์

5. มัททวะ ความอ่อนโยน มีอหยาศัยไม่คือดิ่ง ถือตน ด้วยถัมภะและมานะ
6. ตบะ ความเพียร ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่เกียจคร้าน มุ่งทำกิจอันเป็นหน้าที่ให้บริสุทธิ์
7. อโภชะ ความไม่โกรธ ไม่ลุอำนาจความโกรธ วินิจฉัยกิจการบ้านเมืองด้วยจิตอันราบเรียบ
8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน บีบบังคับขี่ ชูครีต ขาดความกรุณาปล่อยให้ประชาชนได้รับความทุกข์
9. ขันติ ความอดทน ดำรงตนตั้งมั่น ไม่ละทิ้ง กิจการที่กระทำด้วยความชอบธรรม
10. อวิโรธนะ ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม ตั้งมั่นในธรรม ดำรงสติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม นิติธรรมระเบียบแบบแผนการปกครองและขนบธรรมเนียมอันดีงาม

พระปลัดสามารถ ทุมมาโร (2549 : 59 - 61) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ที่ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน มหาเถรสมาคมได้จัดระดับการปกครองคณะสงฆ์เป็น 6 ระดับ คือเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข เจ้าอาวาสผู้มีความสามารถในการปกครองดีย่อมส่งผลให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนวัดนั้นเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมีคุณภาพ ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้สำเร็จลุล่วงส่งผลให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ) ท่านใช้หลักในการปกครองพระสงฆ์สามเณรและบุคคลทั่วไปโดยการปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดี ท่านมักจะเป็นผู้ลงมือกระทำนำปฏิบัติให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้เห็นก่อน ศึกษาหาความรู้ให้เท่าทันโลกสมัยใหม่อยู่เสมอ ท่านสามารถแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ แก่ผู้ได้บังคับบัญชาได้ ยกย่องให้เกียรติและสงเคราะห์ผู้ได้บังคับบัญชาตามโอกาส จัดระบบการปกครองภายในวัดตามระเบียบคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคมให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามหลักพระธรรมวินัยสม่ำเสมอ กิจวัตรต่างๆ ในวัดท่านจะไม่ขาด มีการทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็น กวาดวิหารลานเจดีย์เสนาสนะ อบรมพระภิกษุสามเณรในวัด มีความยุติธรรมต่อผู้ได้บังคับบัญชา รูปแบบการปกครองภายในวัดเป็นคณะ โดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้ดูแลปกครองลูกคณะให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (2526 : 221-222) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ” ผลการวิจัยพบว่า ที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ของพระมหาเถรสมาคมที่ดี เจ้าคณะพระสังฆาธิการ

ตลอดจนเจ้าอาวาสก็ดี แบ่งงานการปกครองออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ 1) การปกครองพระภิกษุสามเณรตามขั้นตอนตามลำดับชั้น 2) ได้แก่การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาในเขตการปกครองตามลำดับ

วิเชียร วชิรพาหุ (2528 : 4) ได้ศึกษาเรื่อง “พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเมืองช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนทุกระดับ ทุกสถาบัน ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งกำลังมีอำนาจมาจากทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติและทุนพระสงฆ์ช่วยอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเคร่งครัดตั้งตนอยู่ในศีลธรรม มีความขยันหมั่นเพียร ทำงานให้เกิดผลผลิตให้มาก

ทองดี ปิงใจ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในอาณาจักร อยุธยารัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการปกครองของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพยายามจัดปฏิรูประบบการปกครองมีการเพิ่มบทบาทขุนนางให้มากขึ้น รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางยกเลิกเมืองลูกหลวงบางเมืองให้เป็นเมืองพยามหานคร ทั้งนี้เพราะจำนวนประชากรของอยุธยาเพิ่มมากขึ้น และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในการสืบราชสมบัติ ช่วงก่อนหน้านั้นเราอาจพบหลักฐาน พระนามขององค์พระมหากษัตริย์ เช่น รามา, บรมราชา, รามศวร, อินทราชา ซึ่งล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากพราหมณ์ทั้งสิ้น และยังมีหลักฐานเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องเทวราชา เช่น พิธีบรมราชาภิเษก หรือพิธีอินทราชา โดยพระองค์ทรงพยายามนำแนวคิดตามคติแบบพุทธนิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์เข้ามาอยุธยา คือ “ธรรมราชา” ซึ่งสันนิษฐานได้ 2 ประเด็นคือ เพื่อสร้างความชอบให้กับพระองค์และเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสังคม สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงใช้ศาลาเพื่อบูรณาการสังคมและทรงอุปถัมภ์การหล่อพระพุทธรูป 500 องค์ ทรงสร้างวัดและทรงนิพนธ์มหาชาติคำหลวงและทรงออกผนวชนานถึงเดือน พร้อมกับขุนนางและข้าราชการ เป็นจุดเริ่มต้นที่น่าจะเป็นหลักฐานได้ว่า พระองค์ทรงพยายามจะเป็น “ธรรมราชา” ในขณะเดียวกัน น่าจะสันนิษฐานได้ว่า พระองค์ทรงรวมอำนาจของศาสนจักรเข้ากับอาณาจักรโดยแต่งตั้งพระองค์เป็นสมเด็จพระศรีนครินทรบรมจักรพรรดิราโชปถายสังฆราชสังฆปริณายก อาจเรียกได้ว่าเป็นการรวมอำนาจทางการเมืองและการรวมอำนาจสงฆ์เข้าสู่ศูนย์กลางอีกด้วย

พระวิเชียร สี่หาบุตร (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานุวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านปกครองท่านได้จัดระบบการปกครองและวางระเบียบการปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร และอยู่ร่วมกันอย่างมีความเสมอภาค ให้ความสำคัญกับพระภิกษุสามเณรทุกรูป

จากแนวคิดวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทบาทการปกครองของคณะสงฆ์ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการปกครองของคณะสงฆ์ไทยฉบับแก้ไข (พ.ศ.2535) ปกครองตามลำดับชั้นจากสมเด็จพระสังฆราช มหาเถรสมาคมจนถึงส่วนภูมิภาค เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด และถึงเจ้าอาวาสลำดับล่างสุด แบ่งอำนาจหน้าที่แต่ละชั้นอย่างชัดเจน คือความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุสามเณรและวงการคณะสงฆ์ เพื่อความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนในสังคม ให้ยึดเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามกรอบแห่งพระธรรมวินัยเป็นหลักสร้างสังคมให้ดีงาม มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าทางสังคม และการอยู่ร่วมกันโดยใช้หลักธรรมเป็นสื่อกลางมาประสานประโยชน์ความสามัคคีกันของหมู่คณะ ทั้งการเมืองและการปกครองเป็นหลักการดำเนินการ

5.2 บทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษา

5.3 บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี เป็นรูปแบบการศึกษาของพระสงฆ์อีกแบบหนึ่ง แผนกธรรมโดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอกเปรียญธรรม 1-9 ประโยค และมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง แต่ละระดับจะมีเนื้อหาของธรรมซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตลอดทั้งประชาชนทั่วไป และการสงเคราะห์โดยการให้ทุนการศึกษา จัดสร้างโรงเรียน หอสมุด หอประชุม สถานที่ฝึกอบรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับการศึกษา ให้ที่พักอาศัยอำนวยความสะดวกในด้านการศึกษา ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศาสนาศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียง ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526 : 59) ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการศึกษา ผลการวิจัยพอสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. โครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และจัดตั้งสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการศาสนาเป็นที่ตั้งสำนักงานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ระบบการศึกษาของภิกษุสามเณรมีหลายระบบ คือ

1.1 การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ คือ

1.1.1 แผนกธรรม ได้แก่ นักธรรมและธรรมศึกษา มี 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท

และชั้นเอก

1.1.2 แผนกบาลี ได้แก่ เปรียญธรรม มี 9 ชั้น คือชั้นเปรียญธรรม 1-9

ประโยค

1.2 การศึกษาทั้งในระบบของรัฐหรือจัดให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของรัฐ

คือ

1.2.1 การศึกษาคณะสงฆ์หรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้จัดดำเนินงาน ได้แก่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

1.2.2 การศึกษานอกโรงเรียนของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดให้แก่ ศึกษีสามเณร โดยขออนุญาตรัฐหรือได้รับงบประมาณจากรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับภิกษุสามเณร

1.3 การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระ ได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัย และสถานที่ฝึกปฏิบัติธรรมต่างๆ

2. ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์

2.1 การบริหารและการดำเนินงานการศึกษา

2.1.1 คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะการจัดสอบหรือการวัดผลเท่านั้น การจัดการเรียนการสอน การบริหารและการดำเนินงาน เป็นเรื่องของทางวัดหรือสำนักงานและท้องถิ่นนั้นๆ

2.1.2 คณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวตั้งคือการสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับ ซึ่งไม่สนใจปัญหาที่ว่าภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทั่วถึงหรือไม่การจัดการศึกษาไม่มีการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึง

2.2 หลักสูตร

ไม่มีหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจ ที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สนองต่อการบวชระยะสั้น วิทยาลัยนันทนาการศึกษา ประสบการณ์และอื่นๆ ซึ่งต้องศึกษาหลักสูตรเดียวกันทั้งหมด จึงเป็นการยากที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมได้ผลดี

2.3 ครู - อาจารย์

ครูอาจารย์คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลาง ในการรับครูอาจารย์ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล

2.4 ความสูญเปล่าทางการศึกษาภิกษุสามเณรลาสิกขาในระหว่างการศึกษามาก

2.5 การศึกษาปริยัติธรรมยังไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะวัดในส่วนภูมิภาค ทำให้ขาดแคลนภิกษุสามเณรที่มีความรู้ทางพระปริยัติธรรม ที่จะเป็นผู้เป็นที่ดีทางการศาสนา

พระมหามณเฑียร ชีรานนุโท (2534 : 78) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2489 -2530” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย สำหรับพระภิกษุสามเณรในช่วงปี 2489 – 2530 เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบวกและด้านลบ ผลของการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเป็นอิสระต่างหากจากรัฐคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีเดิมที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นผู้นำองค์สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาระบบนี้ ซึ่งเริ่มมาแต่รัชสมัยในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา และคณะสงฆ์ได้ถือเป็นแบบแผนจัดดำเนินการสืบต่อมาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขที่สำคัญใดๆ เลย จนกลายเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น ระหว่างพระเถระผู้ใหญ่ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบทางการบริหาร ซึ่งต้องการอนุรักษ์ของเดิมเอาไว้ แต่พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ที่ต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขด้านการบริหารและหลักสูตรให้เหมาะสมยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ ได้แก่ การศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเริ่มดำเนินการมาเมื่อปี พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 ตามลำดับ เพื่อจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาชั้นสูงควบคู่กับวิชาการทางโลกแก่พระภิกษุสามเณร การศึกษาระบบนี้ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการคณะสงฆ์เมื่อ พ.ศ. 2512

2. การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้น ตามความเห็นชอบของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เริ่มจัดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยมีหลักสูตรทั้งวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษา

3. การศึกษาในระบบของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดตั้งขึ้นโดยขออนุญาตจากรัฐ ได้แก่ โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นที่นิยมของพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก แต่คณะสงฆ์ไม่เห็นด้วยเพราะหลักสูตรมีแต่วิชาสามัญล้วน ไม่มีวิชาฝ่ายพระธรรมวินัยเลย

4. การศึกษาที่อยู่นอกระบบของคณะสงฆ์และของรัฐ ได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัยและสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานต่างๆ สำหรับสถานภาพของพระภิกษุสามเณรที่บวชเรียนตามประเพณีของไทย และอยู่ครองเพศบรรพชิตเป็นเวลานานนั้น ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวกสิกรที่ยากจน

ในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล และเป็นบุคคลที่มาจากกลุ่มคนที่เสียเปรียบในสังคมในด้านโอกาสทางการศึกษาตามระบบการศึกษาของรัฐ การดำเนินการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์สำหรับพระภิกษุสามเณร พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีเดิม ทั้งในด้านการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอนและการวัดผลรวมถึงในด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา อันเป็นผลมาจากการไม่ได้รับความเอาใจใส่หรือใส่ใจอย่างจริงจังจากรัฐและคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้การจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรจะมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นอันมาก แต่ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้มีบทบาทไม่น้อยเลย ในฐานะเป็นช่องทางการศึกษาของบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม ช่วยผ่อนเบาปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของรัฐ รวมถึงช่วยส่งเสริมและฝึกอบรมบุคลากรให้มีคุณภาพที่ดีแก่สังคมส่วนรวม และแก่พระศาสนาอีกด้วย

ทวี ศันสนีย์พันธ์ และเดชา พวงงาม (2537 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสงฆ์ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนความต้องการในการจัดการศึกษาของสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ผู้จัดการและครูสอน มีความเห็นดังนี้ ด้านสภาพการจัดการศึกษาซึ่งครอบคลุมกระบวนการ 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารงาน ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณและด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ในภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยด้านที่เห็นว่าได้ดำเนินการมากกว่าด้านอื่นๆ คือด้านบุคลากร ด้านปัญหาและอุปสรรคในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยด้านที่เห็นว่ามีความปัญหาและอุปสรรคมากกว่าด้านอื่นๆ คือด้านบุคลากร ส่วนด้านความต้องการในการจัดการศึกษา โรงเรียนมีความต้องการบุคลากรปฏิบัติงานประจำและได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการ โดยสรุปการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ เนื่องจากโรงเรียนไม่อยู่ภายใต้ พ.ร.บ. โรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 และไม่ใช่วิทยาลัยรัฐบาลโดยตรง แต่เป็นโรงเรียนที่สังกัดกรมการศาสนา

สัมพันธ์ เย็นสำราญ (2535 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ผลการวิจัยพบว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นยุคที่มีการปรับปรุงและพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน การศึกษาเป็นสิ่งที่พระองค์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ และพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ถูกสังคมให้การยอมรับ จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด มีการปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ครั้งใหญ่ เพื่อให้ตอบสนองนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ แต่ปัญหาและ

อุปสรรคยังมีมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการจัดการศึกษาเพื่อสามัญชนโดยคณะสงฆ์ แต่ก็ยังสามารถปลูกฝังค่านิยมแห่งการศึกษาด้านจริยธรรม อันเป็นเป้าหมายของแผนการศึกษาของชาติไทยได้เพราะคุณค่าทางจิตใจ ที่สังคมให้ความสำคัญยกย่องเคารพครู ซึ่งมาจากพระและเป็นผู้รู้ พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการศึกษาของคณะสงฆ์ดังนี้

1. ปัญหาทางด้านงบประมาณรัฐ ไม่ต้องการรับภาระค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา จึงได้ปล่อยให้คณะสงฆ์และราษฎรในแต่ละท้องถิ่นรับภาระในการทำนุบำรุงเอง
2. ความแตกต่างในเรื่องของภาษา วัฒนธรรม ที่แตกต่างไปจากส่วนกลาง แต่รัฐต้องการให้ราษฎรตามท้องถิ่นนั้นๆ ได้ฝึกการเขียนโดยใช้ภาษาไทยกลาง ซึ่งพระที่เป็นครูไม่อาจที่จะสอนได้
3. การเล่าเรียนของนักเรียนไม่สม่ำเสมอ ทำให้ครูสอนไม่สะดวกและการสอนไม่ต่อเนื่อง เพราะนักเรียนต้องเป็นแรงงานให้ครอบครัวในการประกอบกสิกรรมเลี้ยงชีพ
4. ปัญหาด้านบุคลากร บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นครูไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความจริงทางด้านวิชาการสมัยใหม่ได้และพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารการศึกษาไม่สามารถที่จะรับผิดชอบในด้านบริหารการศึกษาระดับใหม่ได้

สุเทพ โศตรภูเวียง (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในคณะสงฆ์ภาค 9” ผลการวิจัยพบว่า

1. โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ในคณะสงฆ์ภาค 9 ส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างการบริหารที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นแบบโครงสร้างสายงานหลัก โดยมีผู้จัดการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รองลงมาคือครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าฝ่ายรับผิดชอบงานฝ่ายต่างๆ ลดหลั่นกันลงมาซึ่งมักจะมี 4 ฝ่ายคือ ชุรการ วิชาการ ทะเบียนและปกครอง
2. ผู้บริหารครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานบริหารการศึกษา ทั้ง 6 ด้านคือ วิชาการ บุคลากร ชุรการ กิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับกลาง
3. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารส่วนใหญ่เกิดจากโครงสร้างการบริหารที่ขาดความชัดเจนและเกิดจากการขาดแคลนปัจจัยการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ เงิน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรที่มีความสามารถทางการศึกษา

กิริติ ศรีวิเชียร (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนในวิชาบาลี ไวยากรณ์ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ ได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และประสบการณ์การสอน 2) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลี

ไวยากรณ์ ได้แก่ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน 3) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมชุดแรก ได้แก่ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนชุดที่สอง ได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียน และค่านิยม

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์มีหน้าที่สงเคราะห์ประชาชนทางด้านจิตใจ มหาเถรสมาคมและพระสังฆาธิการมีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ วัดและพระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย การศาสนศึกษาได้แก่การดำเนินการให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ทางราชการมีหน้าที่ทำนุบำรุงส่งเสริมอุปถัมภ์การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานีมีบทบาทในการพัฒนาตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านคือ 1) การพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการพัฒนาภายในบริเวณวัดเป็นหลัก เช่น การวัดที่อำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ จัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและบุคคลทุกวัยทุกระดับ การจัดปลูกป่าบริเวณวัดเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนนอกวัดได้บริจาคเงินเป็นกองทุนการศึกษาหรือสมทบทุนอาหารกลางวัน และสนับสนุนการก่อสร้างศาลาประชาคมในตำบลและหมู่บ้าน 2) การพัฒนาด้านจิตใจ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้อบรมประชาชนในการสวดมนต์รักษาศีลและแสดงธรรมเทศนาในวันพระรวมทั้งการแนะนำชักชวนให้ลดละเลิกอบายมุข 3) การพัฒนาด้านสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ช่วยกระตุ้นจิตใจประชาชนให้ทำความดีปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบสุขในชุมชน

พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า 1) อิทธิบาท 4 และความเชื่อประสิทธิภาพในตนเองอยู่ในระดับมาก ส่วนแรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐ แรงสนับสนุนทางสังคมจากคณะสงฆ์ แรงสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน และการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง 2) พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ที่ได้รับการอบรม

แตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนพระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งและระดับการศึกษาฝ่ายสามัญแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนไม่แตกต่างกัน

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่อกับจิตกุโณ กับงานพัฒนาชุมชน” ให้เห็นถึงด้านการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทในด้านการศึกษา หลวงพ่อกับท่านเป็นนักการศึกษา (Educator) ท่านเป็นผู้ใฝ่รู้ อบรมสั่งสอนในแง่ของศาสนาและการดำเนินชีวิต ประสานและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาระหว่างวัดกับชุมชน ด้านสาธารณสุข หลวงพ่อกับท่านเป็นผู้มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร โดยตัวท่านเองเป็นผู้รักษา (Actor) และมีบทบาทในการแสวงหาความร่วมมือกับคนในชุมชน อนุเคราะห์แก่กุลชุมชน สร้างโรงพยาบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และศรัทธา หลวงพ่อกับบทบาทในการส่งเสริม และเผยแพร่ธรรม (Extension Worker) ด้วยการเทศนาและสนทนาธรรมกับทุกคน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Demonstrator) แก่พระและชุมชน เป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ (Linker) และสร้างศรัทธาให้กับชุมชน

พระปลัดสามารถ ธมฺมชาโร (2549 : 63-70) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อกับท่านเป็นผู้มองเห็นคุณค่าทางการศึกษาว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนพัฒนาตนเองสังคมและประเทศชาติได้ การศึกษาทำให้คนสามารถช่วยตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้ เป็นการเพิ่มคนดีที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้ จึงได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนได้ศึกษาพระธรรมวินัยและวิชาการด้านต่างๆ อย่างจริงจัง โดยก่อตั้งโรงเรียนบาลี โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนฝึกอาชีพขึ้นในท้องถิ่นเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับพระสงฆ์สามเณรตลอดถึงเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง กล่าวได้ว่าหลวงพ่อกับท่านสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งในฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม เช่น สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา การอาชีพต่างๆ ในทุกระดับอย่างกว้างขวาง

พระวิเชียร สีหาบุตร (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานูวัตร วัดไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมมหาวิธานูวัตร เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทแก่กุลต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ได้จัดสร้างสถานศึกษา ให้ทุนการศึกษาและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา จัดให้มีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป ทั้งแผนกนักธรรมและบาลี แผนกสามัญและอาชีพ

สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและสังคม ด้านการเผยแพร่ประชาชนได้รับการอบรมให้เข้าใจหลักคำสอนพระพุทธศาสนา นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ให้มีสถานที่ราชการ เช่น โรงพยาบาล ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องสมุดประชาชน ทำให้ประชาชนในสังคมได้รับการและใช้ประโยชน์ได้ สะดวกรวดเร็วการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหามลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมบทบาทของท่านกล่าวโดยสรุปที่เด่นแล้วมี 3 ลักษณะคือ 1) การให้การสนับสนุน (Supportor) 2) การให้แง่คิดเตือนสติทางสังคม (Reminder) และ 3) การสร้างความรู้ความคิด (Educational Thought) อันเอื้อต่อการพัฒนาสังคมไทยเป็นอย่างมาก

วิเชียร เจนจบเขต (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทย ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหลักธรรม และกุศโลบายของพระสังฆาธิการ ที่นำมาใช้ทางด้านการศึกษาในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาด้านปริยัติธรรมแผนกธรรม ควบคู่ไปกับการปกครองบุคลากรภายในวัด อีกทั้งยังใช้ความเพียรเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนด้วยกิจกรรมทางการเทศน์ การอบรม การประชุมแก่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ทำการสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และยังให้การสาธารณสงเคราะห์เป็นที่พอใจแก่ประชาชน

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551 : 74) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่เป็นจิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษา (Education) หลวงพ่เป็นมีความตั้งใจที่จะทำให้การศึกษามีลักษณะเชิงประจักษ์ คือ ได้ศึกษาเล่าเรียนจนสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว ยังขาดการพัฒนาเรื่องการศึกษาในทุกๆ ด้าน ท่านจึงต้องพัฒนาโดยให้คนในชุมชนได้ศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด เพราะการศึกษาเป็นเครื่องหล่อหลอมให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม เพิ่มรายได้ และเรียนรู้การดำเนินชีวิตเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เริ่มต้นด้วยการอบรมพระภิกษุสามเณรในวัดให้มีความรู้ด้านปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกสามัญ ส่งเสริมให้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่เป็นระบบแบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy) โดยเริ่มจากการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน อนุบาล ประถม มัธยมต้น และวิทยาลัยการอาชีพรวมตลอดถึงการอบรมศีลธรรม ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวทำให้คนมีอาชีพมั่นคง เป็นคนดีพึ่งพาตนเองได้ตั้งแต่เด็กจนถึงมีครอบครัว เป็นการให้เปล่ากับคนในชุมชน (Free Education) ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางการศึกษา เพราะมีอาคารเรียน มีอุปกรณ์ทันสมัยมีทุนให้เรียน มีห้องโสตทัศนศึกษา มีห้องสมุด มีหอประชุม มีศูนย์ฝึกอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

และนอกชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ส่งเสริมการศึกษา (Education Promoter)

พระสุนัย ดวงชัย (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” ให้เห็นถึงด้านการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ ที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษาแผนกสามัญ ระดับการศึกษาแผนกธรรม และประสบการณ์ที่ได้รับการอบรมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาแผนกบาลี ตำแหน่งทางคณะสงฆ์และสถานภาพของวัด พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน 2) ความสนใจเกี่ยวกับข่าวสาร อิทธิบาท 4 และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของภาครัฐสามารถร่วมกันทำนวยบทบาทการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของพระสงฆ์ ได้ร้อยละ 58.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากแนวคิดวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทบาทภารกิจการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และจัดตั้งสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการศาสนาเป็นที่ตั้งสำนักงานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีแผนกธรรม ได้แก่ นักธรรมและธรรมศึกษา มี 3 ชั้นคือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก แผนกบาลี ได้แก่ เปรียญธรรมมี 9 ชั้น คือ ชั้นเปรียญธรรม 1-9 ประโยค และการศึกษาทั้งในระบบของรัฐหรือจัดให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของรัฐ ให้การศึกษาเปล่าโดยไม่มีค่าตอบแทน มีบุคลากรบริหารหลักสูตรมุ่งหวังพัฒนาตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านคือ 1) การพัฒนาด้านวัตถุ ถาวรวัตถุที่อำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ จัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและบุคคลทุกวัยทุกระดับ 2) การพัฒนาด้านจิตใจ สวดมนต์รักษาศีลและแสดงธรรมเทศนาในวันพระ รวมทั้งการแนะนำชักชวนให้ลดละเลิกอบายมุข 3) การพัฒนาด้านสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำความดีปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบสุข ละความไม่ดีทุกอย่าง สร้างความดีทุกอย่าง ให้การศึกษาทางใจห่างไกลจากความโลภ ความโกรธ และความหลงตามพุทธโอวาท

5.4 บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมได้แก่การเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาออกสู่พุทธศาสนิกชน เริ่มจากภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องและเหมาะสม เช่น ในรูปแบบการเรียนการสอน การเทศน์ การอบรม การให้คำแนะนำ โดยการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง

กล้องบันทึกภาพและโดยวิธีสอนอื่นๆ ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ศาสนธรรมของคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียง ดังนี้

อารยา เกษมณี (2518 : 73) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามัญในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาในการสอน คือการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจกล้าแสดงความคิดเห็น และการนำเอาวิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีปัญหาเรื่องความร่วมมือ ครูสอนต้องการให้นิมนต์พระภิกษุมาอบรมจริยธรรมนักเรียนต้องการให้มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ แต่ทางโรงเรียนไม่สามารถจัดให้บ่อยครั้งได้ การบริหารวิชาการตลอดจนนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อกำลังใจและความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนศีลธรรมของครู

รัตน์ ปาละพงศ์ (2526 : 74) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดจริยศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ ครูปริยัติธรรม ผู้บริหารโรงเรียน และครูสอนจริยศึกษาต่างคาดหวังที่จะให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนอบรมค่านิยมและจริยธรรมแก่เยาวชนในวัยเรียนเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะหวังให้พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นวิทยากรพิเศษแล้วยังต้องการให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสเข้าไปช่วยสอนในชั้นเรียน ตามตารางสอนของโรงเรียนประจำอีกด้วย

โสภาค ภู่ดอก (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ภาคที่ 16 ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาแผนกธรรมต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้านการให้การศึกษาและฝึกอบรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระมหาบุญเลิศ ทุมมทสุตี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระราชวิฑายคม (หลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ)” ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระที่สามารถสื่อสารกับประชาชนได้ทุกระดับและประสบความสำเร็จในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ มีประชาชนศรัทธาเคารพนับถือมากมายทุกคนต่างมุ่งสู่วัดบ้านไร่ เพื่อเข้าไปกราบนมัสการท่าน ยิ่งนับวันก็เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนการเมือง นักข่าว นักกีฬา นักวิชาการต่างก็หันมาสนใจเข้าหาท่านอยู่เสมอ แม้กระทั่งเวลาเกิดมีปัญหาที่แก้ไม่ตกก็จะให้ท่านเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

ดำรง พลโภชน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการใช้วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกัน ใช้วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายวิธี พบว่า ใช้วิธีการแสดง

พระธรรมเทศนา การแสดงโอวาทกถาและการจัดกิจกรรมต่างๆ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ศาสตร์และศิลป์ในการอบรมคุณธรรมของพระเถระภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า พระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ถือบทบาทตามบริบทของพระพุทธศาสนาและตามท้องถิ่นศาสนากำหนด ทั้งในการศึกษาพระพุทธศาสนา การปกครองพระสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสอน การสร้างสาธารณูปการและงานสาธารณสงเคราะห์ และเห็นว่าในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ควรจะเพิ่มบทบาทในการร่วมแก้และพัฒนาสังคม พระสงฆ์จึงควรติดตามข่าวสารความรู้ทางสื่อมวลชนเพื่อประยุกต์ใช้สอนธรรมะ ควรมีบทบาทเป็นผู้ประสานในกิจกรรมการอนุรักษ์ พัฒนาการแพทย์และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการทำผิดของพระสงฆ์ ในการอบรมคุณธรรมพระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธาใช้กันอย่างง่าย ๆ เป็นเหตุผลเป็นผลในการสอน มีการยกตัวอย่างประกอบ แจกหนังสือธรรมะ เทปธรรมะ และบางท่านใช้คอมพิวเตอร์ในการอบรมด้วย

พระปลัดสามารถ ทุมมาโร (2549 : 33-47,59) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในด้านแนวคิด หลักอุดมการณ์ ตามภารกิจที่พระสังฆาธิการทุกระดับจะต้องถือปฏิบัติและดำเนินการให้ครบทั้ง 6 หลัก คือ การปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ธรรม การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เผยแผ่เป็นไปอย่างกว้างขวาง เพราะพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ต่างสำนึกในหน้าที่และภาวะแห่งการเป็นผู้นำจิตวิญญาณแห่งตน ท่านมุ่งทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามที่ตนเองถนัด ทั้งทางตรงคือการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมและนำไปปฏิบัติให้ได้ผล และทางอ้อมด้วยการใช้อุบายนำคนให้เข้าถึงหลักธรรม เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การแต่งตำราหนังสือพระพุทธศาสนา ท่านมีเมตตาอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำในทุกเรื่องแก่ทุกคนไม่เลือกชั้นวรรณะ พระภิกษุสามเณร นักเรียน นักศึกษาและประชาชน ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ท่านจึงเป็นที่รักและเคารพศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์สามเณร พุทธบริษัททั้งใกล้ไกลที่ได้รู้จักท่าน

พระมหาสัจญา ปญญาวิจิตโต (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก, “หลวงตา” “แพรวเอี่ยม”)” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ท่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรม

วัดตามแบบประเพณีโบราณมาเป็นเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ และนำไปสู่การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม อภิปราย โต้ว่าที่และการสนทนาธรรมแบบร้อยแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แถบบันทึกเสียง และจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายคือ มุ่งที่จะให้ผู้ฟังหายจากโลภะ โทสะ โมหะ ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้คลายจากความทุกข์ลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความประพฤติน่าติดย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ให้เลิก ลด ละได้หรือผ่อนคลายลงได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่องสั้น ได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมและปัญหาที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยสมัยนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อความสงบสุขในครอบครัวและสังคม

พระมหาวุฒิกรณ์ วุฑฒิกโร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต)” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ท่านมีวิธีการเผยแผ่ธรรมหรือนำเสนอพุทธธรรมที่เด่นชัด 6 วิธี คือ

1. การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ
2. นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบ
3. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คำคม โคลง บทประพันธ์และบทกลอน

4. นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่างๆ
5. นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย
6. นำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551 : 114-115) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่เป็นจิตคุโณ กังงานพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่ธรรม หลวงพ่เป็นเป็นผู้ส่งเสริมและเผยแผ่ธรรมะ (Extension Worker) ตามพุทธประสงค์ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาธรรมในประเด็นที่เป็นประโยชน์แก่การครองตนครองธรรม กับทุกคนที่ได้กราบนมัสการ เผยแผ่คำสอนของพระพุทธองค์ในทุกที่ที่ไปปฏิบัติกิจของสงฆ์ ดำรงตนเป็นแบบอย่าง เครื่องคิดในพระธรรมวินัย มีจริยวัตรงดงาม สรรวมวาจา ปฏิบัติสมาธิสงบ ซื่อตรง มัชยัสถ์ สันโดษ ตั้งมั่นแน่วแน่ ให้พระภิกษุในปกครองทำกิจของสงฆ์อย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการทำวัตร ร่วมพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา จัดทอดกฐินผ้าป่าตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศเป็นประจำทุกปี เพื่อช่วยเหลือวัดที่ยากจนต้องการปัจจัยไปพัฒนาสาธารณูปการต่างๆ

พระปลัดสามารถ ธรรมชาโร (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า ท่านประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคมครบถ้วนทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ธรรม การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้มีความรู้ 2) เพื่อให้มีธรรมะ และ 3) เพื่อนำไปทำประโยชน์ การสนับสนุนการศึกษาและทุนการศึกษา งานอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 14 การสนับสนุนการก่อสร้างสถานที่ราชการต่างๆ ในบริเวณวัด เช่น สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) และการก่อสร้างสะพานมงคลรัฐประชานุกูล (วัดไร่ขิง) การทำงานของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ทำให้พุทธบริษัทและประชาชนทั่วไป ได้รู้จักและสนใจในสื่อกิจกรรมของวัดไร่ขิง ในระดับมาก และทำให้พุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในสื่อกิจกรรมของวัดไร่ขิง ในระดับปานกลาง ค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจ ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ทำให้วัดไร่ขิงเป็นศูนย์รวมความสามัคคี เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกด้านอย่างครบวงจร พระปฏิมากรหลวงพ่อดาวไร่ขิงมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไป ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้น หน่วยราชการในท้องถิ่นมีการประสานการทำงานที่ดี คนในชุมชนมีความรู้หลักธรรม มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น เยาวชนและบุคลากรได้รับการศึกษามากขึ้น มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัยที่ดี มีหลักประกันด้านความสงบเรียบร้อยปลอดภัยสูง ตลอดจนมีความสำนึกและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากด้วย

จากแนวคิดวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทบาทการเผยแผ่ธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตนเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมไทยโดยตรงโดยใช้หลักการเผยแผ่ ทฤษฎีหลักการสื่อสาร การโน้มน้าวใจเพื่อสื่อหลักธรรมไปสู่ประชาชนพุทธบริษัท ให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสและปฏิบัติ การเผยแผ่หลักธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อมต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่ธรรม นำเสนอออกไปสู่ประชาชนให้รู้จัก จนเกิดความสนใจและเกิดความร่วมมือกระทำตามด้วยในที่สุด การเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันมีหลายรูปของการเผยแผ่ธรรม เช่น พระธรรมทูต พระเทศน์สอน พระครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชนได้ ล้วนเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างเหมาะสมในยุคโลกาภิวัตน์ ด้านการพัฒนาจิตใจสร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่างๆ ให้มีเมตตาความรัก จากะมีน้ำใจเพื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีสัมมาคารวะ เป็นต้น สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะความเพียร พยายามสู้งาน

มีขันติความอดทนและทนทาน มีสมาธิจิตแน่วแน่ มีสังขะสุภาพจิต คือมีจิตที่มีสุภาพดี ความอ่อนคลาย ไม่คับข้องขุ่นมัวไม่หม่นหมอง หรือโศกเศร้าอะไรต่างๆ รวมถึงการละความชั่ว ทำความดีทุกอย่าง เป็นบทบาทภารกิจที่พระสงฆ์ควรที่จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ถือได้ว่าเพราะเป็นบทบาทที่พระสงฆ์จะช่วยแก้ปัญหาสุภาพจิตของพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดีกับความต้องการพื้นฐานในปัจจุบัน

5.5 บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ ได้แก่การก่อสร้างสาธารณูปโภค การบูรณะซ่อมแซม การปรับปรุงดัดแปลงอาคารสถานที่ เพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการสงเคราะห์ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้แก่สถาบันของรัฐ และเอกชนที่เป็นประโยชน์แก่ราชอาณาจักรและศาสนจักร ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียง ดังนี้

เฉลิม อุตถยภู (2521 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องการพัฒนาวัดพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัยการคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่การสร้างปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพ แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เรื่องการพัฒนาหมู่บ้านพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่การปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่การสร้างปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมขอหมู่บ้าน เรื่องการบริการสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่การสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียน และจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่การบริจาคสิ่งของที่จำเป็นให้โรงพยาบาลและการสร้างโรงเรียน เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่การอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด ได้แก่การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” โดยศึกษากับพระสงฆ์ที่จำพรรษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 516 รูป ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์พยายามปรับปรุงบทบาทของตน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือจากการมีศีลและสมาธิ พระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้านการสงเคราะห์ประชาชน สถาบันสงฆ์ควรเพิ่มการศึกษาวิชาจิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ เพื่อนำมาปรับปรุงประยุกต์กับ

หลักธรรมใช้ประโยชน์ในการให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ควรจัดกลุ่มและหน่วยพระสงฆ์ไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามโรงพยาบาล บ้าน สถาบันต่างๆ ปรับปรุงบริเวณวัดให้เป็นที่พักผ่อน จัดห้องสมุดขึ้นในวัด และให้การสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน ฝ่ายรัฐบาลควรจะทำงานใกล้ชิดและร่วมมือกับสถาบันสงฆ์ เพื่อให้โอกาสและเพิ่มพูนความรู้แก่พระสงฆ์ทางการแพทย์ การเกษตร การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมงานและงบประมาณในการใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมของสงฆ์ที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มขึ้น เช่น งานพระธรรมทูต การศึกษาของพระสงฆ์ เป็นต้น

กรณีการ์ โอมูเณ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เพราะประชาชนเห็นว่า พระสงฆ์น่าไว้วางใจ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารและความกระตือรือร้นในการพัฒนาท้องถิ่นและเสนอว่า น่าจะได้สนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิด เพื่อนำการพัฒนาชนบท

อำนาจ บัวศิริ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “คุณสมบัติและบทบาทเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า การที่เจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสงฆ์ในพุทธศาสนาจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีความประพฤติเรียบร้อยมีระเบียบนั้น ตัวเจ้าอาวาสจะต้องเป็นแบบอย่างให้ประพฤติดำเนินการตามคุณสมบัติที่มีเมตตาธรรมสูง เป็นคุณสมบัติที่จะเป็นทางทำให้เจ้าอาวาสดำเนินการพัฒนาได้สำเร็จในทุกๆ ด้านที่ท้องถิ่นต้องการ คุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จและจะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนได้ และเป็นที่ยอมรับของประชากรทุกกลุ่มก็คือ คุณสมบัติการปฏิบัติงานด้วยความสุขุมรอบคอบมีเหตุผล ตัดสินใจสั่งการและแก้ปัญหาได้ดี มีความยุติธรรม มีความขยันเข้มแข็งและอดทนไม่ทอดทิ้งงานที่ทำมีความตั้งใจและจริงจังต่องานที่ทำ ขอบวางแผนก่อนการปฏิบัติงานเสมอ คุณสมบัติที่เจ้าอาวาสจะเป็นที่ยอมรับในด้านความสามารถ ความเป็นผู้นำยกย่องเลื่อมใส คือคุณสมบัติที่มีความสามารถในการปกครองและบริหารกิจการวัดตามหน้าที่ได้ดี เพราะถ้าปฏิบัติงานในหน้าที่ไม่ได้ดีแล้ว ก็คงไม่สามารถเพิ่มความเป็นที่ไว้วางใจให้แก่ประชาชนได้ คุณสมบัติที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เห็นการณ์ไกล เข้าใจเหตุการณ์และสถานการณ์ของวัดภายนอก วัดของบ้านเมืองและของโลกตามสมควรจะทำให้เป็นผู้พร้อมอยู่เสมอ สามารถประยุกต์ความคิดและการสอนศีลธรรมได้ทันต่อกาลสมัย คุณสมบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์ไทย ที่มีฐานะเป็นเจ้าอาวาสและผู้นำในหมู่สงฆ์ด้วยตนเอง

พินิจ ลากชนานนท์ (2529 : 127) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสังคมพัฒนาในชุมชนต่างๆ ของภาคอีสานจากพระสงฆ์ใน 38 วัด 9 จังหวัด สรุปผลการศึกษาได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนามี 4 ลักษณะ คือ

1. บทบาทผู้สงเคราะห์การพัฒนา คือพระสงฆ์เป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการกิจกรรมด้วยตนเอง ประชาชนเป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการซึ่งลักษณะนี้ มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนน้อยมาก

2. บทบาทผู้นำการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้คิดโครงการหรือติดต่อโครงการต่างๆ ให้เข้ามาดำเนินการ ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือบ้าง และพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทลักษณะนี้มากที่สุด

3. บทบาทผู้ประสานงาน โดยชักนำความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายๆ ฝ่ายในการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการชักจูงประชาชนให้มีส่วนร่วมพัฒนาตนเองมากขึ้น แต่มักพบว่าประชาชนยังคงคล้อยตามผู้นำชุมชนและพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่

4. บทบาทเป็นพี่เลี้ยง ให้การสนับสนุนการพัฒนามีประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาตนเอง ตั้งแต่การคิดโครงการการดำเนินงานและการติดตามผลงาน ซึ่งลักษณะนี้พระสงฆ์มีบทบาทอยู่น้อยมาก

พระมหากฤษณา นันเพชร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรม 9 ประโยค และพระนักศึกษารุ่นปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในภาพรวม และเมื่อพิจารณาบทบาทด้านต่างๆ ก็พบว่าพระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ โดยเรียงลำดับการให้ความสำคัญจากบทบาทด้านพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านการเผยแพร่ธรรม บทบาทด้านให้การศึกษาและบทบาทด้านสังคมสงเคราะห์

ผ่องพรรณ ทวีสมบูรณ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์ในชุมชนที่รัฐให้การพัฒนาต่างกัน” โดยศึกษากลุ่มพระสงฆ์ตัวอย่าง จำนวน 141 รูป จาก 72 วัด 62 หมู่บ้าน โดยพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษามาก มีการศึกษาสูงและมีทัศนคติที่ดีมากต่อการพัฒนาชุมชน มีพฤติกรรมการพัฒนาด้านวัดมากกว่าผู้ที่มีพรรษาน้อย มีการศึกษาดำและมทัศนคติที่ดีน้อยต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลนี้พบในกลุ่มรวมในกลุ่มพระสงฆ์ที่มีอายุมาก ถ้ามี

พรหมามากหรือมีการศึกษาสูงและมีทัศนคติที่ดีมากต่อการพัฒนาชุมชน เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกรพัฒนาด้านจิตใจ และด้านวัตถุมากกว่าพระสงฆ์อายุมากที่มีลักษณะตรงกันข้าม นอกจากนี้เจ้าอาวาสและพระสงฆ์มีการศึกษาทางโลกสูง มีพฤติกรรมกรพัฒนาด้านจิตใจมากกว่าพระลูกวัด และพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมในกลุ่มพระสงฆ์ที่มีอายุมาก

ณรงค์ กงนวล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์วัดชนประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์วัดชนประทานรังสฤษฎ์ มีหลายด้านอาจมีบทบาทเพิ่มเติมขึ้นได้ตามโอกาสและตัวแปรหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทได้แก่การศึกษาทางธรรม

พระปลัดสามารท ทุมธาโร (2549 : 90-92) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า สาธารณูปการ บูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถที่เก่าแก่ พร้อมทั้งซุกชี และพระประธาน ตลอดจนทำการปรับปรุงจัดสร้างที่เก็บกระดูก การก่อสร้างที่จำเป็นเร่งด่วนอีกประการหนึ่งก็คือการสร้างกุฏิทรงไทยหลังใหม่ถึง 14 หลัง พร้อมด้วยโรงอาหาร เนื่องจากพระสงฆ์สามเณรวัดไร่จึงได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น อย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการที่ท่านเปิดสำนักเรียนบาลีที่วัดไร่จึง ทำให้ท่านต้องเร่งขวนขวายดำเนินการก่อสร้างกุฏิสงฆ์ ซึ่งก็ได้รับการอุปถัมภ์การก่อสร้างจากคณะเจ้าภาพผู้มีจิตศรัทธาเป็นอย่างดี เช่น สร้างกุฏิที่พักสงฆ์ สร้างกุฏิทรงไทย สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม สร้างอาคารปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราชนี เป็นต้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยส่วนรวมเป็นหลัก สิ่งที่กำลังวางแผนและจะดำเนินการต่อไปในอนาคต คือการทำแผนผังแม่บทในด้านการสาธารณูปการของวัดเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญของชุมชนในวันข้างหน้า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวัดไร่จึงทั้งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสและปริณทลให้เป็นระเบียบสวยงามเป็นศรีสง่าสร้างความเลื่อมใสศรัทธาและความภาคภูมิใจให้แก่พุทธศาสนิกชนที่ได้มีส่วนร่วมสร้าง มีส่วนใช้ประโยชน์หรือได้พบเห็นเป็นอันมาก

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551 : 67) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่อบัณฑิตคุณ กับงานพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า สาธารณูปการ หลวงพ่อใช้ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Need) คือเรื่องของปัจจัย 4 เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นเจริญขึ้น และท้ายสุดชุมชนต้องอยู่ได้ด้วยตนเอง ตลาดนัด ตลาดน้ำ สหกรณ์ร้านค้าชุมชน สะพานหลวงพ่อบัณฑิตที่เชื่อมคนสองฝั่งคลองให้ไปมาหาสู่กันส่งผ่านความเจริญ ถนนลาดยางจากหน้าวัดบางพระเพื่อเชื่อมต่อการเดินทางสู่จังหวัดได้สะดวกจึงเกิดขึ้นเช่นเดียวกัน รวมถึงโรงเรียน วิทยาลัยการอาชีพบางแก้วฟ้าที่สร้างขึ้นเพื่อการสร้างอาชีพให้เยาวชนในชุมชน โรงพยาบาลหลวงพ่อบัณฑิตจึงเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชนในแง่ของสุขภาพอนามัย เป็นชุมชนพึ่งพาตนเองได้และอยู่ได้

ด้วยตนเอง การสร้างสาธารณประโยชน์โดยเฉพาะการสร้างสะพาน ถนนหนทาง ฯลฯ ซึ่งถือเป็นเรื่องหลักของการแก้ไข และฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาวตำบลบางแก้วฟ้า ประเด็นนี้เห็นได้ว่าท่านพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนเกษตรกรรม การสร้างอาชีพใหม่โดยให้การศึกษาในสายอาชีพ ในทางอ้อมราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นจากการที่ต้องพัฒนาชุมชนจึงซื้อที่ดินชาวบ้านเพื่อนำมาสร้างสาธารณูปโภค เป็นการสร้างโอกาสของฐานะทางเศรษฐกิจให้กับผู้คนในชุมชนแบบพลิกผันชีวิตเหมือนเกิดใหม่ การมีสะพาน ถนน และสาธารณประโยชน์ต่างๆ ทำให้อาชีพอื่นเข้ามาในพื้นที่ เป็นการเพิ่มความเจริญทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

อริยา ลิมสุวัฒน์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไทย (ช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2520)” เพื่อต้องการทราบถึงสาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนในชนบทระหว่าง พ.ศ. 2500 – 2520 ของพระสงฆ์ ซึ่งมีโครงการพระธรรมทูต โครงการพระธรรมจาริก โครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น และโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในชนบทในช่วงระยะเวลาดังกล่าว สรุปได้ดังนี้ การพัฒนาชุมชนที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการเองอย่างเสรี ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถช่วยเหลือด้านความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้อย่างดี อันเป็นผลมาจากการที่ชาวบ้านยอมรับในบทบาทผู้นำของพระสงฆ์ในชุมชนของตน เพราะเป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านประกอบกับอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และให้ความร่วมมือสนับสนุนในงานพัฒนานั้นสำเร็จด้วยดี นี่คือการแรก ส่วนประการที่สอง คือโครงการที่พระสงฆ์กับรัฐร่วมกันดำเนินการ เป็นโครงการที่ค่อนข้างประสบกับปัญหาเรื่องการยอมรับจากชุมชน เนื่องจากชาวบ้านสงสัยในบทบาทของรัฐบาลว่าได้อาศัยคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และเพื่อรวมความจงรักภักดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความตระหนักในบทบาทของพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ส่วนสัมพันธ์ภาพกับชุมชน การให้บริการสนับสนุนทางสังคม และบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง 2) บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์อำเภอปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อจำแนกตามพรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานทั้งในและนอกชุมชนต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอายุระดับการศึกษา แผนกธรรมระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีบทบาทการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน 3) ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความตระหนักในบทบาทของพระสงฆ์ สัมพันธภาพกับชุมชน และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนวยุทธการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์โดยรวมได้ ร้อยละ 95.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากแนวคิดวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ความตระหนักในบทบาทของพระสงฆ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนหรือแก้ปัญหาคอขวด อันเป็นหนทางหนึ่งที่พระสงฆ์จะได้ตอบแทนอุปการคุณที่ประชาชนได้ถวายอาหารแก่พระสงฆ์ตลอดมา การก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมาก เพราะสังคมชาวพุทธนับถือเชื่อมั่นต่อพระสงฆ์และไว้วางใจสูงในการเป็นผู้นำพัฒนาชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำอย่างแท้จริงโดยมีภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือพร้อมสนับสนุนในโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในที่นั้นๆ โดยเฉพาะคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีความประพฤติเรียบร้อยมีระเบียบ ท่านเป็นแบบอย่างให้ประพฤติตามคุณสมบัติที่มีเมตตาธรรมสูง เป็นคุณสมบัติที่จะเป็นทางทำให้ดำเนินการพัฒนาได้สำเร็จในทุกๆ ด้านที่ท้องถิ่นต้องการ คุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จและจะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนได้ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกกลุ่ม ก็คือความสุจริตรอบคอบมีเหตุผล ตัดสินใจสั่งการและแก้ปัญหาได้ดี มีความยุติธรรม มีความขยัน เข้มแข็งและอดทนไม่หือถอยต่องานที่ทำมีความตั้งใจ และจริงจังต่องานที่ทำขอวางแผนก่อนการปฏิบัติงานเสมอ อีกอย่างคือท่านเป็นผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

5.6 บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีงานวิจัยที่มีการศึกษาสาธารณสงเคราะห์ สังคมสงเคราะห์ การจัดตั้งมูลนิธิ ได้ข้อสรุปจากการค้นคว้าเอกสารอ้างอิงทางพระสงฆ์ และทางสังคมมีความเป็นไปได้ ซึ่งจะสามารถทำนวยุทธสาธารณสงเคราะห์ได้ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่ใกล้เคียง ดังนี้

สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์” ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์ สามารถไปด้วยกันได้กับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนายกความสำคัญและพุ่งจุดไปที่จิตใจเป็นเรื่องใหญ่ บุคคลจะเป็นสุขหรือทุกข์ พระพุทธศาสนาสอนว่า ขึ้นอยู่กับจิตใจเป็นประการสำคัญสิ่งอื่นๆ นอกนั้นเป็นเครื่องประกอบมี

ความสำคัญรองลงมา จะเห็นได้ว่าจากที่พระพุทธเจ้าตรัสย้ำอยู่เสมอว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองทุกติเป็นอันหวังได้ และเมื่อจิตใจผ่องใสสุคติเป็นอันหวังได้ เช่นเดียวกัน” ปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์เข้ากันได้เป็นอย่างดีกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่ขัดหรือแย้งกันประการใดและคำสอนของพระพุทธศาสนายังเป็นประโยชน์ช่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย ที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาดำเนินได้เป็นอย่างดี

สัญญา ภูแก้วเผือก (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดกับกรมประชาสงเคราะห์ ที่มีต่อการสงเคราะห์เด็กกำพร้า และเด็กยากไร้เฉพาะวัดสระแก้ว จังหวัดอ่างทองและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า วัดได้มีส่วนสนับสนุนงานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและเด็กยากไร้ของกรมประชาสงเคราะห์ โดยวัดดำเนินการในรูปแบบอย่างไรไม่เป็นทางการ และไม่ได้อาศัยงบประมาณจากรัฐมาดำเนินการแต่อาศัยความศรัทธาของประชาชนที่บริจาคจตุปัจจัยมาใช้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้พยายามให้บริการด้านต่างๆ แก่เด็กเช่นเดียวกับกรมประชาสงเคราะห์ แต่ยังคงจัดปัจจัยต่างๆ เช่น เงิน บุคลากร องค์กรบริหารอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้วัดยังรับเด็กมาเลี้ยงดูมากเกินไป จึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างยิ่ง

พระมหาธรรมจริยา เครื่องทิพย์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของมูลนิธิหลวงพ่อดปากน้ำกับการสงเคราะห์พัฒนาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า มูลนิธิหลวงพ่อดปากน้ำมีแนวคิด รูปแบบ กลยุทธ์ในการดำเนินงานในการสงเคราะห์พัฒนาสังคม พระพุทธศาสนาและวัดปากน้ำโดยใช้หลักในการสงเคราะห์พัฒนาในรูปแบบของการสร้างให้และช่วยสร้างตามความเหมาะสม มีประธานมูลนิธิหลวงพ่อดปากน้ำที่ได้รับมอบอำนาจจากคณะกรรมการมูลนิธิฯ ให้เป็นผู้พิจารณาในการให้การสงเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ ที่ได้กำหนดไว้ในงานดำเนินงานสงเคราะห์พัฒนานั้นประกอบด้วย

1. การบริหารงานบุคคล ได้แก่การมอบอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมกับความรู้และความสามารถของบุคคลนั้น
2. ทรัพยากรที่มีส่วนร่วม ได้แก่ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรการเงิน มีมาจากศรัทธาของผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการสงเคราะห์ของมูลนิธิฯ
3. การสงเคราะห์พัฒนา ได้แก่การสงเคราะห์สังคม พระพุทธศาสนาและวัดปากน้ำให้สามารถพึ่งตนเองได้และมีพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน
4. การประเมินผลการดำเนินงาน ได้แก่การติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการมูลนิธิฯ เพื่อรับรู้ข้อดีข้อเสียในการให้การสงเคราะห์จุดเด่นในการบริหารจัดการคือการทำงานมูลนิธิในรูปแบบครอบครัว ทรัพยากรที่มีส่วนร่วมในการสงเคราะห์พัฒนานั้นก็มาจากศรัทธาใน

หลวงพ่อดำปากน้ำองค์อดีต และรักในการทำงานเพื่อสังคม พระพุทธศาสนาและวัดปากน้ำ ทางไม่หวังผลตอบแทน การดำเนินงานในการสงเคราะห์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ ที่กำหนดไว้ในขณะที่ชื่อย่อของมูลนิธิฯ คือไม่มีการประเมินผลงานที่ได้ให้การสงเคราะห์ จึงทำให้การสงเคราะห์นั้นไม่สามารถที่จะประเมินได้ ทุนทรัพย์ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมและพระพุทธศาสนา

พระมหาสมชาย เข็มสะอาด (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของวัดพัฒนาตัวอย่างในการช่วยเหลือสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีของวัดในกรุงเทพมหานครกับวัดในภาคกลาง” ผลการวิจัยพบว่า วัดมีบทบาทในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีบทบาทในการช่วยเหลือทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณอย่างเด่นชัดมาก อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าวได้ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกปัจจุบัน ผลของการศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับวัดพัฒนาตัวอย่างในกรุงเทพมหานครและวัดในภาคกลาง 12 แห่งพบว่า วัดพัฒนาตัวอย่างทั้ง 12 แห่ง จะมีบทบาทในการมุ่งเน้นพัฒนา ทางด้านอาคารสถานที่ให้ดูสะอาดร่มรื่นเป็นระบบ ตลอดจนการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมด้านต่างๆ คล้ายคลึงกัน คือบทบาทด้านพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านพัฒนาชุมชนสงเคราะห์ประชาชน เมื่อเปรียบเทียบวัดพัฒนาตัวอย่างในกรุงเทพมหานครกับวัดในภาคกลางนั้น พบว่า วัดที่มีขนาดใหญ่จะมีบทบาทและกิจกรรมมากกว่าวัดขนาดเล็ก ถึงกระนั้นทุกวัดก็ยังมีบทบาทหลัก ด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านการศึกษาและบทบาทด้านช่วยเหลือสังคม ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่าวัดพัฒนาตัวอย่างทั้ง 12 แห่ง ส่วนใหญ่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน ได้แก่ขาดความพร้อมด้านเงินในการสนับสนุน และบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการทำงานนั่นเอง เพื่อให้วัดได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่กรมการศาสนาควรจะสนับสนุนให้วัดต่างๆ ได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน

พระปลัดสามารถ ฆมฺมชาโร (2549 : 90-92) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น ได้บำเพ็ญมาโดยตลอดได้ช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชนนานับประการ โดยจัดสร้างโรงพยาบาลขนาด 400 เตียง โดยได้รับพระราชทานนามว่า “โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) ประกอบด้วยตึกอำนวยการ และตึกพักคนไข้สูง 4 ชั้น 3 อาคาร เรือนพักพยาบาลสูง 3 ชั้น 1 อาคาร และบ้านพักแพทย์ 8 หลัง สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ได้อนุญาตให้กระทรวงศึกษาธิการใช้พื้นที่วัดไร่ขิง จำนวน 49 ไร่ ก่อสร้างอาคารสำนักงาน สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา เพื่อใช้เป็นสถานที่พัฒนาความรู้ ทักษะความคิดและเทคนิคการ

บริหารงานให้กับผู้บริหารการศึกษาโดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ การก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยเปิดทำการได้เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2527 และท่านยังเป็นวิทยากรพิเศษอบรมสมาชิภาวนาบรรยายธรรมให้แก่ผู้เข้าอบรมของสถาบันทุกรัฐตั้งแต่เริ่มดำเนินการมาจนถึงทุกวันนี้ ได้ก่อสร้างอาคาร 5 ชั้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประชุมอเนกประสงค์ พร้อมมีที่พัก และเนื่องจากเป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองครบรอบ 72 พรรษา ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จึงตั้งชื่ออาคารหลังนี้ว่า “อาคารปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี” จึงนับว่าวัดไร่จิงกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจของคณะสงฆ์ให้เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่เป็นจิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาของหลวงพ่เป็น จิตคุโณ ท่านจะมีแนวทาง โดยการสร้างศรัทธา ท่านทำตนเป็นแบบอย่าง (Role Model) ให้กับคนในชุมชนสังคม ท่านเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการพัฒนาของท่านจะเป็นการพัฒนาอย่างสมดุล หรือการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) โดยมีการพัฒนามิติทางวัตถุซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานด้วยหัวใจของนักพัฒนา และในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วย โดยใช้หลักของบ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” ในการพัฒนาชุมชนตำบลบางแก้วฟ้า

อนันต์ ดอนนอก (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านวัตถุคือการพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น สร้างแหล่งน้ำ สร้างถนน เป็นต้น การพัฒนาด้านจิตใจ มีการรณรงค์ต่อต้านอบายมุข และเสริมสร้างความสามัคคี ให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในด้านการเป็นผู้สนับสนุนให้คำปรึกษา และประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการ และองค์กรเอกชนต่างๆ เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุน ให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน 2 ประการ คือ ประการที่ 1) พระสงฆ์มีแรงบันดาลใจ (inspiration) ที่เกิดจากการศึกษาหลักพุทธธรรม และพระสงฆ์มีความคุ้นเคยกับประชาชนในชุมชนมานาน ประการที่ 2) การได้รับแรงกระตุ้น (motivation) ที่เกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก หรือได้รับผลตอบแทนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) นั้น มีภารกิจ 3 ประการ คือ 1) ช่วยจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม 2) ช่วยสนับสนุนสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคม 3) สร้างสรรค์สิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นด้วยการพัฒนารอบด้าน ทั้งทางวัตถุและจิตใจบนพื้นฐานของศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ครั้งนี้ คือการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา มากขึ้นเพราะประชาชนนั้น มีการเรียนรู้ตลอดเวลาซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับประเพณีต่างๆ ของชุมชน ซึ่งพระสงฆ์ควรประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม เพราะพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ก่อให้เกิดความสำนึกร่วมกันทางสังคม ทำให้สังคมมีจุดหมายร่วมกันในการพัฒนาชุมชน

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551 : 93) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทหลวงพ่อบุญ เป็น ฐิตคุโณกับงานพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ ระบบสุขภาพอนามัย ทุกตำบล มีสถานอนามัย เพื่อดูแลเรื่องสุขภาพอนามัย บางท้องที่มีโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาลห้วยพลู ตำบลบางแก้วฟ้า ดร.พระอุดมประธาน (หลวงพ่อบุญ) เห็นความจำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องสุขภาพของชุมชนทั้งเรื่องของการดูแลรักษาและป้องกัน ได้จัดตั้งโรงพยาบาลหลวงพ่อบุญ เพื่อให้บริการของสุขภาพของชุมชนตำบลบางแก้วฟ้าและชุมชนใกล้เคียง ในแถบลุ่มน้ำนครชัยศรี โดยเฉพาะทางด้านกายภาพบำบัด ซึ่งถือเป็นโรงพยาบาลที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในเรื่องกายภาพบำบัดไปทั่วประเทศและสถานอนามัยบางแก้วฟ้าวิทยาลัยนักบริหารการแพทย์และสาธารณสุขสถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี

สุภาพร วนานูวัช (2516 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจที่ทำให้พระสงฆ์และสามเณรร่วมในการพัฒนาชุมชน ของอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น ไม่ได้เป็นกลุ่มพิเศษแตกต่างไปจากพระภิกษุและสามเณรที่ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตามความเป็นจริงแล้ว พระภิกษุสามเณรที่มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนและไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีความต้องการคล้ายคลึงกันมากในเรื่องของบุคลิกลักษณะและทัศนคติ ลักษณะของการเป็นผู้นำ ถ้าจะพิจารณาความแตกต่างของพระภิกษุและสามเณรสองประเภทนี้แล้ว จะพบว่า จะมีความแตกต่างกันน้อยมาก สำหรับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสามารถของพระภิกษุและสามเณรในเรื่องของการทำงาน ทำความเจริญให้กับชุมชนนั้น พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ในเรื่องของการทำความเจริญให้กับชุมชน ปัจจัยที่มีค้ำพุนพบว่ามีอิทธิพลในเรื่องนี้ คืออาชีพเดิม อายุ ระยะเวลาที่บวชเรียน และระยะเวลาที่อยู่วัด แต่อย่างไรก็ดีแต่ก็มีความสามารถของพระภิกษุและสามเณรในการทำความเจริญให้กับชุมชนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยทั้งที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาท้องถิ่นของพระสงฆ์ด้วย

พิสมัย ตั้งพูนสุข (2523 : 155) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบบทบาทของพระภิกษุสงฆ์และพระสงฆ์คาทอลิกที่มีต่อชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของประชาชนพล

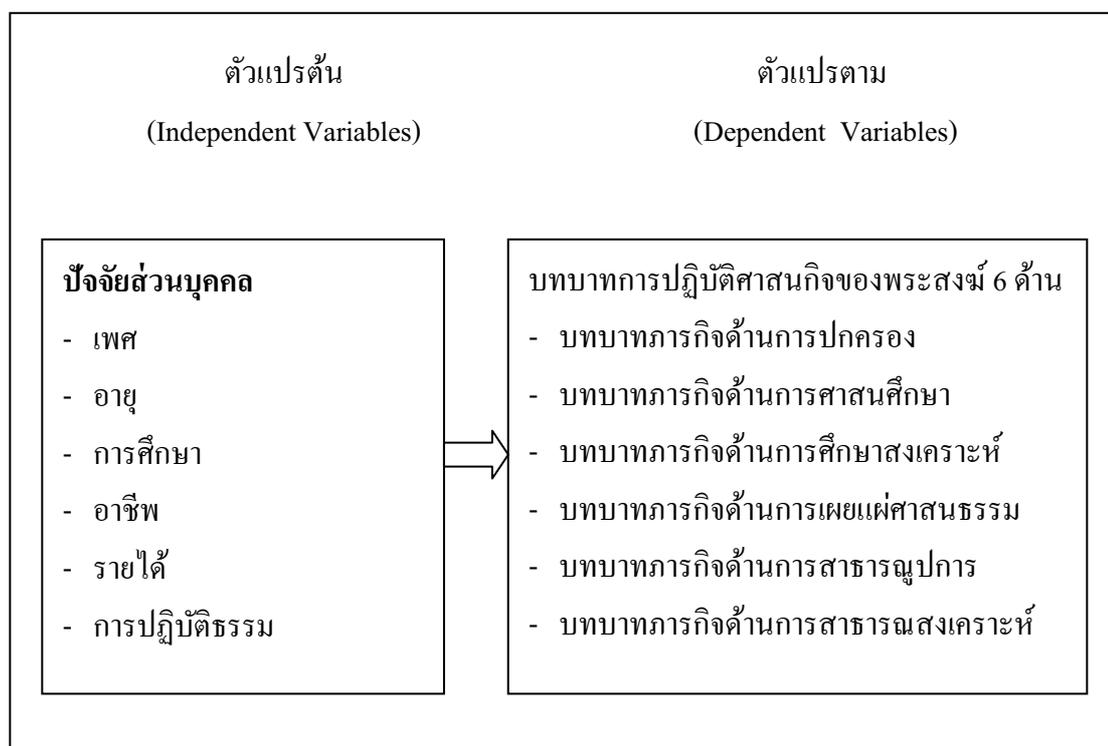
เมืองไทย ท่านย่อมมีความรับผิดชอบโดยตรงในการที่จะสั่งสอนประชาชนให้เว้นจากการทำความชั่ว ให้พยายามทำความดีและรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส บางครั้งท่านก็เป็นผู้นำให้สละแรงงาน ร่วมกันในการสร้างถนน บ่อน้ำ ศาลาและอื่นๆ ซึ่งความเคารพนับถือในพระสงฆ์ทำให้ประชาชน ร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้านด้วยความสามัคคีและเต็มใจจนประสบผลสำเร็จมานานแล้ว ด้านงาน สงเคราะห์ งานที่พระสงฆ์ทำโดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นหลัก ส่วนการสงเคราะห์ ทางวัตถุก็มีได้โดยอ้อม ด้านการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจาก ผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันเป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป บทบาทที่นำมากล่าวเป็นตัวอย่างคือ

1. เป็นที่พึ่งทางจิตใจ การประพุดติเป็นตัวอย่าง ที่อยู่วัดวาอารามร่มรื่นเป็น องค์กรประกอบหล่อเลี้ยงทางจิตใจ
2. ให้การแนะนำทางจิตใจ เช่นเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ เพราะพระเป็น ผู้มีศีล ประชาชนจึงถือว่าท่านเป็นที่ปรึกษาได้สะดวกและสนิทใจ
3. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่จะทำได้ เช่น ทางวิชาการแก่ลูกศิษย์และ ประชาชนทั่วไป
4. ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนา นั้น ได้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นอยู่แล้วแต่เดิม หากท่านเป็นศูนย์กลางและท่านมีโอกาส เตรียมความพร้อม ท่านก็อาจเป็นปิดช่องว่างที่มีอยู่ในการพัฒนาและจะเป็นผู้นำที่ดีได้
5. การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ประเภทพิธีกรรมต่างๆ สนับสนุน ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ เนื่องในโอกาสเทศกาลต่างๆ

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทบาทภารกิจ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของประชาชน มีพุทธพจน์ว่า ท่านจงทำ เพื่อประโยชน์แก่อกุลสงเคราะห์แก่ชาวโลกด้วยเถิด ปรัชญาพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์ คำสอนของพระพุทธศาสนายังเป็นประโยชน์ช่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ พระสงฆ์หลายรูปมีชื่อเสียงคนรู้จักและศรัทธาท่าน ในการช่วยเหลือสังคมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นงาน สาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์โดยตรง เช่นงานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและเด็กยากไร้ จัดตั้ง มูลนิธิช่วยเหลือสังคม และมีบทบาทในการพัฒนา สร้างถนน บ่อน้ำ การแพทย์และสาธารณสุข สถานสงเคราะห์คนชราทางด้านอาคารสถานที่ให้ดูสะอาดร่มรื่นจัดเป็นระบบ ตลอดจนแบ่งเขต พุทธาวาส สังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์อย่างชัดเจน จากการได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้านผู้วิจัยได้ประมวล รวบรวมสรุป และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการประยุกต์ให้เข้ากับงานวิจัย คือ

การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐมไว้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังและเปรียบเทียบความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ในการดำเนินการวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสามพราน และอำเภอพุทธมณฑล รวมทั้งสิ้น 843,599 คน (วันที่ 31 ธันวาคม 2551)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสามพราน และอำเภอพุทธมณฑล รวมทั้งสิ้น 400 คน

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ได้เลือกเทคนิคการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของยามาเน่ (Yamane 1988, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 284 - 285) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้ความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5 โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละตำบล

N = จำนวนประชากรของแต่ละตำบล

E = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้ (.05)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{843,599}{1 + (843,599 (0.05)^2)}$$

$$= 400 \text{ คน}$$

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้จำนวน 19 ตำบล แต่เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องชัดเจนง่ายต่อการวิจัยจึงใช้จำนวน 19 ตำบล เป็นตัวแทนในการกรอกแบบสอบถาม และเพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิจัยครอบคลุมทุกอำเภอ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละอำเภอ โดยการเทียบบัญชีใดรายครั้ง จากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มจาก 3 อำเภอ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวน ตำบล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1.	คอนตอม	4	56
2.	บางเลน	7	102
3.	สามพราน	8	242
รวม 3 อำเภอ		19	400

ที่มา : สำนักทะเบียนกลาง, กรมการปกครอง, จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2551 [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2552, เข้าถึงได้จาก http://www.dopa.go.th/xstat/p5173_06.html

ผู้วิจัยดำเนินการสุ่ม ดังนี้

1. สุ่มพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งมี 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสสามพราน อำเภอพุทธมณฑล มาร้อยละ 3.5 ด้วยการจับฉลากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้ 3 อำเภอ คือ อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน และอำเภอสสามพราน

2. สุ่มตำบลที่อยู่ในอำเภอดอนตูม มี 8 ตำบล เขตอำเภอบางเลน มี 15 ตำบล อำเภอสสามพราน 16 ตำบล ด้วยการจับฉลากร้อยละ 50 ได้ 19 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยด้วน ตำบลบ้านหลวง ตำบลดอนรวก ตำบลดอนพุทรา ตำบลนราภิรมย์ ตำบลคลองนกระทุง ตำบลบางไทรป่า ตำบลลำพญา ตำบลบางระกำ ตำบลหินมูล ตำบลดอนตูม ตำบลทรงคนอง ตำบลบางเตย ตำบลสามพราน ตำบลบางช้าง ตำบลไร่ขิง ตำบลคลองใหม่ ตำบลตลาดจินดา และตำบลคลองจินดา การสุ่มกลุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอนนี้ใช้วิธี (Multi-stage Random Sampling) โดยใช้สูตรยามานะ (Yamane 1988, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 284 - 285) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ขอมให้ความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5

3. สุ่มพุทธศาสนิกชนมาจากสัดส่วนของประชากรที่ได้มา ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและตัวอย่างในแต่ละตำบล

อำเภอ	ตำบล	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
คอนตูม	1. ตำบลห้วยด้วน	3,598	12
	2. ตำบลบ้านหลวง	4,256	14
	3. ตำบลคอนรวก	3,711	12
	4. ตำบลคอนพุทธา	5,129	17
บางเลน	5. ตำบลนราภิรมย์	4,847	16
	6. ตำบลคลองนกกระทุง	3,781	13
	7. ตำบลบางไทรป่า	4,154	14
	8. ตำบลลำพญา	2,507	8
	9. ตำบลบางระกำ	4,607	15
	10. ตำบลหินมูล	5,973	20
	11. ตำบลคอนตูม	4,815	16
สามพราน	12. ตำบลทรงคนอง	4,811	16
	13. ตำบลบางเตย	4,014	14
	14. ตำบลสามพราน	4,723	16
	15. ตำบลบางช้าง	7,744	26
	16. ตำบลไร่จิง	23,585	79
	17. ตำบลคลองใหม่	8,350	28
	18. ตำบลตลาดจินดา	7,492	25
	19. ตำบลคลองจินดา	11,590	39
รวม 3 อำเภอ	19 ตำบล	119,687 คน	400 คน

หมายเหตุ จำนวนประชากรที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างของตำบลที่ถูกเลือกมา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น (Independent Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1.1.1 เพศ

1.1.2 อายุ

1.1.3 การศึกษา

1.1.4 อาชีพ

1.1.5 รายได้

1.1.6 การปฏิบัติธรรม

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

บทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน

1. บทบาทภารกิจด้านการปกครอง
2. บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา
3. บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
5. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ
6. บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวความคิด พร้อมทฤษฎี วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลตามแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพุทธศาสนิกชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการปฏิบัติธรรม แบบสอบถามเป็นลักษณะแบบกำหนดตัวเลือก (Forced Choice) มีจำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม บทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยวัดความคาดหวังเป็น 5 ระดับ

- 5 หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับมาก

3 หมายถึง บทบาทตรงกับความคิดหวังในระดับปานกลาง

2 หมายถึง บทบาทตรงกับความคิดหวังในระดับน้อย

1 หมายถึง บทบาทตรงกับความคิดหวังในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 สอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม ต่อกระบวนการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended)

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการศึกษาครั้งนี้ สามารถตรวจสอบวัดได้ตรงตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี แนวคิด หลักการ หนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

2. นำแบบสอบถามให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. นำแบบสอบถามไปสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมครบถ้วนของเนื้อหาในประเด็นสาระสำคัญตรงตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด ความเหมาะสมของสำนวนภาษา พิจารณาปรับปรุงแก้ไข หากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มีความเหมาะสมสอดคล้อง ให้ + 1 คะแนน

ไม่สอดคล้อง ให้ - 1 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 0 คะแนน

แล้วนำมาหาค่าความสอดคล้อง (IOC) จากสูตร
$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยพิจารณาเลือกประเด็นที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถาม มีความสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มพฤติกรรมสามารถนำไปใช้ได้ โดยผลการวิเคราะห์ แบบสอบถามการวิจัย ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง .67 ถึง 1 แสดงว่าข้อคำถาม สามารถนำไปใช้ได้

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ มาทำการแก้ไขปรับปรุง และขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปตรวจสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับพุทธศาสนิกชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่อำเภอ กำแพงแสน จำนวน 30 คน

6. นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยวิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ 2548 : 69 - 70)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_p^2} \right]$$

α	=	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
K	=	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
s_i^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
s_p^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการปกครอง เท่ากับ =.9213
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา เท่ากับ =.9333
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เท่ากับ =.8654
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เท่ากับ =.8405
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เท่ากับ =.9090
ค่าความเชื่อมั่น		บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ เท่ากับ =.9314

7. จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บและรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการ โรงเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามในครั้งนี้ลงไปพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ให้ครบตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดไว้
4. เมื่อถึงกำหนดผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยได้รับครบถ้วนและสมบูรณ์
5. รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
6. ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม 2009

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และใช้สถิติดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการปฏิบัติธรรม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. นำข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งรายด้านและรวมทุกด้านในภาพรวม แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	ความคาดหวังในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	ความคาดหวังในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	ความคาดหวังในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	ความคาดหวังในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ความคาดหวังในระดับมากที่สุด

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพศ ใช้สถิติทดสอบ (t – test) อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การปฏิบัติธรรม และใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ LSD

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม ต่อกระบวนการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended) มาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ.2552 จำนวน 400 คน นำมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย 9 ตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 8 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 9 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งเสนอผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม

	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ			
	ชาย	133	33.25
	หญิง	267	66.75
	รวม	400	100.00
2.อายุ			
	ต่ำกว่า 20 ปี	122	30.50
	20 - 40 ปี	138	34.50
	41 ปีขึ้นไป	140	35.00
	รวม	400	100.00
3.ระดับการศึกษา			
	ประถม/มัธยมศึกษา	263	65.75
	ปวช. ปวส. อนุปริญญา	26	6.50
	ปริญญาตรี	98	24.50
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	3.25
	รวม	400	100.00
4.อาชีพ			
	นักเรียนนักศึกษา	123	30.75
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	8.25
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อาชีพ	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
	พนักงานบริษัท	32	8.00
	กลุ่มแม่บ้าน	15	3.75
	เกษตรกร	50	12.50
	ครูอาจารย์	70	17.50
	รับจ้าง	65	16.25
	รวม	400	100.00
	5.รายได้เฉลี่ย/เดือน		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	41.25
	5,001-10,000 บาท	123	30.75
	10,001-20,000 บาท	26	6.50
	20,001-30,000 บาท	29	7.25
	30,000 บาทขึ้นไป	57	14.25
	รวม	400	100.00
6.การปฏิบัติธรรม			
	ต่ำกว่า 1 ปี	275	68.75
	1-5 ปี	84	21.00
	6-10 ปี	14	3.50
	10 ปีขึ้นไป	27	6.75
	รวม	400	100.00

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลส่วนบุคคล ของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดนครปฐม พบว่า พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 66.75 และเป็นเพศชาย จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง ช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 ช่วงอายุ 20 – 40 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 รองลงมาเป็น ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา จำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 65.75 รองลงมา ระดับปริญญาตรี

จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.50 ระดับปวช./ปวส./อนุปริญญา จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 ระดับการศึกษาที่น้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.25 อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน, นักศึกษา จำนวน 123 คิดเป็นร้อยละ 30.75 รองลงมา ครู อาจารย์ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และอาชีพรับจ้าง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.25 รองลงมา 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือนจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 และรายได้ 30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 การปฏิบัติธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นระยะเวลา ต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมา ระยะเวลา 1 – 5 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 ระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 และน้อยที่สุด ระยะเวลา 6 – 10 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติ ศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติ
ศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของ พุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง

บทบาทภารกิจด้านการปกครอง	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมเพื่อความเรียบร้อยดีงาม	4.09	.852	มาก	6
2. กวดขันระเบียบวินัยพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้อยู่ในกรอบ แห่งพระธรรมวินัยของสงฆ์	4.16	.863	มาก	4
3. ออกกฎระเบียบ กติกา ของวัดเพื่อความผาสุกแห่งพระภิกษุ สามเณร (ภายในวัดนั้นๆ)	4.09	.920	มาก	6
4. ดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดย ชอบตามพระธรรมวินัย	4.22	.898	มาก	3
5. ดูแลสอดส่องอุบาสก อุบาสิกา ที่อยู่ในวัดให้ประพฤติ ปฏิบัติ โดย ชอบตามพระธรรมวินัย	4.06	.894	มาก	9
6. กำหนดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุก 8 คำ 15 คำ	3.98	.904	มาก	12
7. กำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตร สวดมนต์ เช้า - เย็น	4.28	.873	มาก	1
8. กำหนดให้มีการลงอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ทุกๆกึ่งเดือนภายในวัด	4.05	.897	มาก	10
9. กำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็น ประจำ	4.25	.882	มาก	2
10. อบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัด หลังเวลาทำวัตรเช้า - เย็น	4.01	.907	มาก	11
11. อบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัดและนักศึกษาที่พักอยู่ในวัดพร้อมกับให้ มีการไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน	4.12	.931	มาก	5
12. อบรมอุบาสก - อุบาสิกา ที่มารักษาอุโบสถศีลในวันพระ (ธรรมสวนะ)	4.07	.836	มาก	8
รวมเฉลี่ย	4.11	.661	มาก	-

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การกำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ เช้า-เย็น เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .873) รองลงมาคือ การกำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .882) การดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .898) และเรื่องที่มีความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การกำหนดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุก 8 คำ 15 คำ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .904)

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา

บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ส่งเสริม/สนับสนุนพระภิกษุสามเณรศึกษาพระไตรปิฎกด้วยตนเอง	3.96	.856	มาก	8
2. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตีโร โท เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	4.24	.829	มาก	1
3. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกบาลี เปรียญธรรมประโยค 1-9 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	4.01	.858	มาก	6
4. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษา ม. 1-6 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	4.03	.845	มาก	5
5. สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ภิกษุและสามเณรที่มีความประพฤติดี และเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา	4.12	.885	มาก	3
6. สนับสนุนทุนการศึกษาแก่อุบาสก อุบาสิกาที่มีความประพฤติดี และเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา	4.12	.850	มาก	3
7. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดอบรมธรรมและบาลีก่อนสอบเป็นเวลา 15 วัน	3.94	.906	มาก	10
8. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดสอบแผนกธรรมและแผนกบาลี	3.94	.865	มาก	10
9. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการศึกษาระดับประถม - อุดมศึกษา	4.16	.894	มาก	2
10. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนแผนกธรรมและแผนกบาลี	3.94	.878	มาก	10

ตารางที่ 5 (ต่อ)

บทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษา	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
11. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร	3.96	.856	มาก	9
12. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งอุทยานการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร	3.93	.892	มาก	13
13. ส่งเสริม/สนับสนุนครุภัณฑ์ - อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร	4.01	.867	มาก	7
รวมเฉลี่ย	4.03	.653	มาก	-

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษาของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตีร์โท เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .829) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการศึกษาระดับประถม - อุดมศึกษา เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .894) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ภิกษุและสามเณรที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .885) และความคาดหวังที่น้อยที่สุดคือ การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งอุทยานการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร เป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .882)

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของ พุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์

บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ส่งเสริม/สนับสนุนจุดปัจจัยแก่ครูสอนปริยัติธรรม - จริยธรรม ในโรงเรียน	4.12	.843	มาก	4
2. ส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนการสอนธรรม แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป	4.24	.748	มาก	2
3. แจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน	4.25	.866	มาก	1
4. สนับสนุนจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนและประชาชน เพื่อได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา	4.16	.880	มาก	3
5. สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประชาชนทั่วไปได้ศึกษา	3.99	.884	มาก	7
6. สนับสนุนทุนจัดสร้างอาคาร โรงเรียนให้แก่สถาบันการศึกษา	4.11	.867	มาก	6
7. ส่งเสริม/สนับสนุนครูภिक्ष์- อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียน	4.12	.889	มาก	4
รวมเฉลี่ย	4.14	.678	มาก	-

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน เป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .866) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนการสอนธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .748) การสนับสนุนจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนและประชาชน เพื่อได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .880) และความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประชาชนทั่วไปได้ศึกษา ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .884)

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	4.14	.794	มาก	5
2. มีเทศน์ทุกวันพระทั้งในพรรษาและนอกพรรษาแก่ประชาชนทั่วไป	4.12	.776	มาก	7
3. ส่งเสริมการอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อนำไปใช้ชีวิตประจำวัน	4.13	.820	มาก	6
4. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนหนุนการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชน	4.01	.860	มาก	9
5. ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	4.24	.782	มาก	3
6. มีการรักษาอุโบสถศีล บวชเนกขัมมบารมีปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	4.06	.814	มาก	8
7. มีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา	4.41	.787	มาก	1
8. มีการทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน	4.40	.778	มาก	2
9. ส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท เข้าค่ายอบรมธรรมแก่เยาวชน	4.21	.842	มาก	4
10. ส่งเสริมจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์, แผ่นพับ, สติกเกอร์ เว็บไซต์, เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	3.99	.893	มาก	10
รวมเฉลี่ย	4.17	.622	มาก	-

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .787) รองลงมาคือ การทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .778) การส่งเสริม/สนับสนุนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .782) และความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การส่งเสริมจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์, แผ่นพับ, สติกเกอร์ เว็บไซต์, เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .893)

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ

บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ	4.07	.832	มาก	3
2. ส่งเสริม/สนับสนุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นต่างๆ ภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ	4.07	.832	มาก	3
3. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างศาลาอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด	4.00	.824	มาก	6
4. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยของอุบาสกอุบาสิกาผู้มารักษาศูโบสถศีล	3.90	.872	มาก	10
5. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม (มาอยู่ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม 5 - 7 วัน)	3.83	.873	มาก	12
6. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างโรงทานสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม	3.90	.914	มาก	10
7. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาหลักธรรม	4.09	.816	มาก	2
8. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้าง ฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญกุศล	3.96	.832	มาก	8
9. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างกำแพงวัด เพื่อเป็นรั้วรอบขอบชิดของวัด	4.01	.883	มาก	5
10. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด	3.98	.865	มาก	7
11. ส่งเสริม/สนับสนุนการจัดตั้งอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรมสำหรับผู้มาแสวงบุญ	3.94	.885	มาก	9
12. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาแยกเป็นสัดส่วน	4.24	.795	มาก	1
รวมเฉลี่ย	3.99	.635	มาก	-

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา

สำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .795) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาหลักธรรม เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .816) การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุ สิ่งที่เป็นภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .832) และน้อยที่สุดคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม(มาอยู่ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม 5 -7 วัน) ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = .873)

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
1. ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างสถานอนามัย สร้างโรงพยาบาล	3.99	.933	มาก	7
2. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง	3.92	.917	มาก	11
3. ส่งเสริม/สนับสนุนให้หน่วยราชการต่างๆ ใช้พื้นที่ของวัด เป็นสาธารณประโยชน์	3.94	.843	มาก	9
4. ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างโรงกรองน้ำประปาสำหรับดื่ม/ใช้ให้กับชุมชน	4.00	.896	มาก	6
5. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ศึกษาให้แก่ราชการ เช่น โรงเรียนประถม และมัธยม เป็นต้น	4.07	.897	มาก	2
6. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร อาหาร - มรณภาพ อำเภอบางเลน	4.04	.832	มาก	3
7. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม	4.12	.857	มาก	1
8. สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย	4.02	.936	มาก	4
9. สมทบทุนส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเรียน (ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด)	3.99	1.025	มาก	8
10. สมทบทุนโรงพยาบาลสงฆ์	4.02	.918	มาก	4

ตารางที่ 9 (ต่อ)

บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	ค่าสถิติ		ระดับ	ลำดับ
	($\bar{X}$)	(S.D.)		
11. สมทบทุนกองทุนส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม	3.93	.921	มาก	10
รวมเฉลี่ย	4.00	.667	มาก	-
ภาพรวมการปฏิบัติศาสนกิจ	4.08	.547	มาก	

ภาพรวมการปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .547)

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบอภิไภย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .857) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ศึกษาให้แก่ราชการ เช่น โรงเรียนประถมและมัธยม เป็นต้น เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .897) การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรอาพาธ-มรณภาพ อำเภอบางเลน เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .832) และน้อยที่สุดคือ การส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .917)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าที (t-test) และ One – way ANOVA ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

การปฏิบัติศาสนกิจ	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t
ภารกิจด้านการปกครอง	ชาย	4.16	.584	1.103
	หญิง	4.09	.696	
ภารกิจด้านการศาสนาศึกษา	ชาย	4.03	.622	.093
	หญิง	4.03	.669	
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ชาย	4.15	.628	.178
	หญิง	4.13	.703	
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ชาย	4.16	.616	.345
	หญิง	4.18	.625	
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ชาย	4.00	.575	.074
	หญิง	4.00	.664	
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ชาย	3.98	.583	.448
	หญิง	4.01	.706	
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ชาย	4.08	.491	.135
	หญิง	4.07	.573	

จากตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองไม่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับ

นัยสำคัญทางสถิติ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนา พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามอายุ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของ พุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ

การปฏิบัติศาสนกิจ	อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการปกครอง	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.05	.632	มาก
	20 – 40 ปี	138	4.10	.672	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	4.18	.674	มาก
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.09	.596	มาก
	20 – 40 ปี	138	3.97	.639	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	4.03	.712	มาก
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.26	.563	มาก
	20 – 40 ปี	138	4.11	.708	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	4.07	.729	มาก
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.27	.542	มาก
	20 – 40 ปี	138	4.13	.644	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	4.13	.658	มาก
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.19	.560	มาก
	20 – 40 ปี	138	3.92	.613	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	3.91	.684	มาก
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.18	.640	มาก
	20 – 40 ปี	138	3.92	.656	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	3.92	.674	มาก
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ต่ำกว่า 20 ปี	122	4.18	.506	มาก
	20 – 40 ปี	138	4.03	.542	มาก
	41 ปีขึ้นไป	140	4.04	.577	มาก

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า ภารกิจด้านการปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุ ต่ำกว่า 20 ปี อายุ 20 – 40 ปี และอายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, $\bar{X} = 4.10$ และ $\bar{X} = 4.18$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศาสนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี อายุ 20 – 40 ปี และอายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, $\bar{X} = 3.97$ และ $\bar{X} = 4.03$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปีอายุ 20 – 40 ปี และอายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, $\bar{X} = 4.11$ และ $\bar{X} = 4.07$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปีอายุ 20–40 ปี และอายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, $\bar{X} = 4.13$ และ $\bar{X} = 4.13$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี อายุ 20 – 40ปี อายุ 41 – 60 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $\bar{X} = 3.92$ และ $\bar{X} = 3.91$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปีอายุ 20–40ปี อายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $\bar{X} = 3.92$ และ $\bar{X} = 3.92$ ตามลำดับ)

การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปีอายุ 20–40 ปี อายุ 41 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $\bar{X} = 4.03$ และ $\bar{X} = 4.04$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอายุ

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.086	.543	1.244
	ภายในกลุ่ม	397	173.349	.437	
	รวม	399	174.435		
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	.968	.484	1.134
	ภายในกลุ่ม	397	169.372	.427	
	รวม	399	170.340		
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	2	2.595	1.297	2.844
	ภายในกลุ่ม	397	181.098	.456	
	รวม	399	183.693		

ตารางที่ 12 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.719	.860	2.238
	ภายในกลุ่ม	397	152.476	.384	
	รวม	399	154.195		
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	2	6.361	3.180	8.177*
	ภายในกลุ่ม	396	154.417	.389	
	รวม	399	160.778		
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	2	5.813	2.907	6.724*
	ภายในกลุ่ม	397	171.332	.432	
	รวม	399	177.413		
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระหว่างกลุ่ม	2	1.733	.867	2.927
	ภายในกลุ่ม	397	117.532	.296	
	รวม	399	119.265		

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 12 พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

การปฏิบัติศาสนกิจ	อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี ($\bar{X} = 4.19$)	20 – 40 ปี ($\bar{X} = 3.92$)	41 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.91$)
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า 20 ปี ($\bar{X} = 4.19$)	-		
	20 – 40 ปี ($\bar{X} = 3.92$)	.2647*	-	
	41 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.91$)	.2821*	.0174	-
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า 20 ปี ($\bar{X} = 4.18$)	-		
	20 – 40 ปี ($\bar{X} = 3.92$)	.2570*	-	
	41 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.92$)	.2663*	.0093	-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 13 พบว่า อายุของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ 20 – 40 ปี ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.92$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป

($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.91$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

อายุของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่อายุ 20 – 40 ปี ($\bar{X} = 4.18$ และ $\bar{X} = 3.92$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่อายุ 41 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 4.18$ และ $\bar{X} = 3.92$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษา

การปฏิบัติศาสนกิจ	ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการปกครอง	ประถม/มัธยม	263	4.10	.664	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.95	.636	มาก
	ปริญญาตรี	98	4.16	.673	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.36	.525	มาก
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ประถม/มัธยม	263	4.04	.644	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.78	.639	มาก
	ปริญญาตรี	98	4.07	.688	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.06	.557	มาก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการ ศึกษาสงเคราะห์	ประถม/มัธยม	263	4.18	.657	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.97	.738	มาก
	ปริญญาตรี	98	4.06	.755	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.35	.487	มาก
ภารกิจด้านการ เผยแผ่ศาสนาธรรม	ประถม/มัธยม	263	4.20	.601	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.94	.707	มาก
	ปริญญาตรี	98	4.14	.659	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.24	.514	มาก
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	ประถม/มัธยม	263	4.06	.588	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.80	.587	มาก
	ปริญญาตรี	98	3.86	.737	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.01	.633	มาก
ภารกิจด้านการ สาธารณสงเคราะห์	ประถม/มัธยม	263	4.04	.665	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.87	.620	มาก
	ปริญญาตรี	98	3.91	.688	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.05	.582	มาก
การปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์	ประถม/มัธยม	263	4.10	.535	มาก
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	26	3.88	.544	มาก
	ปริญญาตรี	98	4.03	.586	มาก
	สูงกว่าปริญญาตรี	13	4.18	.408	มาก

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าภารกิจด้านการปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม ปวช./ปวส./อนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $\bar{X} = 3.95$, $\bar{X} = 4.16$ และ $\bar{X} = 4.36$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศาสนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม ปวช./ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, $\bar{X} = 3.78$, $\bar{X} = 4.07$ และ $\bar{X} = 4.06$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม ปวช./ปวส./อนุปริญญา, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $\bar{X} = 3.97$, $\bar{X} = 4.06$ และ $\bar{X} = 4.35$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม, ปวช./ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $\bar{X} = 3.94$, $\bar{X} = 4.14$ และ $\bar{X} = 4.24$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณูปการกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม, ปวช./ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, $\bar{X} = 3.80$, $\bar{X} = 3.86$ และ $\bar{X} = 4.01$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม, ปวช./ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, $\bar{X} = 3.87$, $\bar{X} = 3.91$ และ $\bar{X} = 4.05$ ตามลำดับ)

การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษา ประถม/มัธยม, ปวช./ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $\bar{X} = 3.88$, $\bar{X} = 4.03$ และ $\bar{X} = 4.18$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามระดับการศึกษา

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	3	1.742	.581	1.331
	ภายในกลุ่ม	396	172.694	.436	
	รวม	399	174.435		
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	1.773	.591	1.388
	ภายในกลุ่ม	396	168.567	.426	
	รวม	399	170.340		
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	3	2.429	.810	1.769
	ภายในกลุ่ม	396	181.264	.458	
	รวม	399	183.693		
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.750	.583	1.516
	ภายในกลุ่ม	396	152.445	.385	
	รวม	399	154.195		
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	3	3.963	1.321	3.336*
	ภายในกลุ่ม	396	156.815	.396	
	รวม	399	160.778		
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	3	1.703	.568	1.279
	ภายในกลุ่ม	396	175.710	.444	
	รวม	399	177.413		
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระหว่างกลุ่ม	3	1.472	.491	1.650
	ภายในกลุ่ม	396	117.793	.297	
	รวม	399	119.265		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 14 พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ
ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

การปฏิบัติศาสนกิจ	ระดับการศึกษา	ประถม/ มัธยม ($\bar{X} = 4.07$)	ปวช./ปวส./ อนุปริญญา ($\bar{X} = 3.80$)	ปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.86$)	สูงกว่า ปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.01$)
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	ประถม/มัธยม ($\bar{X} = 4.07$)	-			
	ปวช./ปวส./ อนุปริญญา ($\bar{X} = 3.80$)	.2630*	-		
	ปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.86$)	.2018*	-.0612	-	
	สูงกว่าปริญญา ตรี ($\bar{X} = 4.01$)	.0547	-.2083	-.1472	-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 16 พบว่าระดับการศึกษาของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาระดับประถม/มัธยม ความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับ ปวช./ปวส./อนุปริญญา ($\bar{X} = 4.07$ และ $\bar{X} = 3.80$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาระดับประถม/มัธยม ความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.07$ และ $\bar{X} = 3.86$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามอาชีพ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอาชีพ

การปฏิบัติศาสนกิจ	อาชีพ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการปกครอง	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.07	.640	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	4.28	.730	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	4.29	.429	มาก
	พนักงานบริษัท	32	4.05	.633	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.11	.552	มาก
	เกษตรกร	50	4.13	.709	มาก
	ครู อาจารย์	70	4.17	.649	มาก
	รับจ้าง	65	4.04	.715	มาก
ภารกิจด้านการศึกษา	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.10	.597	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	4.06	.676	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.84	.581	มาก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	อาชีพ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการ ศาสนศึกษา	พนักงานบริษัท	32	3.91	.557	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.00	.620	มาก
	เกษตรกร	50	3.87	.734	มาก
	ครู อาจารย์	70	4.10	.688	มาก
	รับจ้าง	65	4.01	.697	มาก
ภารกิจด้านการ ศึกษาสงเคราะห์	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.25	.567	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	4.21	.763	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.94	.631	มาก
	พนักงานบริษัท	32	4.03	.625	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.20	.550	มาก
	เกษตรกร	50	4.16	.815	มาก
	ครู อาจารย์	70	4.04	.749	มาก
	รับจ้าง	65	4.06	.682	มาก
ภารกิจด้านการ เผยแผ่ศาสนาธรรม	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.28	.546	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	4.20	.662	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.98	.546	มาก
	พนักงานบริษัท	32	3.96	.694	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.19	.512	มาก
	เกษตรกร	50	4.07	.623	มาก
	ครู อาจารย์	70	4.16	.667	มาก
	รับจ้าง	65	4.19	.667	มาก
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.19	.557	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	3.77	.757	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.70	.696	มาก
	พนักงานบริษัท	32	3.91	.546	มาก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	อาชีพ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.02	.510	มาก
	เกษตรกร	50	3.87	.581	มาก
	ครู อาจารย์	70	3.91	.698	มาก
	รับจ้าง	65	4.04	.655	มาก
ภารกิจด้านการ สาธารณสงเคราะห์	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.18	.638	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	3.95	.675	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.81	.787	มาก
	พนักงานบริษัท	32	3.85	.714	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.02	.619	มาก
	เกษตรกร	50	3.91	.679	มาก
	ครู อาจารย์	70	3.92	.659	มาก
	รับจ้าง	65	3.95	.646	มาก
การปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์	นักเรียน,นักศึกษา	123	4.18	.507	มาก
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	4.08	.589	มาก
	เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ	12	3.92	.471	มาก
	พนักงานบริษัท	32	3.95	.525	มาก
	กลุ่มแม่บ้าน	15	4.09	.456	มาก
	เกษตรกร	50	4.00	.614	มาก
	ครู อาจารย์	70	4.05	.570	มาก
	รับจ้าง	65	4.05	.552	มาก

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า ภารกิจด้านการปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ เจ้าของธุรกิจ/นักธุรกิจ,ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ, และครูอาจารย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, $\bar{X} = 4.28$ และ $\bar{X} = 4.17$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศาสนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา, ครู อาจารย์ และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $\bar{X} = 4.10$ และ $\bar{X} = 4.06$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มแม่บ้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, $\bar{X} = 4.21$ และ $\bar{X} = 4.20$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ, กลุ่มแม่บ้าน และรับจ้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, $\bar{X} = 4.20$, $\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 4.19$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา,รับจ้างและกลุ่มแม่บ้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $\bar{X} = 4.04$ และ $\bar{X} = 4.02$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน, ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และรับจ้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $\bar{X} = 4.02$, $\bar{X} = 3.95$ และ $\bar{X} = 3.95$ ตามลำดับ)

การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอาชีพ นักเรียน,นักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $\bar{X} = 4.09$ และ $\bar{X} = 4.08$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 18 แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามอาชีพ

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	7	2.170	.310	0.705
	ภายในกลุ่ม	392	172.265	.439	
	รวม	399	174.435		
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	7	3.322	.475	1.114
	ภายในกลุ่ม	392	167.018	.426	
	รวม	399	170.340		
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	7	4.065	.581	1.267
	ภายในกลุ่ม	392	179.628	.458	
	รวม	399	183.693		

ตารางที่ 18 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการ เผยแผ่ศาสนาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	7	3.714	.531	1.382
	ภายในกลุ่ม	392	150.482	.384	
	รวม	399	154.195		
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	7	8.722	1.246	3.212*
	ภายในกลุ่ม	392	152.055	.388	
	รวม	399	160.778		
ภารกิจด้านการ สาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	7	6.013	.859	1.965
	ภายในกลุ่ม	392	171.400	.437	
	รวม	399	177.413		
การปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์	ระหว่างกลุ่ม	7	2.413	.345	1.156
	ภายในกลุ่ม	392	116.852	.298	
	รวม	399	119.265		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 18 พบว่า ภารกิจด้านการปกครอง พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านสาธารณูปการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณ
สงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของ
พระสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของ
พระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธีLSD

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	อาชีพ	นักเรียน นักศึกษา ($\bar{X}$ =4.19)	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X}$ =3.77)	เจ้าของ กิจการ/นัก ธุรกิจ ($\bar{X}$ =3.70)	พนักงาน บริษัท ($\bar{X}$ =3.91)	กลุ่ม แม่บ้าน ($\bar{X}$ =4.02)	เกษตรกร ($\bar{X}$ =3.87)	ครูอาจารย์ ($\bar{X}$ =3.91)	รับจ้าง ($\bar{X}$ =4.04)
ภารกิจด้าน การ สาธารณ ูปการ	นักเรียน นักศึกษา ($\bar{X}$ =4.19)	-							
	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X}$ = 3.77)	.4111*	-						
	เจ้าของ กิจการ/นัก ธุรกิจ ($\bar{X}$ =3.70)	.4849*	.0739	-					
	พนักงาน บริษัท ($\bar{X}$ =3.91)	.2723*	-.1388	-.2127	-				
	กลุ่ม แม่บ้าน ($\bar{X}$ =4.02)	.1696	-.2414	-.3153	-.1026	-			
	เกษตรกร ($\bar{X}$ =3.87)	.3163*	-.0947	-.1686	.0441	.1467	-		
	ครูอาจารย์ ($\bar{X}$ =3.91)	.2720*	-.1390	-.2129	-.0002	.1024	-.0443	-	
	รับจ้าง ($\bar{X}$ = 4.04)	.1440	-.2671*	-.3409	-.1282	-.0256	-.1723	-.1280	-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 19 พบว่าอาชีพของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาท
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

โดยพุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน, นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.77$ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน, นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.70$ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน, นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า พนักงานบริษัท ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.91$ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน, นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า เกษตรกร ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.87$ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน, นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า ครูอาจารย์ ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.91$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพรับจ้าง มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่า ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = 4.04$ และ $\bar{X} = 3.77$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามรายได้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ จำแนกตามรายได้

การปฏิบัติศาสนกิจ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการปกครอง	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.02	.652	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	4.24	.554	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.97	.952	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	4.26	.493	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	4.09	.771	มาก

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.03	.645	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	4.10	.589	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.67	.766	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	4.12	.513	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	3.96	.768	มาก
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.17	.614	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	4.25	.625	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.84	.843	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	4.05	.655	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	4.01	.836	มาก
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.22	.556	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	4.21	.592	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.80	.826	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	4.22	.509	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	4.10	.732	มาก
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.14	.556	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	3.97	.581	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.70	.616	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	3.97	.832	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	3.79	.753	มาก
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.13	.630	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	3.97	.665	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.61	.608	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	3.93	.782	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	3.91	.662	มาก

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ต่ำกว่า 5,000 บาท	165	4.12	.516	มาก
	5,001 – 10,000 บาท	123	4.13	.499	มาก
	10,001 – 20,000 บาท	26	3.77	.659	มาก
	20,001 – 30,000 บาท	29	4.09	.485	มาก
	30,000 บาทขึ้นไป	57	3.98	.654	มาก

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และ 30,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, $\bar{X} = 4.24$ และ $\bar{X} = 4.09$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศาสนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และ ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, $\bar{X} = 4.10$ และ $\bar{X} = 4.03$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน, ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, $\bar{X} = 4.17$ และ $\bar{X} = 4.05$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน, 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน และ 5,001–10,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, $\bar{X} = 4.22$ และ $\bar{X} = 4.21$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน, 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, $\bar{X} = 3.97$ และ $\bar{X} = 3.97$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน, 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $\bar{X} = 3.97$ และ $\bar{X} = 3.93$ ตามลำดับ)

การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $\bar{X} = 4.12$ และ $\bar{X} = 4.09$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามรายได้

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	4	4.584	1.146	2.665*
	ภายในกลุ่ม	395	169.851	.430	
	รวม	399	174.435		
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	4	4.557	1.139	2.715
	ภายในกลุ่ม	395	165.783	.420	
	รวม	399	170.340		
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	4	5.200	1.300	2.877*
	ภายในกลุ่ม	395	178.494	.452	
	รวม	399	183.693		
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	4	4.489	1.122	2.961*
	ภายในกลุ่ม	395	149.707	.379	
	รวม	399	154.195		
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	4	8.194	2.048	5.303*
	ภายในกลุ่ม	395	152.584	.386	
	รวม	399	160.777		
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	4	7.457	1.864	4.333*
	ภายในกลุ่ม	395	169.956	.430	
	รวม	399	177.413		
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระหว่างกลุ่ม	4	3.675	.919	3.139*
	ภายในกลุ่ม	395	115.590	.293	
	รวม	399	119.265		

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 21 พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษา สงเคราะห์ แยกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม แยกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ แยกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ แยกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ แยกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ =4.02)	5,001 – 10,000บาท ($\bar{X}$ =4.24)	10,001 – 20,000บาท ($\bar{X}$ =3.97)	20,001 – 30,000บาท ($\bar{X}$ =4.26)	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ =4.09)
ภารกิจด้าน การปกครอง	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.02)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.24)	-.2198*	-			

ตารางที่ 22 (ต่อ)

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.02)	5,001 – 10,000บาท ($\bar{X}$ = 4.24)	10,001 – 20,000บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	20,001 – 30,000บาท ($\bar{X}$ = 4.26)	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.09)
ภารกิจด้าน การปกครอง	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	.0484	.2682	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.26)	-.2388	-.0189	-.2871	-	
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.09)	-.0650	.1548	-.1134	.1738	-
ภารกิจด้าน การศึกษา สงเคราะห์	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.17)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.25)	-.0812	-			
	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.84)	.3290*	.4102*	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.05)	.1155	.1967	-.2135	-	
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.01)	.1622	.2434*	-.1669	.0467	-
ภารกิจด้าน การเผยแผ่ ศาสนธรรม	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.22)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.21)	.0081	-			
	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.80)	.4182*	.4101	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.22)	-.0060	-.0140	-.4241	-	

ตารางที่ 22 (ต่อ)

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ =4.02)	5,001 – 10,000บาท ($\bar{X}$ = 4.24)	10,001 – 20,000บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	20,001 – 30,000บาท ($\bar{X}$ = 4.26)	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ =4.09)
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.10)	.1164	.1084	-.3018	.1224	-
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.14)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	.1660	-			
	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.69)	.4422*	.2762	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	.1696	.0037	-.2725	-	
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 3.79)	.3485*	.1825	-.0937	.1789	-
ภารกิจด้านการ สงเคราะห์	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.13)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	.1603	-			
	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.61)	.5181*	.3578	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.93)	.2021	.0418	-.3160	-	
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 3.91)	.2225	.0622	-.2956	.0204	-

ตารางที่ 22 (ต่อ)

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.02)	5,001 – 10,000บาท ($\bar{X}$ = 4.24)	10,001 – 20,000บาท ($\bar{X}$ = 3.97)	20,001 – 30,000บาท ($\bar{X}$ = 4.26)	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.09)
การปฏิบัติ ศาสนกิจ ของพระสงฆ์	ต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.12)	-				
	5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.13)	-.0070	-			
	10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 3.77)	.3523*	.3593*	-		
	20,001 – 30,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.09)	.0250	.0320	-.3272*	-	
	30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 3.97)	.1427	.1497	-.2096	.1177	-

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 22 พบว่ารายได้ของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองน้อยกว่าผู้มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.02 และ $\bar{X}$ = 4.24 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มอื่นๆ ไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.17 และ $\bar{X}$ = 3.84 ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่รายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท ($\bar{X}$ = 4.25 และ $\bar{X}$ = 3.84 ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่รายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X}$ = 4.25 และ $\bar{X}$ = 4.01 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแตกต่างกัน คือพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.22$ และ $\bar{X} = 3.80$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแตกต่างกัน คือพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.14$ และ $\bar{X} = 3.69$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป ($\bar{X} = 4.14$ และ $\bar{X} = 3.79$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.13$ และ $\bar{X} = 3.61$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.12$ และ $\bar{X} = 3.77$ ตามลำดับ)

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.13$ และ $\bar{X} = 3.77$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X} = 4.09$ และ $\bar{X} = 3.77$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 8 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านศาสนกิจของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามการปฏิบัติธรรม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติศาสนกิจ	การปฏิบัติธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการปกครอง	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.11	.643	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.25	.446	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.78	.973	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	3.84	1.02	มาก
ภารกิจด้านการศึกษา	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.03	.640	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.15	.480	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.71	.844	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	3.81	.998	มาก
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.12	.678	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.27	.523	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.94	.884	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	4.05	.932	มาก
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.16	.617	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.26	.481	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.82	.903	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	4.21	.823	มาก

ตารางที่ 23 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	การปฏิบัติธรรม	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.00	.627	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.10	.477	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.49	.964	ปานกลาง
	10 ปีขึ้นไป	27	3.89	.811	มาก
ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า 1 ปี	275	3.99	.639	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.09	.504	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.75	1.057	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	3.88	1.037	มาก
การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ต่ำกว่า 1 ปี	275	4.07	.524	มาก
	1 – 5 ปี	84	4.19	.386	มาก
	6 – 10 ปี	14	3.75	.875	มาก
	10 ปีขึ้นไป	27	3.95	.849	มาก

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1 – 5 ปี, 6 – 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, $\bar{X} = 4.25$, $\bar{X} = 3.78$, $\bar{X} = 3.84$ และตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศาสนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1 – 5 ปี, 6 – 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, $\bar{X} = 4.15$, $\bar{X} = 3.71$ และ $\bar{X} = 3.81$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1 – 5 ปี, 6 – 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, $\bar{X} = 4.27$, $\bar{X} = 3.94$ และ $\bar{X} = 4.05$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1 – 5 ปี, 6 – 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, $\bar{X} = 4.26$, $\bar{X} = 3.82$ และ $\bar{X} = 4.21$ ตามลำดับ)

ภารกิจด้านการสาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1 – 5 ปี, และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, $\bar{X} = 4.10$ และ $\bar{X} = 3.89$ ตามลำดับ) การปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$)

ภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1- 5 ปี, 6- 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, $\bar{X} = 4.09$, $\bar{X} = 3.75$ และ $\bar{X} = 3.88$ ตามลำดับ)

การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี, 1- 5 ปี, 6- 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, $\bar{X} = 4.19$, $\bar{X} = 3.75$ และ $\bar{X} = 3.95$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 24 แสดงการเปรียบเทียบระดับของความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ภารกิจด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	3	5.097	1.699	3.973*
	ภายในกลุ่ม	396	169.338	.429	
	รวม	399	174.435		
ภารกิจด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	3.871	1.290	3.069*
	ภายในกลุ่ม	396	166.470	.420	
	รวม	399	170.340		
ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	3	2.209	.736	1.606
	ภายในกลุ่ม	396	181.485	.458	
	รวม	399	183.693		
ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	ระหว่างกลุ่ม	3	2.446	.815	2.128
	ภายในกลุ่ม	396	151.749	.383	
	รวม	399	154.195		
ภารกิจด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	3	4.753	1.584	4.021*
	ภายในกลุ่ม	396	156.025	.394	
	รวม	399	160.778		
ภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	3	1.973	.658	1.485
	ภายในกลุ่ม	396	175.440	.443	
	รวม	399	177.413		

ตารางที่ 24 (ต่อ)

การปฏิบัติศาสนกิจ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์	ระหว่างกลุ่ม	3	2.945	.982	3.342*
	ภายในกลุ่ม	396	116.320	.294	
	รวม	399	119.265		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 24 พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

ตารางที่ 25 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ
ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	การปฏิบัติธรรม	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.11$)	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.25$)	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.78$)	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.84$)
ภารกิจด้านการ ปกครอง	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.11$)	-			
	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.25$)	-.1371	-		
	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.78$)	.3291	.4663	-	
	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.84$)	.2773	.4094*	-.0569	-
ภารกิจด้านการ ศาสนศึกษา	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.11$)	-			
	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.25$)	-.1175	-		
	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.78$)	.3156	.4332*	-	
	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.84$)	.2208	.3383*	-.0948	-
ภารกิจด้านการ สาธารณูปการ	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.00$)	-			
	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.10$)	-.0905	-		
	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.49$)	.5177*	.6081*	-	
	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.89$)	.1107	.2012	-.4070	-

ตารางที่ 25 (ต่อ)

การปฏิบัติ ศาสนกิจ	การปฏิบัติธรรม	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.11$)	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.25$)	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.78$)	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.84$)
การปฏิบัติ ศาสนกิจ ของพระสงฆ์	ต่ำกว่า 1 ปี ($\bar{X} = 4.07$)	-			
	1 – 5 ปี ($\bar{X} = 4.19$)	-.1148	-		
	6 – 10 ปี ($\bar{X} = 3.75$)	.3212*	.4360*	-	
	10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.95$)	.1221	.2369*	-.1991	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 25 พบว่า การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 3.84$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนา เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนา มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 3.78$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 4.25$ และ $\bar{X} = 3.84$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี ($\bar{X} = 4.00$ และ $\bar{X} = 3.49$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี

มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี ($\bar{X} = 4.10$ และ $\bar{X} = 3.49$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่แตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6-10 ปี ($\bar{X} = 4.07$ และ $\bar{X} = 3.75$ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1-5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6-10 ปี ($\bar{X} = 4.19$ และ $\bar{X} = 3.75$ ตามลำดับ) และพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 10 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 4.09$ และ $\bar{X} = 3.95$ ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตอนที่ 9 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 26 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครองของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
1.	พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการปกครองเกี่ยวกับเรื่องวินัยผู้ปกครองควรกดดันให้พระภิกษุสามเณรอยู่ในสมณสาธูป	10	83.34
2.	ควรสืบประวัติผู้เข้ารับการบรรพชาอุปสมบทให้ดีเสียก่อน	1	8.33
3.	ควรมีการประชุมให้มากกว่าเดือนละ 4 ครั้ง	1	8.33
	รวม	12	100

จากตารางที่ 26 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครอง โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการปฏิบัติศาสนกิจเกี่ยวกับเรื่องวินัยผู้ปกครองควรกดดันให้พระภิกษุสามเณรอยู่ในสมณสาธูป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 83.34 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือ ควรสืบประวัติผู้เข้ารับการบรรพชาอุปสมบทให้ดีเสียก่อน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ลำดับที่ 3. ควรมีการประชุมให้มากกว่าเดือนละ 4 ครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 27 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศาสนศึกษาของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการศาสนศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1.	การให้ความรู้และการอบรมแก่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา	11	84.62
2.	ควรจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่หลักธรรมพุทธศาสนา	1	7.69
3.	ควรสนับสนุนด้านจิตใจให้มากกว่าส่งเสริมด้านวัตถุ	1	7.69
	รวม	13	100

จากตารางที่ 27 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศาสนศึกษา โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการปฏิบัติศาสนกิจเกี่ยวกับการการให้ความรู้และการอบรมแก่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 84.62 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือ ควรจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่หลักธรรมพุทธศาสนา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 ลำดับที่ 3. ควรสนับสนุนด้านจิตใจให้มากกว่าส่งเสริมด้านวัตถุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 28 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์
ของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาสงเคราะห์	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปัจจุบันควรเน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การก่อสร้างอาคาร สถานศึกษาน่าจะเพียงพอแล้ว ควรเน้นการส่งเสริม บุคลากร/ครูภักดิ์/อุปกรณ์การศึกษาให้กับ โรงเรียนจะดีกว่า	3	75.00
2.	พระภิกษุสงฆ์ วัด ครู โรงเรียน ชุมชน ควรประสาน สัมพันธ์ความสามัคคีให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้	1	25.00
	รวม	4	100

จากตารางที่ 28 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดย
เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ ปัจจุบันควรเน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การก่อสร้างอาคาร สถานศึกษา
น่าจะเพียงพอแล้ว ควรเน้นการส่งเสริมบุคลากร/ครูภักดิ์/อุปกรณ์การศึกษาให้กับ โรงเรียนจะ
ดีกว่า จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือ
พระภิกษุสงฆ์ วัด ครู โรงเรียน ชุมชน ควรประสานสัมพันธ์ความสามัคคีให้มากกว่าที่เป็นอยู่ใน
ปัจจุบันนี้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 29 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการ
เผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	พระภิกษุควรศึกษาหลักธรรมในทางพุทธศาสนาให้เข้าใจ ถ่องแท้ก่อน จึงไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อเยาวชนได้ รู้เข้าใจได้หลักธรรมที่ถูกต้อง	2	66.67
2.	พระภิกษุบางรูปประพฤติน่าไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป เข้าร่วมเดินขบวน ทำตัวเยี่ยงกับฆราวาส แก่งแย่งชิง อำนาจความเป็นใหญ่	1	33.33
	รวม	3	100

จากตารางที่ 29 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดย
เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ พระภิกษุควรศึกษาหลักธรรมในทางพุทธศาสนาให้เข้าใจถ่องแท้ก่อน
จึงไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อเยาวชนได้รู้เข้าใจได้หลักธรรมที่ถูกต้อง จำนวน 2 คน คิดเป็น
ร้อยละ 66.67 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือ พระภิกษุบางรูปประพฤติน่า
เหมาะสมกับสมณสาธูป เข้าร่วมเดินขบวน ทำตัวเยี่ยงกับฆราวาส แก่งแย่งชิงอำนาจความเป็น
ใหญ่ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 30 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณูปการ
ของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการสาธารณูปการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	วัดต่างๆ มุ่งสร้างอาคารใหญ่โต ออกวัดอุ้มงคล ควรยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บูรณะซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้มีการบำรุงรักษา วัดบางวัดควรมีทุนจ้างคนดูแล	6	75.00
2.	สร้างห้องน้ำ ห้องสุขา แยกเป็นสัดส่วนดีไม่ควรปนกัน เช่นห้องน้ำ ห้องสุขาพระภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา และประชาชนทั่วไป	1	12.50
3.	อยากให้สร้างคนเป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจมากกว่าสร้างวัตถุ	1	12.50
	รวม	8	100

จากตารางที่ 30 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณูปการ โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ วัดต่างๆ มุ่งสร้างอาคารใหญ่โต ออกวัดอุ้มงคล ควรยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บูรณะซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้มีการบำรุงรักษา วัดบางวัดควรมีทุนจ้างคนดูแล จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือสร้างห้องน้ำ ห้องสุขา แยกเป็นสัดส่วนดีไม่ควรปนกัน เช่นห้องน้ำ ห้องสุขาพระภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา และประชาชนทั่วไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 3. อยากให้สร้างคนเป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจมากกว่าสร้างวัตถุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 31 ข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการ
สาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านการสาธารณสงเคราะห์	จำนวน	ร้อยละ
1.	ควรจัดตั้งกองทุนรักษาโรคที่สำคัญและร้ายแรง เช่น การรักษาโรคไตพระภิกษุหรือเจ้าอาวาสบางรูปเจ็บป่วยไม่มีคนดูแลต้องไปรักษาและล้างไต เพื่อพระสงฆ์โดยเฉพาะ ควรได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐและพุทธศาสนิกชน	2	50.00
2.	วัดบางวัดมีพุทธศาสนิกชนศรัทธามากได้รับบริจาคมาก สมควรจัดสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับประชาชน	1	25.00
3.	ถ้าพื้นที่วัดจัดสรรปันส่วนลงตัว สมควรใช้พื้นที่วัดเป็นสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะด้านสุขภาพบริการ	1	25.00
	รวม	4	100

จากตารางที่ 31 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ ควรจัดตั้งกองทุนรักษาโรคที่สำคัญและร้ายแรง เช่น การรักษาโรคไตพระภิกษุหรือเจ้าอาวาสบางรูปเจ็บป่วยไม่มีคนดูแล ต้องไปรักษาและล้างไต เพื่อพระสงฆ์โดยเฉพาะควรได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐและพุทธศาสนิกชนจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือวัดบางวัดมีพุทธศาสนิกชนศรัทธามากได้รับบริจาคมาก สมควรจัดสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับประชาชนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 3. ถ้าพื้นที่วัดจัดสรรปันส่วนลงตัว สมควรใช้พื้นที่วัดเป็นสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะด้านสุขภาพบริการ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 32 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ
ของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวน	ร้อยละ
1.	มีความคาดหวังให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบ แบบแผนของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อยังศรัทธา ให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแบบอย่างให้กับ เยาวชนนำไปปฏิบัติเป็นคนดีเพื่อสังคมไทยดีขึ้น	8	40.00
2.	มีความคาดหวังให้พระสงฆ์พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง เปิดวัดเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ เยาวชนอบรมเข้าค่ายธรรมะ ส่งเสริมธรรมศึกษาให้มาก ขึ้น	6	30.00
3.	ส่วนมากวัดต่างๆ มีศาสนวัตถุพร้อมอยู่แล้ว ขาดการ บำรุงรักษาของเก่า ให้เป็นสาธารณประโยชน์ชุมชน เช่น ห้องน้ำห้องสุขา เป็นต้น	3	15.00
4.	วัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมภายในวัด เช่นการเวียน เทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ทำบุญ ตักบาตร สวด มนต์ไหว้พระ เจริญกรรมฐาน ทำอย่างต่อเนื่อง	2	10.00
5.	การที่นำคนเข้ามาบรรพชาอุปสมถ์ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ พระภิกษุที่มีหน้าที่ในเรื่องนี้ ต้องเข้มงวดกวดขันกัน เช่น การกราบ, การทอฆานนาค, เมื่อบวชแล้วจะประพฤติ ปฏิบัติอย่างไรบ้าง?	1	5.00
	รวม	20	100

จากตารางที่ 32 พบว่า พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัด
นครปฐม โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

ลำดับที่ 1. คือ มีความคาดหวังให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบแบบแผนของ
พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อยังศรัทธาให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแบบอย่างให้กับ
เยาวชนนำไปปฏิบัติเป็นคนดีเพื่อสังคมไทยดีขึ้น จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ของกลุ่ม

ตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 2. คือมีความคาดหวังให้พระสงฆ์พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง เปิดวัดเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เยาวชนอบรมเข้าค่ายธรรมะ ส่งเสริมธรรมศึกษาให้มากขึ้น จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 3. ส่วนมากวัดต่างๆ มีศาสนวัตถุพร้อมอยู่แล้ว ขาดการบำรุงรักษาของเก่า ให้เป็นสาธารณประโยชน์ชุมชน เช่น ห้องน้ำ ห้องสุขา เป็นต้น จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 4. วัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมภายในวัด เช่น การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ทำบุญ ตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ เจริญกรรมฐาน ทำอย่างต่อเนื่อง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น ลำดับที่ 5. การที่นำคนเข้ามาบรรพชาอุปสมบทก็เป็นเรื่องที่สำคัญ พระภิกษุที่มีหน้าที่ในเรื่องนี้ ต้องเข้มงวดกวดขันกัน เช่น การกราบ, การทอ้งขานนาค, เมื่อบวชแล้วจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรบ้าง? จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พุทธศาสนิกชนที่อยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอคอนตูม อำเภอบางเลน และ อำเภอสามพราน รวมทั้งสิ้น 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การทดสอบค่าที (t - test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และการวิเคราะห์การถดถอย และเมื่อพบความแตกต่างทำการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ LSD

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.75) อายุอยู่ระหว่าง 20 – 40 ปี (ร้อยละ 34.50) มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา (ร้อยละ 65.75) มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 30.75) มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 41.25) และมีระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี (ร้อยละ 68.75)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

2.1 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การกำหนดให้มี

กิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ เช้า – เย็น เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .873) รองลงมาคือ การกำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .882) การดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติโดยชอบตามพระธรรมวินัย เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .898) และเรื่องที่มีความคาดหวังน้อยที่สุด คือ การกำหนดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุก 8 คำ 15 คำ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .904)

2.2 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตีโร โท เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสิก/อุบาสิกา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .829) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการศึกษาระดับประถม – อุดมศึกษา เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .894) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ภิกษุและสามเณรที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .885) และเรื่องที่มีความคาดหวังที่น้อยที่สุด คือ การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งอุทยานการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร เป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .882)

2.3 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน เป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .866) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนการสอนธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .748) การสนับสนุนจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนและประชาชนเพื่อได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .880) และเรื่องที่มีความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประชาชนทั่วไปได้ศึกษา ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .884)

2.4 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการมีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .787) รองลงมาคือการทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .778) การส่งเสริม/สนับสนุนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .782) และเรื่องที่มีความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การส่งเสริมจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์, แผ่นพับ, สติกเกอร์ เว็บไซต์, เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .893)

2.5 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .795) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาหลักสูตร เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .816) การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .832) และเรื่องที่มีความคาดหวังน้อยที่สุดคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม (มาอยู่ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม 5 - 7 วัน) ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = .873)

2.6 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าการส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย ในจังหวัดนครปฐม เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .857) รองลงมาคือ การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ศึกษาให้แก่ราชการ เช่น โรงเรียนประถม และมัธยม เป็นต้น เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .897) การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรอพาธ - มรณภาพ เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .832) และน้อยที่สุดคือ การส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .917)

2.7 ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ภาพรวมการปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .547)

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

3.1.1 พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองน้อยกว่าผู้มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.1.2 พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครองมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 10 ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ แตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษามากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท และพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

3.5.1 พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ อายุ 20 – 40 ปี และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ อายุ 41 – ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.5.2 พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาระดับประถม/มัธยม มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับ ปวช./ปวส./อนุปริญญา และพุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาระดับประถม/มัธยม ความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.5.3 พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าเจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพนักงานบริษัท พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าเกษตรกร พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าครู/อาจารย์ และพุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพรับจ้าง มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.5.4 พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน และพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.5.5 พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี และพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการมากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

3.6.1 พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ อายุ 20 – 40 ปี และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ อายุ 41– ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.6.2 พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ รายได้ต่อเดือน และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

3.7.1 พุทธศาสนิกชนอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชน อายุ 20 – 40 ปี และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนอายุ 41 – ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.7.2 พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท ต่อเดือน พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาทต่อเดือน และพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.7.3 พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 -10 ปี พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1- 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 – 10 ปี และพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 1 – 5 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 10 ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

การอภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

จากผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังทั้ง 6 บทบาทอันประกอบด้วย บทบาทภารกิจด้านการปกครอง บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา บทบาทภารกิจด้านการศึกษา สงเคราะห์ บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ และ บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในระดับมากทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลในชุมชน เพื่อให้บุคคลมีวิธีการในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2540 : 3) ที่กล่าวว่าพระสงฆ์เป็นผู้แทนของสถาบันทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลใน

ชุมชน และเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงบัญญัติไว้ ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งและเป็นที่พักพิงของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ต้องพึ่งชาวบ้านในด้านปัจจัย 4 เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุที่ต่างฝ่ายต่าง ต้องพึ่งพาอาศัยกัน พระสงฆ์และชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กัน และช่วยเหลือกันและกันตามฐานะตามความเหมาะสม โดยหน้าที่ของพระสงฆ์เป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติของคณะพระสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ที่ได้กำหนดบทบาทของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้านดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่มากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรมณี (2527 : 277) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรตระหนักมัน้อยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ของตนตามธรรมวินัย และจากฐานะนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะหวงแหนห่วงเหนี่ยวบทบาทเดิมไว้และในปัจจุบันพระสงฆ์ก็น้อมเอียงไปในทางที่จะทำเช่นนั้น ส่วนการที่จะเริ่มบทบาทใหม่ ปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่อย่างไรมัน ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์

ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังในบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมมากที่สุด เนื่องจากการเผยแผ่พุทธธรรมสู่พุทธศาสนิกชนถือเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังที่พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต 2527 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า “พุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดี” ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพรรณ ฦ บางช่วง (2527 : 79) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรงของพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน ก็เป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจส่งเสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน และสอดคล้องกับ รัชนิกร เศรษฐ (2526, อ้างถึงในพระบุญเลิศ ต้นทอง 2543 : 25) กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมศีลธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่างๆ

ในส่วนของบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทภารกิจด้านการศึกษา ศาสนศึกษา ถือเป็นบทบาทภารกิจด้านการศึกษาที่พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากวัดกับการศึกษานั้นมีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน ดังที่ พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต 2527 : 34) กล่าวไว้ว่าในสมัยสุโขทัยพระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็น

สถานที่ให้การศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพเพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่พระสงฆ์ในวัดต่างๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็จะแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และประชาชนนิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัวและการเขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การอุปสมบทต่อไป และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 4 การศึกษาต่างๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้าง หอสมุดเพื่อพระปริยัติธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นที่ให้ราชบัณฑิตสอบพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับวาดภาพฤกษ์คัณฑ์ เขียนตำรายาต่างๆ ไว้ตามระเบียบโบสถ์และวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2529 : 1-3) ที่กล่าวว่าถึงบทบาทของวัดที่เป็นโรงเรียนวัดในสมัยก่อน ถือเป็นแหล่งการศึกษาแห่งแรกและแห่งเดียวที่ให้การศึกษาแก่ราษฎร โดยให้ทั้งความรู้และวิชาชีพ โดยมีวัดเป็นโรงเรียนและมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูอาจารย์ ยิ่งกว่านั้นวัดยังเป็นแหล่งการศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์และเด็กวัด แม้ในปัจจุบันเราก็ยังมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดเป็นจำนวนมาก และสอดคล้องกับการศึกษาของพระวิเชียร สีหาบุตร (2537 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่าพระสงฆ์มีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในการจัดสร้างสถานศึกษา ให้ทุนการศึกษาและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา และจัดให้มีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปทั้งแผนกนักธรรมและบาลี

ส่วนความคาดหวังในบทบาทด้านการปกครองซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังในเรื่องการกำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ เช้า – เย็น เป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ การกำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ และการดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย เป็นลำดับที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากฆราวาสผู้ครองเรือน โดยพระสงฆ์จะคงความเป็นพระสงฆ์อยู่ได้ก็โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบแห่งธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระปลัดสามารถ ทุมธำโร (2549 : 59 - 61) พบว่าการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ที่ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันมหาเถรสมาคมได้จัดระดับการปกครองคณะสงฆ์เป็น 6 ระดับ คือ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค

และเจ้าคณะใหญ่ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข โดยเจ้าอาวาสผู้มีความสามารถในการปกครองดีย่อมส่งผลให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนวัดนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีคุณภาพดี

ในส่วนของบทบาทด้านการสงเคราะห์ ทั้งในส่วนของบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์และบทบาทด้านการสาธารณูปการนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านนี้มากขึ้น ซึ่งอาจเห็นได้จากที่มีพระสงฆ์จำนวนมากที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “พระนักพัฒนา” ซึ่งพระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการให้บริการและช่วยเหลือสังคมตามความจำเป็นและความต้องการของประชาชน โดยพระสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการ ดังที่ทินพันธุ์ นาคะตะ (2529 : 1-3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัดต่อชุมชนว่าวัดถือเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน โดยประชาชนจะมาร่วมพิธีและกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางสังคมและทางศาสนา วัดจะเป็นแหล่งสำหรับการทดลองกันในทุกขั้นตอนของชีวิตความเป็นอยู่และชีวิตของคนไทย นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน คนชรา และเด็กกำพร้า บางครั้งก็เป็นที่พักพิงพักรักษาตัวสำหรับผู้เดินทางมาจากที่อื่น วัดยังเป็นแหล่งจ่ายน้ำดื่ม น้ำใช้ให้แก่ประชาชน วัดเป็นแหล่งข่าวหรือศูนย์รวมข่าว วัดจะเป็นที่ปิดประกาศแจ้งความของทางราชการ เจ้าอาวาสกับชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ กันเป็นประจำ วัดทำหน้าที่เป็นสโมสรที่ประชาชนจะมีโอกาสมาพบปะสังสรรค์กันในวันสำคัญ หรือในวันเทศกาล และวันนักขัตฤกษ์อื่นๆ และวัดก็เป็นฌาปนกิจสถานและเป็นที่พักพิงต่างๆ สาเหตุที่วัดจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนนั้น เนื่องจากพระสงฆ์ในท้องถิ่นซึ่งได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านก็ไม่อาจนิ่งเฉยหรือรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐได้ จึงมักเข้าไปมีบทบาทในด้านนี้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร เจนจบเขต (2547 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิถีชีวิตไทย ในจังหวัดนครปฐม” พบว่าบทบาทหลักธรรม และกุศโลบายของพระสงฆ์ในการใช้ทางด้านการศึกษาในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาด้านปริยัติธรรมแผนกธรรม ควบคู่ไปกับการปกครองบุคลากรภายในวัด อีกทั้งยังใช้ความเพียรเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนด้วยกิจกรรมทางการเทศน์ การอบรม การประชุมแก่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา และทำการสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ และยังให้การสาธารณสงเคราะห์เป็นที่พอใจแก่ประชาชน ซึ่งเมื่อพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการสงเคราะห์อย่างนี้แล้วก็ย่อมบังเกิดความสุขให้กับประชาชนได้

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ ระยะเวลาการศึกษา อาชีพ แตกต่างกันมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพุทธศาสนิกชนปัจจุบันมีความเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกของสังคมเท่าเทียมกัน ดังนั้นหากพุทธศาสนิกชนมีปัญหายุ่งยากใดๆ ก็มีโอกาสที่ได้รับความสงเคราะห์จากวัดและพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ทั้งในบทบาทภารกิจศาสนศึกษา บทบาทภารกิจด้านการศึกษา สงเคราะห์ บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทภารกิจด้านสาธารณูปการ และ บทบาทภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนยังอยู่ในบริบทของสภาพแวดล้อมและสังคมเดียวกัน ส่งผลให้มีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในบทบาทต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน จึงมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ รายได้ต่อเดือน และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกันนั้น หากพิจารณาในปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุจะพบว่าพุทธศาสนิกชนอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชน อายุ 20 – 40 ปี และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนอายุ 41 – ปีขึ้นไป เนื่องจากพุทธศาสนิกชนกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีนั้น เป็นกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีปัญหาต่างๆ ได้มากที่สุดวัยหนึ่ง ซึ่งแสดงออกเป็นปัญหาพฤติกรรมได้หลายประการ เช่น คือ ไม่เชื่อฟัง ละเมิดกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ มีแฟนและมีเพศสัมพันธ์ ใช้จ่ายเสพติด หรือทำผิดกฎหมาย ประกอบกับยังมีวุฒิภาวะประสบการณ์ในชีวิตที่น้อย ทำให้ในบางครั้งอาจจะไม่สามารถหาทางออกหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนที่มีอายุน้อยก็ยังมี ความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) จึงทำให้ยังมีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ ในระดับที่สูง และหากมีการพัฒนาการเข้าสู่วัยที่สูงขึ้นก็จะมี ความคาดหวังในเรื่องต่างๆ สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการปฏิบัติธรรมก็จะพบว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 -10 ปี ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมในระยะเวลาที่น้อยก็ยังมี ความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) จึงทำให้ยังมีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ ในระดับที่สูงเช่นกัน

ส่วนปัจจัยทางด้านรายได้ที่แตกต่างกันมักมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ แตกต่างกัน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้น้อยมักมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ที่สูงกว่า ทั้งในบทบาทภารกิจด้านการปกครอง บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ และบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อยถือเป็นกลุ่มที่มักมีความขาดแคลนในเรื่องต่างๆ ทั้งในส่วนของปัจจัย 4 ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต โอกาสในเรื่องต่างๆ เช่น การศึกษา รวมถึงองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ และยังเป็นกลุ่มที่มักจะประสบปัญหาทางด้านต่างๆ มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งปัญหาการดำรงชีวิตพื้นฐาน ปัญหาทางการเงิน รวมถึงปัญหาส่วนบุคคลด้วย จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากวัดมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ที่สูงขึ้นไป ดังนั้นวัดและพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนที่ชาวบ้านมีรายได้ค่อนข้างน้อยก็จะต้องมีบทบาทในด้านต่างๆ เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าพุทธศาสนิกชนมีระดับความคาดหวังทั้ง 6 บทบาทอันประกอบด้วย บทบาทภารกิจด้านการปกครอง บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษา บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ และบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในระดับมาก ดังนั้นพระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ควรพิจารณาปรับปรุงและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจในด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมความรู้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การประชุม/อบรม/สัมมนาบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้าน การฝึกฝนความชำนาญต่อบทบาทการปฏิบัติเจริญกรรมฐาน การฝึกปฏิบัติศาสนกิจในสถานการณ์จริงโดยมีวิทยากรเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแล และการแลกเปลี่ยนแนวคิดประสบการณ์ในการปฏิบัติศาสนกิจซึ่งกันและกัน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าพุทธศาสนิกชนมีระดับความคาดหวังในบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมมากที่สุด ดังนั้นพระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์มากขึ้น เช่น การสนับสนุนความรู้ และกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรม ที่ถูกต้องเกี่ยวกับพุทธศาสนา เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติศาสนกิจในด้านนี้ได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็น

วิทยากรพิเศษหรือไปสอนในโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยให้การเผยแผ่พุทธศาสนา สามารถทำได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3. จากผลการวิจัยซึ่งพบว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย รายได้น้อย และการปฏิบัติธรรมน้อยมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่มากกว่ากลุ่มอื่นๆ จึงเป็นสารสนเทศให้พระสงฆ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณากำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มพุทธศาสนิกชนเหล่านี้ มีโอกาสน้อยที่ตอบสนองต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พระสงฆ์จึงควรทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งในหลักธรรมพุทธศาสนาและเข้าถึงพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ที่จะต้องทำ แต่ทั้งนี้ทุกๆ องค์การที่เกี่ยวข้องต้องร่วมใจกันทำงานด้วย

4. จากผลการวิจัยที่พบว่าบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ มีความคาดหวังไม่น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ การสนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขาสำหรับพระภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน การสนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม เป็นรูปแบบงานพัฒนาของพระสงฆ์สงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่เหล่านี้สมควรส่งเสริม/สนับสนุนงานพัฒนาให้เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ หรือการศึกษารายกรณีแบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในแต่ละชุมชนนั้น อาจมีวิธีการที่แตกต่างกันไป เพื่อจะได้รู้แนวทางและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้พระสงฆ์สามารถแสดงบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจได้ตรงตามความต้องการจำเป็นของคนในสังคม ชุมชน

3. ควรมีการศึกษาปัจจัย/เงื่อนไข ความต้องการ ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการแสดงบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนต่อไป

4. ควรมีการศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อคติ สังคหวัตถุ อปริหานิยธรรม และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เพื่อจะได้ทราบว่าหลักธรรมใดบ้างที่สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ตามความคาดหวังของสังคม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลรัตน์ หล้าดวงษ์. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

กรรณิการ์ โอมุณเ. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการ
สหบาลข้าวหมูป้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 0112 พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 1533.

กฤตดา มมตะขบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัด
ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505.” สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง.

รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

กอบกาญจน์ จิตต์กระจ่าง. “การมีส่วนร่วมและความคาดหวัง ตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อย
ตำรวจสืบรับใช้ประชาชนในชนบท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ

สาขาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

รายงานการวิจัย. กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526.

จกกฤษณ์ จันทร์ดำ. “สัมมนาพระพุทธศาสนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน”

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม, 2549. (อัดสำเนา)

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.

เฉลิม อุตกฤษณ์. “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ

มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

ธานี แซ่ตั้ง. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเมืองปราณบุรี”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.

- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2525.
- ชิษณุกร พรภาณวิษณุ. ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดแพร่ วิทยานิพนธ์ สศ.ม. (สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- จิตยา สุวรรณชฎ. ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510.
- ณรงค์ คงนวล. “บทบาทพระสงฆ์วัดชนประทานรังฤกษ์กับการพัฒนาสังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- ณรงค์ น้อยแสง. สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2530.
- ณรงค์ เส็งประชา. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.
- ณัฐนิชา นพคุณจจร. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนบ้านสุโขทัย.” ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.
- ทวี ศันสนีย์พันธ์ และเดชา พวงงาม. “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสงฆ์ในโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11” ในเอกสารวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร: การศึกษา, 2537.
- ทวีชัย วิริยะ โกศล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังทางการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 1.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (ประชากรศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- ทองดี ปิงใจ. “พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองสังคมและในอาณาจักรอยุธยาสมัย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, 2529.
- ธนวัช ภูเกล้าล้วน. “ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล เมืองกระบี่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

นคร พจนวรวงษ์ และคณะ. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535).

กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, 2536.

นรินทร์ สังข์รักษา. “การจัดการความรู้: ฐานความรู้สู่สังคมธรรมานุภาพ.” เอกสารประกอบการ
สัมมนา วิชาการพื้นฐานทางการศึกษา. ภูมิปัญญาไทย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

นิตยา ไสงาม. การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
สำหรับผู้ปกครอง ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองเด็กก่อนอนุบาล ในจังหวัดศรีสะเกษ.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2543.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปฏิทินศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2548.

ประยูร หงษ์สมบูรณ์. พจนานุกรม มคชไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์, 2540.

ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
หมอชาวบ้าน, 2540.

_____. สาธารณสุขกับพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, 2521.

เปรมวดี ทองสุโขติ. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อสถานที่ได้รับเลี้ยงเด็กกลางวัน
ของศูนย์บริการสาธารณสุข.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(สุขศึกษา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

พนัส หันนาคินทร์. ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

พระครูปริยัติกิตติธารัง (ทองขาว กิตติธโร). บทบาท (บัณฑิต) พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมยุค
ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิวสาส์นการพิมพ์, 2551.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระวินัยปิฎก เล่ม 4 มหาวรรคภาค 1
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). “การจัดการการควบคุมและการส่งเสริมการศาสนศึกษา.”
ในคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา กองแผนงาน
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2540.

พระเทพเวที (ประกอบ ธรรมเสฏฐโฐ) .พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535). กรุงเทพมหานคร :
พระธรรมปิฎก. พจนานุกรมพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2543.

พระปลัดสามารถ ธรรมชาโร (ชีวะพุกฤษ). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญฺโญ).” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ปูนซีเมนต์เอเชีย จำกัด (มหาชน), บริษัท ชลประทานซีเมนต์ จำกัด (มหาชน), 2550.

พระมหากฤษฎา นันทเพชร. “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม.” วิทยานิพนธ์
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.

พระมหาชูศักดิ์ น้อยสันเทียะ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.

พระมหาธรรมจริยา เครื่องทิพย์. “บทบาทของมูลนิธิหลวงพ่อดำกับการสงเคราะห์พัฒนา
สังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ. “บทบาทหลวงพ่อดำเป็น จิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน.” วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

พระมหาประยูร ปยุตโต. “บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน.” ในบันทึกการสัมมนาเรื่อง
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ 9-11 สิงหาคม
2512. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , 2513.

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง. “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ ในอำเภอ
ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

- พระมหาไพสิทธิ์ สัตยาภูษ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ศึกษากรณี : พระเทพสิมมาภรณ์
กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- พระมหามณเฑียร ธีรานนุ โท. “การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2489 – 2530.” วิทยานิพนธ์
ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.
- พระมหาสมชาย เอี่ยมสอาด. “บทบาทของวัดพัฒนาตัวอย่างในการช่วยเหลือสังคม : ศึกษาเฉพาะ
กรณีของวัดในกรุงเทพมหานครกับวัดในภาคกลาง.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น. “การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชน
ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- พระมหาสัญญา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ). “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม
ของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิโก, “หลวงตา”- “แพรเอือไม้).”
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระมหาสายันต์ นามเมือง. “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะ
กรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.
- พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560).”
วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ทุมมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.)
- พระราชวรดิฐ. “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.
- พระราชวรมนี. ทางสายกลางของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530.
- _____ . สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2527.

- พระธรรมปิฎก. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรรมการศาสนา, 2527.
- พระวิเชียร ลีหาบุตร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.
- พระวุฒิกมล วุฒิกมล โธ (พรมพิมพ์). “ศึกษาเทคนิคและวิธีเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ฐมมจิตโต).” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระศรีสุธรรมเมธี. “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อความคิดทางการเมืองการปกครองของพหาลีไท ศึกษาเฉพาะกรณี : ไตรภูมิพระร่วง (เตภูมิกถา).” วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมและสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.
- พิฑูร มลิวลัย และไสว มาลาทอง. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรรมการศาสนา, 2533.
- _____. ประวัติการศึกษาของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2527.
- พินิจ ลาภานานนท์. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย สังคมจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2529.
- พิสมัย ตั้งพลุสุข. “การเปรียบเทียบบทบาทของภิกษุสงฆ์และพระสงฆ์คาทอลิกที่มีต่อชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.” อักษรศาสตร์ บัณฑิต สาขาวิชาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2523.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2526.
- มณฑิกา สุจริตกุล. ความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในเขตบึงกุ่ม - กรุงเทพมหานคร :
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- มานพ พลไพรินทร์. ประมวลระเบียบและแบบธรรมเนียมการปกครองคณะสงฆ์ พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : กรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2516.
- _____. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2525.

- มาณี ไชยธีรานุกัณฐิรีและคณะ บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- รัชนก โสภพิศ. “การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการอาชีวศึกษาของ โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ในจังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.
- รัชนิกร เศรษฐ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- รัตนา สุขะมินทร์. “ความคาดหวังและการรับรู้ที่มีผลต่อความพึงพอใจในบริการล้างล้างรีไซเคิล ของนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป.” สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. (การตลาด) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530.
- _____ . พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.
- เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะ กรณีจังหวัดอุดรธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.
- ลัดดา คล่องแคล่ว. “พฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใน กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ สค.ม. (มานุษยวิทยาประยุกต์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- ลัดดาวัลย์ เกษมพิทักษ์พงศ์. “การรับรู้บทบาทของครูอนามัยโรงเรียนในงานอนามัยโรงเรียน ระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.
- วราคม ทีสุคะ. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2527.
- วิษณุดา งามปลอด. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร สาขาวิชาการศึกษา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- วิเชียร วชิรพาหุ. พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล นักศึกษา วปอ. รุ่น 24), 2528.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทขององค์กร
ในท้องถิ่น ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, 2535.
- วิไลวรรณ วิทยธรรมรัชช. “การศึกษาความคาดหวังของบิดามารดาต่อพฤติกรรมของนักเรียน
นักศึกษาตามการรับรู้ของนักเรียน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2543.
- วีระศักดิ์ ไกรสิทธิ์. “การศึกษาความคิดเห็นพึงพอใจและความคาดหวังผลประโยชน์ตอบแทน
จากการทำงานของพนักงานขับรถองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร.”
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- สมยศ พันธุ์สิกร. การปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษา
ในทัศนะของนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- สมหมาย ปราบสุธา. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนด่านมะขามเตี้ย
วิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- สัญญา ภูแก้วเผือก. “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดกับกรมประชาสงเคราะห์ที่มีต่อการ
สงเคราะห์เด็กกำพร้าและเด็กยากไร้: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสระแก้ว จังหวัดอ่างทอง
และสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี.”
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สัมพันธ์ เย็นสำราญ “การวิเคราะห์ภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. สงฆ์ไทยใน 200 ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2524.
- สุชา จันทรเอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

- สุทธิพงษ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐาน
ของงานสังคมสงเคราะห์.” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.
- สุแทน โคตรภูเวียง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในคณะสงฆ์ภาค 9.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530.
- สุพจน์ เบญจามฤต. “การศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาและแนว
ทางการจัดการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนพลุดาหลวงวิทยา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- สุพรรณิ ชื่นคำ. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้เจตคติ และทักษะการแสวงหาความรู้ด้วย
ตนเอง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2525.
- สุพัตรา คงขำ. “ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก
ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตจังหวัดนนทบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- สุภักฎาณี สุขสำราญ. “ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมและความคาดหวังของผู้บริหาร
และครูผู้สอนสถานศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 5 ในการปฏิรูปการศึกษา.”
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 2544.
- สุภาพร มากแจ้ง. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัย รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษา
และการเผยแพร่ศาสนธรรม กรณีศึกษา 9 วัด. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
- สุภาพร วนานวัช. “แรงจูงใจที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์ร่วมในการพัฒนาชุมชนอำเภอแก่งคอย
จังหวัดสระบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2516.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. โหม รัตนวารักษ์ และยงยุทธ โรจนวรเกียรติ. การประยุกต์หลักพุทธธรรม
ใช้ในการพัฒนาชาวนบพ. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัยฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สุรางค์ โคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

- โสภาค ภู่ดอก. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ 16.” วิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541.
- อนันต์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- อริอุทัย เปี้ยทอง. “ความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน
ในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตดอนเมือง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาการบริหารศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- อริยา ลีมสุวัฒน์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย พ.ศ.2500 – 2520.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- อานนท์ ผกากรอง. “ความคาดหวังของเกษตรกรในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตสังคม
วิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.
- อำนาจ บัวศิริ. คุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท
ยากจนในภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.
- อำนวยการ แสงสว่าง. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ทิพย์วิสุทธิ, 2545.
- อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ทิพย์อักษร, 2526.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม. รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมและความคาดหวัง
ของผู้ปกครอง, 2546.

ภาษาต่างประเทศ

- Maslow, Abraham H. Motivation and Personality. New York : Harper and Brothers, 1954.
- Allport, G.W. Pattern and Growth in Personality. New York : Holt Rinehart and Winston inc, 1964.
- Bandura, Albert. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1977.
- Blanchard. Wendell. Thailand : Its People, Its Society, Its Culture. New Haven, Connecticut : Human Relations Area Files, Inc, 1958.
- Broom Leonard and Selznick Phillip. Sociology. New York : Harper and Row, 1977.
- Goldenson, Robert M. Longman Dictionary of Psychology and Psychiatry. New York : Longman, 1984.
- Kidd , J.R., How Adult learn. New York : Association Press, 1973, p.272.
- Luthans, Fred. Organization Behavior. New York: McGraw - Hill, 1992.
- Knowles, Malcolm S. The Modern Practice of Adult Education :from Pedagogy to Andragogy. Chicago : Follett Publishing Co. , 1980.
- Maslow, A.H. A Theory of Human Motivation . Cincinnati: South – Western Publishing, 1980.
- Sill, D.L. Introductory Encyclopedia of the Social Sciences. New York : The MacMillan Co.,1968.
- Sunthon, Kohtbantau. “Adult Education in Thailand : A Needs Assessment.” Ph.D. Dissertation, University of Oregon, 1978.
- Yamane, Taro. Statistics : An Introductory Analysis. 2nded. New York : Harper & Row Inc., 1969.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านดังนี้

1. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** พระครูสุธรรมนาถ
 ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย
 ที่ทำงาน วัดปลักไม้ลาย 49 หมู่ 6 ตำบลทุ่งขวาง
 อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
 วันที่ 10 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2552
2. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** พระมหาวิจิตร กลุยามจิตโต
 ตำแหน่ง อาจารย์
 ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
 วันที่ 25 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2552
3. **ชื่อผู้เชี่ยวชาญ** อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ
 ตำแหน่ง อาจารย์
 ที่ทำงาน สาขาวิชาการศึกษาศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 วันที่ 28 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2552

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม (IOC)

Index of Item Objective Congruence

ตอนที่ 2 แบบประเมินการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความคาดหวังของ
พุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ทั้ง 6 ด้าน

1. หาค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการปกครอง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. ปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมเพื่อความเรียบร้อยดีงาม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. กวดขันระเบียบวินัยพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยของสงฆ์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ออกกฎระเบียบ กติกา ของวัดเพื่อความผาสุกแห่งพระภิกษุสามเณร (ภายในวัดนั้นๆ)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
5. ดูแลสอดส่องอุบาสก อุบาสิกา ที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
6. กำหนดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุก 8 คำ 15 คำ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. กำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ เช้า - เย็น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. กำหนดให้มีการลงอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ทุกๆ กึ่งเดือนภายในวัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. กำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10. อบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัด หลังเวลาทำวัตรเช้า - เย็น	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้

หาค่าดัชนี (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	ค่า IOC	ความ หมาย
	1	2	3			
11. อบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัดและนักศึกษาที่พักอยู่ในวัด พร้อมกับให้มีกรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. อบรมอุบาสก - อุบาสิกาที่มารักษาอุโบสถศีลในวันพระ (ธรรมสวนะ)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
13. สนับสนุนทางคณะสงฆ์และทางราชการร่วมอบรม ประชาชนภายในวัด	0	+1	0	1	0.33	ตัดทิ้ง

2. หาค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศาสนาศึกษา

ข้อคำถาม	ผู้เกี่ยวข้อง			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. ส่งเสริม/สนับสนุนพระภิกษุสามเณรศึกษาพระไตรปิฎกด้วยตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตรี โท เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกบาลี เปรียญธรรมประโยค 1-9 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษา ม. 1-6 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5. สนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. สนับสนุนทุนการศึกษาแก่อุบาสก อุบาสิกาที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
7. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดอบรมธรรมและบาลีก่อนสอบเป็นเวลา 15 วัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดสอบแผนกธรรมและแผนกบาลี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการศึกษา ระดับประถม อุดมศึกษา	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
10. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนแผนกธรรมและแผนกบาลี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งอุทยานการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
13. ส่งเสริม/สนับสนุนครุภัณฑ์ - อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดปัจจัยสี่แก่ครูสอนปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี	0	0	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง

3. หาค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อความ	ผู้เกี่ยวข้อง			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนพิการในโรงเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนการสอนธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. แจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. สนับสนุนจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนและประชาชน เพื่อได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5. สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประชาชนทั่วไปได้ศึกษา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. สนับสนุนทุนจัดสร้างอาคาร โรงเรียนให้แก่สถาบันการศึกษา	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
7. ส่งเสริม/สนับสนุนครุภัณฑ์ - อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชน เพื่อได้ศึกษาหลักธรรม	+1	0	0	1	0.33	ตัดทิ้ง
9. สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	-1	+1	0	1	0.33	ตัดทิ้ง
10. สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนอุทยานการศึกษาสำหรับประชาชนทั่วไป	+1	-1	0	1	0.33	ตัดทิ้ง
11. สนับสนุนจัดตั้งชมรมแนะนำให้คำปรึกษาทางการศึกษาแก่โรงเรียน	-1	+1	0	1	0.33	ตัดทิ้ง

4. หากค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. มีเทศน์ทุกวันพระทั้งในพรรษาและนอกพรรษาแก่ประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ส่งเสริมการอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อนำไปใช้ชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5. ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. มีการรักษาอุโบสถศีล บวชนกขัมมบารมีปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. มีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. มีการทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน	+1	+1	+1	3	1.00	
9. ส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท เข้าค่ายอบรมธรรมแก่เยาวชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10. ส่งเสริมจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์, แผ่นพับ, สติกเกอร์, เว็บไซต์, เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. ส่งเสริม/สนับสนุนการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)	-1	-1	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง
12. ส่งเสริม/สนับสนุนการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมทูต	+1	-1	-1	1	0.33	ตัดทิ้ง
13. ส่งเสริมจัดทำสื่อออกวิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับหลักธรรม	0	+1	-1	1	0.33	ตัดทิ้ง
14. ส่งเสริมจัดตั้งศูนย์การให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญหาชีวิตและปัญหาภายในครอบครัว ด้วยหลักธรรม	0	-1	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง

5. หาค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ

ข้อคำถาม	ผู้เกี่ยวข้อง			ΣR	ค่า IOC	ความ หมาย
	1	2	3			
1. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ส่งเสริม/สนับสนุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นต่างๆ ภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างศาลาอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยของอุบาสกอุบาสิกา ผู้มารักษาอุโบสถศีล	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม (มาอยู่ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม 5-7 วัน)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างโรงทานสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
7. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาหลักธรรม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้าง ฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญกุศล	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างกำแพงวัดเพื่อเป็นรั้วรอบขอบชิดของวัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. ส่งเสริม/สนับสนุนการจัดตั้งอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรมสำหรับผู้มาแสวงบุญ	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
12. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
13. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด	0	-1	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง

6. หากค่าดัชนีความสอดคล้องความคาดหวังต่อบทบาทภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	1	2	3			
1. ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างสถานีนอนมัย สร้างโรงพยาบาล	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ส่งเสริม/สนับสนุนให้หน่วยราชการต่างๆ ใช้พื้นที่ของวัด เป็นสาธารณประโยชน์	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
4. ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างโรงกรองน้ำประปาสำหรับดื่ม/ ใช้ให้กับชุมชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ศึกษาให้แก่ราชการ เช่น โรงเรียนประถม และมัธยม เป็นต้น	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
6. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรอาพาธ - มรณภาพ อำเภอบางเลน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบ อัคคีภัย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
8. สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. สมทบทุนส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเรียน (ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด)	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
10. สมทบทุนโรงพยาบาลสงฆ์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. สมทบทุนกองทุนส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์จังหวัด นครปฐม	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
12. ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างสะพานข้ามแม่น้ำลำคลอง เป็นสาธารณประโยชน์	0	-1	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง
13. ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ	0	0	+1	1	0.33	ตัดทิ้ง
14. ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ราชการต่างๆ เช่น อบต., ไปรษณีย์, ป้อมตำรวจ เป็น	-1	+1	-1	1	0.33	ตัดทิ้ง

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ที่ พิเศษ/2552

วัดโฆสิตาราม ตำบลบางเลน

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 73130

20 พฤศจิกายน 2552

เจริญพร ท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถามนี้เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้ทฤษฎีหลักการ บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เพื่อทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

จึงขอความร่วมมือจากท่านช่วยกรอกแบบสอบถามนี้ให้ครบทุกข้อ ตามความคาดหวังของท่าน จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามนี้จะเก็บรักษาไว้เฉพาะงานวิจัยนี้เท่านั้น และจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น.

ขออนุโมทนา ทุกท่านที่ตอบแบบสอบถามล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท)

นักศึกษاپริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท

โทร. 034-234535

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์
ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

1. แบบสอบถาม เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังตามพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย/เดือน ปฏิบัติธรรม

2. ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น การนำเสนอข้อมูลคำตอบจะนำเสนอในภาพรวมไม่ระบุชื่อและที่อยู่ ดังนั้น คำตอบทั้งหมดจึงไม่ส่งผลกระทบต่อท่าน ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ท่านตอบคำถามให้ครบทุกข้อ เพื่อจะได้คำตอบที่สมบูรณ์สำหรับการวิจัย

3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 6 ด้านดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครอง
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศาสนศึกษา
3. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
5. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณูปการ
6. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐม ต่อกระบวนการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี

พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์
ในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ท่านเพศ

ชาย

หญิง

2. ท่านมีอายุ

ต่ำกว่า 20 ปี

20 - 40 ปี

41 ปีขึ้นไป

3. ท่านกำลังเรียนหรือจบการศึกษาระดับสูงสุดในชั้นใด

ประถม/มัธยมศึกษา

ปวช. ปวส. อนุปริญญา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

4. ท่านมีอาชีพอะไร?

นักเรียนนักศึกษา

ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

เจ้าของกิจการ/นักธุรกิจ

พนักงานบริษัท

กลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกร

ครูอาจารย์

รับจ้าง

5. ท่านมีรายได้เฉลี่ย/เดือน

ต่ำกว่า 5,000 บาท

5,001-10,000 บาท

10,001-20,000 บาท

20,001-30,000 บาท

30,000 บาทขึ้นไป

6. ท่านเคยปฏิบัติธรรม (เจริญสมาธิ) เป็นระยะเวลา

ต่ำกว่า 1 ปี

2-5 ปี

6-10 ปี

10 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคาดหวังที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

บทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ขอให้ท่านเลือกตอบเพียงช่องเดียวเท่านั้น โดยคำตอบมี 5 ตัวเลือก ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง บทบาทตรงกับความคาดหวังในระดับน้อยที่สุด

1. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครองของพระสงฆ์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม เพื่อความเรียบร้อยดีงาม					
2.	กวดขันระเบียบวินัยพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยของสงฆ์					
3.	ออกกฎระเบียบ กติกา ของวัดเพื่อความผาสุกแห่งพระภิกษุสามเณร (ภายในวัดนั้นๆ)					
4.	ดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย					
5.	ดูแลสอดส่องอุบาสก อุบาสิกา ที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย					
6.	กำหนดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุก 8 ค่ำ 15 ค่ำ					
7.	กำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์ เช้า - เย็น					
8.	กำหนดให้มีการลงอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ทุกๆ กึ่งเดือนภายในวัด					
9.	กำหนดให้มีการทำมาหาเลี้ยงชีพที่สะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ					
10.	อบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัด หลังเวลาทำวัตรเช้า - เย็น					
11.	อบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัดและนักศึกษาที่พักอยู่ในวัดพร้อมกับให้มีการไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน					
12.	อบรมอุบาสก - อุบาสิกา ที่มารักษาศูโบสถศีลในวันพระ (ธรรมสวนะ)					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศาสนาของพระองค์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระองค์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ส่งเสริม/สนับสนุนพระภิกษุสามเณรศึกษาพระไตรปิฎกด้วยตนเอง					
2.	ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตีร์ โท เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา					
3.	ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกบาลี เปรียญธรรมประโยค 1-9 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา					
4.	ส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษา ม. 1-6 แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา					
5.	สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ภิกษุและสามเณรที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา					
6.	สนับสนุนทุนการศึกษาแก่อุบาสก อุบาสิกาที่มีความประพฤติดีและเรียนดีแผนกธรรม/บาลี และแผนกสามัญศึกษา					
7.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดอบรมธรรมและบาลีก่อนสอบเป็นเวลา 15 วัน					
8.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดสอบแผนกธรรมและแผนกบาลี					
9.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนอุดหนุนการศึกษาระดับ ประถม - อุดมศึกษา					
10.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนแผนกธรรมและแผนกบาลี					
11.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร					
12.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งอุทยานการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร					
13.	ส่งเสริม/สนับสนุนครุภัณฑ์ - อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการศาสนาสงเคราะห์ของพระสงฆ์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดปัจจัยแก่ครูสอนปรีชัตถธรรม - จริยธรรม ในโรงเรียน					
2.	ส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนการสอนธรรม แก่เยาวชนและ ประชาชนทั่วไป					
3.	แจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน					
4.	สนับสนุนจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนและประชาชน เพื่อ ได้ศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนา					
5.	สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สำหรับประชาชน ทั่วไปได้ศึกษา					
6.	สนับสนุนทุนจัดสร้างอาคาร โรงเรียนให้แก่สถาบันการศึกษา					
7.	ส่งเสริม/สนับสนุนครุภัณฑ์ - อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่ โรงเรียน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระองค์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระองค์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป					
2.	มีเทศน์ทุกวันพระทั้งในพรรษาและนอกพรรษาแก่ประชาชนทั่วไป					
3.	ส่งเสริมการอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อนำไปใช้ชีวิตประจำวัน					
4.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนหนุนการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชน					
5.	ส่งเสริม/สนับสนุนการสอนจริยศึกษาและพระพุทธศาสนาในโรงเรียน					
6.	มีการรักษาอุโบสถศีล บวชนกขัมมบารมีปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
7.	มีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา					
8.	มีการทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน					
9.	ส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท เข้าค่ายอบรมธรรมแก่เยาวชน					
10.	ส่งเสริมจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์, แผ่นพับ, สติกเกอร์, เว็บไซต์, เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณูปการของพระสงฆ์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ					
2.	ส่งเสริม/สนับสนุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุสิ่งที่เป็นต่างๆ ภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอสวดมนต์ฯ					
3.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างศาลาอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด					
4.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยของอุบาสกอุบาสิกาผู้มารักษาศีล					
5.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม (มาอยู่ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม 5 -7 วัน)					
6.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างโรงทานสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม					
7.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาหลักธรรม					
8.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้าง ฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญกุศล					
9.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างกำแพงวัด เพื่อเป็นรั้วรอบขอบชิดของวัด					
10.	ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด					
11.	ส่งเสริม/สนับสนุนการจัดตั้งอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรมสำหรับผู้มาแสวงบุญ					
12.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์อย่างไร?

ข้อ	บทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์	ระดับความคาดหวัง				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างสถานเอนามัย สร้างโรงพยาบาล					
2.	ส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง					
3.	ส่งเสริม/สนับสนุนให้หน่วยราชการต่างๆ ใช้พื้นที่ของวัด เป็นสาธารณประโยชน์					
4.	ส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างโรงกรองน้ำประปาสำหรับดื่ม/ใช้ให้กับชุมชน					
5.	ส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างสถานที่ศึกษาให้แก่ราชการ เช่น โรงเรียนประถม และมัธยม เป็นต้น					
6.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร อาหาร - มรณภาพ อำเภอบางเลน					
7.	ส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม					
8.	สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย					
9.	สมทบทุนส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเรียน(ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด)					
10.	สมทบทุน โรงพยาบาลสงฆ์					
11.	สมทบทุนกองทุนส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอเจริญพรทุกท่านที่ตอบแบบสอบถามนี้

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ) / 3899

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

16 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระครูสุธรรมนาถ

ด้วย พระปลัดสุวรรณ โกวิท นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

อนันต์ งาม

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788, 0-3424-3435

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ) / 3900

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

16 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระมหาวชิตร กลุยามจิตโต

ด้วย พระปลัดสุวรรณ โกวิทอ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่าน ในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

อนันต์ งาม

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788, 0-3424-3435

ที่ ว.ม.1/2552

วัดโฆสิตาราม ตำบลบางเลน
อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 73130

30 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม
เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1 แบบสอบถาม จำนวน ..... ชุด

ด้วยอาตมภาพ พระปลัดสุวรรณ โกวิท เจ้าอาวาสวัดโฆสิตาราม ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ขณะนี้กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนภายในจังหวัดนครปฐม

จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านช่วยกรอกแบบสอบถามนี้ และแจ้งผู้ปกครองที่เป็นพุทธศาสนิกชนของนักเรียนในโรงเรียนของท่านทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนา ผู้อำนวยการมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ตามความเหมาะสมต่อไป

ขอเจริญพร

(พระปลัดสุวรรณ โกวิท)

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระปลัดสุวรรณ โกวิท

โทร. 0-3423-4535

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ) / 4274

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

8 ธันวาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียน.....

ด้วย พระปลัดสุวรรณ์ โกวิทอ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองที่เป็นพุทธศาสนิกชนของนักเรียนในโรงเรียนของท่านโดยวิธีตอบแบบสอบถาม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ใ้ร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาต และแจ้งผู้ปกครอง ที่เป็นพุทธศาสนิกชนของนักเรียนในโรงเรียนของท่านทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แก่ศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร. 0-3421-8788 , 0-3424-3435

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ - นามสกุล	ดร. พรรณฉวี ประยูรพรหม
ที่อยู่	158 ซอยเจริญกรุง 93 ถนนเจริญกรุง แขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร 10120
การศึกษา	การศึกษามัธยมศึกษา (วิทยาศาสตร์ - เคมี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน การศึกษามหาบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
การทำงาน	กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กองตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม สำนักวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม (ปัจจุบัน)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ฉายา	พระปลัดสุวรรณ โกวิท
ที่อยู่ปัจจุบัน	41 หมู่ 11 วัดโฆสิตาราม ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 73130
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2548	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ประถมศึกษา วิชาเอกประถมศึกษา (ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รุ่นที่ 24
พ.ศ.2550	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆษา นครปฐม (พธ.บ.) รุ่นที่ 53
พ.ศ.2550	ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2542 - ปัจจุบัน	ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโฆสิตาราม ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม